

במדבר רבה פרשת בלק פרשה כ - יח

ויעש בלק כאשר וגו' ויעל וילך שפי דעתו היה לקלל שעד אותה שעה היה שפוי ומן אותה שעה נטרד, ויקר אלהים אל בלעם אמר לו רשע מה אתה עושה אמר את שבעת המזבחות ערכתי משל לשולחני המשקר במשקלות בא בעל השוק והרגיש בו אמר לו אתה משקר במשקל אמר לו כבר שלחתי דורון לביתך, ואף כך בלעם, רוח הקדש אמר לו רשע מה אתה עושה אמר לו את שבעת המזבחות ערכתי אמר לו (שם /משלי/ טו) טוב ארוחת ירק טובה סעודה שעשו ישראל במצרים ואכלו על מצות ומרורים מפרים שאתה מקריב ע"י שנאה, וישם ה' דבר בפי בלעם שעיקם פיו ופיקמו כאדם הקובע מסמר בלוח ר"א אומר מלאך היה מדבר ויאמר שוב אל בלק וכה תדבר וישב אליו והנה נצב על עולתו הוא וכל שרי מואב שהיו עומדין ומצפין מתי יבא.

בלק

אם יתן לי בלק מלא ביתו כסף וזהב — לא אוכל לעבור את
פי ד'. (כ"ב י"ח).

אמר ע"ז הסבא זצ"ל מקלם מרן ר' ש. ז.: לכאורה, מה הבדל, יש
בין בלעם ולהבדיל לבין האבות הקדושים, כי גם בלעם אמר: לא אוכל
לעבור את פי ד', הלא זוהי מדרגה גדולה? — ואמר ע"ז הסבא זצ"ל:
כי בלעם אמר לא אוכל לעבור את פי ד', נגד ד' הוא לא יכול לעשות,
אבל גם לא ויתר על רצונו — ועשה עצות ותחבולות שהקב"ה יסכים
לרצונו. והסוף היה שהקב"ה הסכים לרצונו והתיר לו ללכת עם שרי בלק,
כי בדרך שאדם רוצה לילך מוליכים אותו. וכמו שאומר הרמב"ן: שאדם
יכול להיות גבל ברשות התורה. אבל מדרגות האבות הקדושים היו שהם

דרכי בלק מוסר עג

ביטלו את רצונם מפני רצונו. לא היה להם רצון עצמי, אלא לעשות רצון קונם. כמו שאומר ה"ארחות חיים" להרא"ש ז"ל: "רצה באשר ירצה יוצרך".

ויעקב אבינו ע"ה נענש ע"כ. שביקש יעקב לישב בשלוה — קפץ עליו רוגזו של יוסף. כי לפי מדרגתו היה זה חטא ליעקב אבינו שהיה לו רצון עצמי.

הצדיקים היו תמיד רוצים לדעת מה רצונו של הקב"ה. וגם המעשים שעשו היו מפשפשים ומדקדקים שלא תתערב בהם שום פניה עצמית. שיהיו כולם טהורים לשמים.

כבוד מורי ורבי הרה"צ ר' משה רוזנשטיין זצ"ל, משגיח דישיבת לומזה, אמר בענין זה. כתוב במלכים א', פרק ב', ויקרבו ימי דוד למות וגו' וגם אתה ידעת את אשר עשה לי יואב בן צרויה, אשר עשה לשני שרי צבאות ישראל, לאבנר בן נר ופעמשא בן יתר ויהרגם וגו' ועשית כחמתך ולא תורד שיבתו בשלום שאול. והנה עמך שמעי בן גרא והוא קללני קללה נמרצת ביום לכתני מחנים ואשבע לו אם אמיתך בחרב — ועתה אל תנקהו.

^{אוצר החכמה} דגילים אנו לראות כי בזמן שהאדם הוא בריא ושלם אז הוא נוקם משונאיו, אבל לפני מיתתו הוא וותרן וטוב לכל — ואצל דוד המלך רואים להיפך. כשהיה בריא ושלם לא עשה להם כלום, רק לפני מותו צוה לשלמה בנו שינקום בשבילו. ואמר ע"ז מו"ר זצ"ל: כי דוד המלך רצה הכל לעשות לשם שמים, שלא תתערב שום פניה ונגיעה עצמית. לכן, כשהיה בריא ושלם פחד להרוג לשמעי בן גרא, אעפ"י שהוא היה מורד במלכות, כי חשש אולי לא יעשה את זה בשביל כבוד מלכות, אלא מפני שפגע בכבודו. א"כ לא יהיה לשם שמים. לכן כבש את רצונו ולא הרג אותו. אבל לפני מותו, אז נתבטלו הקנאה והשנאה וידע כי יעשה את זה לשם שמים, מפני שפגע בכבוד מלכות, אז צוה לבנו שלמה שיהרוג אותו. רואים מזה עד כמה דקדקו הצדיקים שכל מעשיהם יהיו רק לשם שמים ובטלו את כל רצונם מפני רצון הקב"ה, כמו שאומר החובת הלבבות בשער עבודת האלקים בפרק ה' וז"ל: "ולא ישמש אלא ברצותו אותו, ולא ישמח כי אם בעבודתו. ולא יבקש כי אם רצונו. ולא ידוץ כי אם בשליחותו וכו'". וכן בכל תנועותיו לא יעתיק רגל ולא יניע עפעף אלא אחר הפקת רצון אדוניו בהם".

Riddles of the week

#1

שולחן ערוך אורח חיים הלכות תשעה באב ושאר תעניות סימן תקנא סעיף יז

טוב ליזהר מלומר שהחיינו בין המצרים על פרי או על מלבוש, אבל על פדיון הבן אומר, ולא יחמיץ המצוה וכן בפרי שלא ימצא אחר ט' באב, מותר לברך ולאכלו בין המצרים.

משנה ברורה שם ס"ק צט

על פרי או על מלבוש - וממילא לא יאכל הפרי ולא ילבש הבגד. וכתבו האחרונים דאשה מעוברת מותרת לאכול פרי בלא שהחיינו דשמא תתאוה ויגרום נזק לה ולולד. וכן חולה ג"כ מותר שהפירות פותחין לו תאותו לאכול דברים טובים ובמקום חולי לא קבלינן עלן:

#2

ותחזינה עיניו בשובך לציון ברחמים

רמב"ם הלכות בית הבחירה פרק ו הלכה טז

ולמה אני אומר במקדש וירושלים קדושה ראשונה קדשה לעתיד לבוא, ובקדושת שאר א"י לענין שביעית ומעשרות וכיוצא בהן לא קדשה לעתיד לבוא, לפי שקדושת המקדש וירושלים מפני השכינה ושכינה אינה בטלה, והרי הוא אומר והשמותי את מקדשיכם ואמרו חכמים אף על פי ששוממין בקדושתן הן עומדים אבל חיוב הארץ בשביעית ובמעשרות אינו אלא מפני שהוא כבוש רבים וכיון שנלקחה הארץ מידיהם בטל הכבוש ונפטרה מן התורה ממעשרות ומשביעית שהרי אינה מן ארץ ישראל, וכיון שעלה עזרא וקדשה לא קדשה בכיבוש אלא בחזקה שהחזיקו בה ולפיכך כל מקום שהחזיקו בה עולי בבל ונתקדש בקדושת עזרא השנייה הוא מקודש היום ואף על פי שנלקח הארץ ממנו וחייב בשביעית ובמעשרות על הדרך שביארנו בהלכות תרומה.

Selected audio from our listeners

Answers to the Questions

Answers to the questions 1 *click here*

Answers to the questions 2 *click here*

Answers to the questions 3 *click here*

Comments on the Show

Comments on the show 1 *click here*

Comments on the show 2 *click here*

Comments on the show 3 *click here*

Comments on the show 4 *click here*

Comments on the show 5 *click here*

Comments on the show 6 *click here*

Comments on the show 7 *click here*

Comments on Previous Shows

Show 223 – Extremism II

Comments on the show 1 *click here*

Comments on the show 2 *click here*

Selected emails from our listeners

Answers to the Questions

המחזיר שכינתו לציון לשיטת הרמב"ם: Answer to the question:

בעזהש"ת אדון כל

לכבוד הרב דוד ליכטנשטיין שליט"א

מצאתי באור"ח הק' פ' ויגש על הפסוק אנכי ארד מצרימה וגו' וזלש"ק:

מהכתוב משמע כי ירדה עמו שכינה, וקשה לדבריהם ז"ל שאמרו כי מצרים להיותה מלאה גלולים לא היתה שכינה שם, ולזה היה משה צריך לצאת חוץ לעיר להתפלל דכתיב כצאתי את העיר....

אכן אשכילך כי הדרגות אור השכינה רבים המה הלא תמצא שעשרה שיושבים ועוסקים בתורה שנו רבותינו כי שכינה שרויה ביניהם, ואפילו ב' ואחד אמרו ז"ל כי מצויה שכינה, ומצינו שלא ירדה שכינה ביניהם של ישראל אלא אחר שעשו המשכן ואחר כמה הכנות האמורים ובירידתה ראו מעשה ה' וכבוד ה' מלא המשכן מה שאין הרגש כן ולא כיוצא בו בשעה שעוסקים בתורה אפילו אלף >>>, אלא ודאי יש הדרגות אין מספר להם להשראת שכינה בסוד כי גבוה מעל גבוה שומר <<<, ויתרבה האור בהשראתו כפי בחינת הסובב השראת השכינה, וצא ולמד השראת השכינה בהר סיני ולמטה ממנה השראתו בבית המקודש ולמטה ממנו השראת שכינה על הנביא ובית הכנסת ובית המדרש ובין עשרה שעוסקים בתורה ולמטה בהדרגות המנין. ובזה נתישבו דבריהם ז"ל כי לא ירדה שכינה שהיא בחינת אור הגבוה ביותר שהוא המנבא, ולזה אמר משה כצאתי את העיר, אבל בחינת אור המצוי אצל לומדי תורה וכיוצא ירד עם יעקב אבינו ושם היה עד יום צאת ישראל ממצרים, והגם שבאורו יתברך לא יוצדק לעשות הפרש, זה אמת כי באלהותו יתברך הוא אור שוה אבל באור המבהיק ממנו הוא שיתיחס אליו בחינות ההדרגות. עכלש"ק.

ואפשר לומר לפי זה לשיטת הרמב"ם שעדיין השכינה לא בטלה לגמרי. אבל "ירדה" לבחינת אור המצוי במדרגות של בית הכנסת.

ואפש"ל עוד. דאם תעיין בלשון הרמב"ם תראה שלא כתוב שהשכינה "לא סר משם" רק כתב שהקדושה בא מהשכינה, "והשכינה לא בטלה". ודוק.

ישר כח להשיעורים הנפלאים.

Chezky Burger

Comments on the Show

Dear Reb Dovid, I want to thank you very much for your Headlines radio show. It is very informative and enlightening. I also applaud your courage for taking on a variety of topics and bringing these matters to the forefront.

I feel that your show is a shining example of the Mishna in Avos, *Hafoch Ba, V'Hafoch Ba, De'chola Ba*. Indeed, we can look our Torah for guidance in all aspects of life.

Wishing you Hatzlacha and well-being!

Sholom E. Goodman

Gut Vuch,

I recently came across the Gemara in Chullin 112a which notes that Shmuel would throw a loaf of bread to his dog which roasted meat (not salted) was cut on. It seems from this Gemara that Shmuel owned a dog. Although some say the word ללביה (to his dog) was really ללבא (to a dog). However, Rashi seems to have ללביה. Just thought it was an interesting source. Thank you for your shows they are always enlightening and thought provoking.

All the best,

Sam Lefkowitz

Hacham:

Allow me first to tell you how much I enjoy your podcast and thank you for taking the time and effort to make such an interesting and enlightening podcast that appeals to such a large and wide base

I was listening to the podcast this week on the issue of pets in Halacha and you were discussing the issue of whether you can feed Hametz to the animals. In doing so, you

brought the opinions of Hacham Obadiah and Hacham Abba Shaul which were “lenient” in allowing such use.

You then asked the question at 1:00:23 “what happens if someone is Yerieh Shamayim and they don’t want to rely on any Kulos, what should they do?”

Here is where you lost me and I believe others like me who don’t necessarily subscribe by default to a more Machmir world view.

Is someone who follows the Da’at of Hacham Obadiah not a Yerieh Shamayim? Was Chacham Obadiah himself (arguably the greatest Posek since Maran), Chas V’shalom, not a Yerieh Shamayim?

If you want to say “what if someone wants to be extra Machmir and not rely on the Psak of Hacham Obadiah”? That question I can live with. But when you introduce language of “what happens if someone is Yerieh Shamayim” as if the person who follows the Halacha and abides by the Psak of Hacham Obadiah is not Yerieh Shamayim, that is offensive, divisive, and denigrating.

All that being said, I am confident that you yourself had no such intention. But someone listening may very well have that takeaway and I just think in general that such language has unfortunately entered our lexicon because it’s emblematic of a trend among many of us to seek to be holier than thou and to cast aspersions on those that don’t follow a certain trend.

I apologize for this long missive and again am confident that no malice was intended but I am sensitive to anything that has the potential to pull the seam apart from Am Yisrael and apologize in advance if my tone and content was in any way offensive.

I wish you a Shavua Tov, an easy and meaningful fast, and pray that you continue to spread your beautiful Torah to our special nation.

Nativ Winiarsky

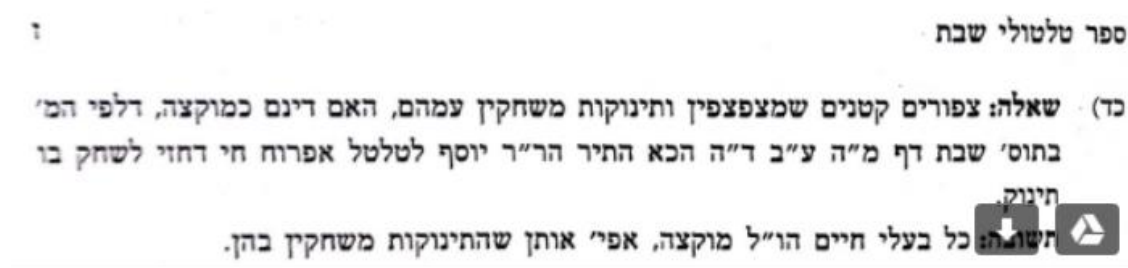
Igros Moshe on pets - an inexcusable vandalism

1) Proof of tampering:

In last week's episode, Rabbi Jachter expressed skepticism about Igros Moshe Chelek ches in the context of his teshuva on pets.

In this case his suspicion is not only well founded, but provable.

You see, the Teshuva was written to Rabbi Bodner and he published it, in 1981, in his book on Muktzah, in the back:

In 1996, after R Moshe passed away, they printed the exact same teshuva, with a new clause appended:

כא. אם ציפורי שיר הן מוקצה

שאלה: צפורים קטנים שמצפצפין וקטנים משחקין עמהם, האם דינו כמוקצה, דבתוס' שבת דף מ"ה ע"ב ד"ה הכא התיר הר"ר יוסף לטלטל אפרוח חי, דחוי לשחק בו תינוק.
תשובה: כל בעלי חיים הו"ל מוקצה, אפי' באותן שהתינוקות משחקין בהן - אלא א"כ הם מיוחדים לשעשועים (פעטט).

So it is clear that that last part was added by others. Even if it is true, as some claim, that R Moshe changed his mind, that doesn't justify writing in the teshuva itself. Make a

footnote or something. Especially as it makes the entire teshuva unreadable - "Pets are muktzah unless they are pets"?!"

2) Confusion

It is true that the addition is in a slightly smaller font. But not everyone knows that code that the smaller font is editorial material.

You can see for example many places on the internet (the new Posek Hador) many articles quoting that part as if R Moshe himself wrote it:

<https://judaism.stackexchange.com/questions/27927/playing-with-a-pet-on-shabbos>

"It seems From the Igros Moshe OC 5:22:21 that pets are different and are not like other animals which are Muktzah see the Tshuvah inside it is very short."

<https://ph.yhb.org.il/en/01-20-05/>

"Pets whose owners play with them and pick them up all week long would not be Muktzeh, and their owners may thus touch them and pick them up on Shabbat. Similarly, seeing-eye dogs are not Muktzeh (Igrot Moshe, OĤ 5:22:21; Shulĥan Shlomo 308:74)"

https://www.chabad.org/library/article_cdo/aid/522415/jewish/How-does-Shabbat-observance-affect-pet-owners.htm

It has been argued by certain prominent Halachic authorities that household pets are not included in the category of Muktzah at all, because they have an "immediate practical use" – namely, providing people with pleasure and companionship. - Including Rabbi Moshe Feinstein (Responsa Igrot Moshe, Orach Chaim vol. 5, responsa 22)

<https://jewishnews.timesofisrael.com/ask-the-rabbi-09012014/>

Some codifiers (Shulchan Oruch HaRav 308:78; Kaf HaChaim 308:235) expressly include "playful animals" in this prohibition. There are, however, others who distinguish between farm animals and household pets (Igrot Moshe, Orach Chaim vol. 5, responsa 22).

<https://dafaleph.com/home/2016/2/16/pets-on-shabbos>

In a bit of controversial teshuva, R' Moshe Feinstein (IM OC 5:22:21) writes that Ba'alei Chayim are Muktzah, but animals used for "Sha'ashuim (pets)" are not Muktzah. The reason this teshuva is considered a bit controversial is the fact that it appears in volume five of Igros Moshe Orach Chaim, which is known to have been published posthumously. Additionally, the part that says pets are not Muktzah is written in a bit of a smaller font. I've been unsuccessful in trying to ascertain why that is, but some seem to speculate or cast doubt on this Psak of R' Moshe due to the aforementioned quandaries

All the best

Baruch S.

According to the Psak said over from Reb Moshe is there a difference between your pet and someone else's? Say I don't have a dog but a see I dog being walked in the street by its owner... can I pet the dog or it's not Meyuchad for me to play with?

Response: Yes. According to R Reuven Feinstein, It's like the Rema about a ball, once it's used as a plaything it's not Muktzah.

עין בתוספתא כלאים פרק ה' הלי ה'...

כלב מין חיה ר"מ אומר מין בהמה מה הפרש בין ר"מ וחכמים אלא שהכותב חייטו לבנו ר"מ אומר כתב לו כלב וחכ"א לא כתב לו כלב הכותב בהמתו לבנו ר"מ אומר לא כתב לו כלב וחכמים אומרים כתב לו כלב כופרי מין חיה:

Shloime Baumwolspiner

Hi. Fabulous episode again. Yasher Koach.

Just want to point out, one of your guests talking about feeding animals on Shabbos said in response to your question if wild geese fly by your yard can you throw food out to them - he responded saying no, even on Shabbos Shira it is better to feed them on Erev Shabbos.

I want to mention that I have found this to be a common change in the Minhag over the past decade or so but everyone used to feed the birds (not pets) on Shabbos Shira itself. The Aruch Hashulchan talks about the issue of not feeding wild birds on Shabbos and says regarding Shabbos Shira it is ok because it is Minhag Yisrael.

Kol Tuv

Rafi Goldmeier

• Yaakov Avinu had 600,000 dogs: (Braisis Rabah 73:11)

וַיִּפְרֹץ הָאִישׁ (בראשית ל, מג), רבי שמעון בר אבא אָמַר מְלַמֵּד שֶׁנִּפְרָצָה לוֹ פְּרָצָה מֵעֵין דְּגָמָא שֶׁל עוֹלָם הָבָא, הַיְאֵר מָה דְאַתְּ אָמַר (מיכה ב, יג): עָלָה הַפֶּרֶץ לִפְנֵיהֶם. רבי אבא בר כהנא אָמַר מָאָה וְתַרְתִּין רַבּוֹן שִׁבְעָה אֲלָפִים מְאֵתָן עֶדְרִין הוּוּ לִיהּ לְאַבְיָנוּ יַעֲקֹב. רבי לוי

אָמַר שְׁשִׁים רְבּוּא כְּלָבִים. רַבְּנָן אָמְרִי מָאָה וְעֶשְׂרִין רְבּוּא. וְלֹא פְּלִיגִי, מֵאֵן דְּאָמַר שְׁשִׁים רְבּוּא, לְכֹל עֶדְרָ וְעֶדְרָ חַד כְּלָב. מֵאֵן דְּאָמַר מָאָה וְעֶשְׂרִים רְבּוּא, לְכֹל עֶדְרָ תַּרְתִּין כְּלָבִין.

- The Lubavitcher Rebbe has a letter permitting service dogs in shul:

https://www.chabad.org/library/article_cdo/aid/3771313/jewish/The-Rebbe-on-Allowing-Service-Dogs-In-Synagogues.htm

- The Lubavitcher Rebbe gives this a source in Shulchan Aruch for what someone looks at can effect them: Rama Yora Deia end of siman 198.

https://www.chabad.org/therebbe/article_cdo/aid/2515718/jewish/Visual-Education.htm

- The Lubavitcher Rebbe in that talk (and at other times) encouraged people to only give kids kosher stuffed animals etc.
- There, footnote 4, he explains why going to a zoo is fine.

These links are for the version I found online. I looked it up in Shulchan Menachem, a collection of the Lubavitcher Rebbe's comments on halachic topics in 8 volumes.

Thanks

Betzalel Sandman

Reb Lichtenstein,

Thank you for your program and for your approach to Halacha and the extensive research and time you obviously invest into your podcast. I get great learning Hanaah from your interviews. I have been listening to your program about Pets in Halacha and Hashkafah. I have attached a short essay I wrote, **The Messianic Role of the Proliferation of Domestic and Exotic Pets** (to see *click here*). I know this type of Hashkafah is not your forte nor your area of interest but you may find my Chidushim, based upon the Shitah of the Kabbalah School of the Gra, in this matter unexpected and intriguing.

Kol tuv,

Yoel Bakst

Firstly I would like to thank you for the headline podcast's, which I came across when searching about selling credit card points.

In regard to sources of actual dog/pet ownership (even Temai'm) see the *Hamek Dover* Noach ('8 '7) where he explains that the Yonah and Arev were not from the animals that Noach "brought" in to the Teivah- rather they were his. As well in the *Harchav Dover* (ibid) he explains a Gemarah in B"B to mean that Rebbi owned a dog and a crow. Once I'm writing to you about this I would like to bring to your attention that Rav Bergman has a shiur about this on *torahdownloads*.

Yehudah Kornitzer

P.S. I am aware that it's most probable that Noach's birds were not pets rather they were work animals doing their jobs ,otherwise how could he send them out (see his question).

Hi Reb Dovid. Thank you for another captivating program.

The Rema in Yorah Deyah 198:48 brings that a woman should not meet anything Tamei when she first exits the mikvah. And if she does she should repeat the Tevillah. Shach says such as a dog et al. This would seem to support the idea not to encounter a dog in general. However from the Sidrei Tahara and Shaarei Tohar it seems that the Rema's Din it's only applicable when she will be with her husband where she might conceive. So in scenarios we are she won't conceive the Remas din would not apply. An applicable case, however, would be a woman who owns a dog and first comes home from the Kikva and sees the dog that night. This should be avoided.

As an anecdote, I used to tutor a boy Mishnayos which the family owned a dog named "Suki". Suki means "sweetie" but this dog was anything but that. They had it holed up in a two layer gate about 6 feet tall. When I pull up to the house I would hear the rumbling outside, the barking, and a loud bang against the fence as it attempted to break through and "greet" (read: eat) me.

When I came into the house the first time the boy said to me "Normally dog owners tell you this dog doesn't bite. But our dog will". I'd get back into my car with my heart in my mouth. Even in modern times, some dogs can definitely be categorized as Kelev Rah.

May Hashem bless you to continue in your hands-on Harbatzas Hatorah. How much effort you put into the planning, implementation, and hosting of the program, in addition to Mishna Achrona and other projects you're fully engrossed in, is a rarity in today's skin-deep society.

Respectfully yours,

Avi Barasch

Reb Dovid

My name is Avi Silver, I live in Forshay.

I wanted to thank you for the amazing Shiurim – the effort that goes into it is very apparent. For those long MonseyàLakewood/Brooklyn/Manhattan drives, I thoroughly enjoy the amazing podcasts and the terrific Rabanim and experts you have on

(especially the G'Vul Yaavetz). The Shiurim are very creative, interesting, and highly relevant. You have a tremendous Z'chus in our Limudim, especially for the times that I may be driving in the car and would not have been learning.

I also heard an amazing Vort just this week that you said over from your son-in-law on Ki Koran Or Ponov explaining the Chasam Sofer that says that the extra Kolmos that Moshe put on his head was from his name that was removed from Parshas Tetzaveh. I have been thinking about this powerful vort and lesson in leadership that Moshe was conveying to Klal Yisroel. At the time, I told myself I need to remember this for the next time Parshas Tetzaveh rolls around.

Until I was Ma'aver Sedrah. And this idea is so evident in this week's Parsha where Moshe asks HKB"H to appoint a leader in his place. Perek 27 Pasuk 17 – Rashi on the Pasuk Asher Yatzay Lifnayhem – a true leader leads like Moshe and Dovid Hamelech, Lo Kaderech Malchei Ha'Umos. And a few Pesukim later in Pasuk 20 Venasata Mai'Hodcha Alav – Rashi says Ki Koran Or Panav. I loved the vort when I first heard it, but when I subsequently learned these Pesukim, it seemed to me that this is Mamesh Emes La'Amito Shel Torah. Thank you for sharing it.

All the best

Avi Silver

Comments on Previous shows

Show 227 – Sports in Halacha

Reb Dovid, just to clarify Moshav Leitzim. It's not associated with comedy but with taking life and life experiences too lightly and belittling the opportunity of living. Playing ball or visiting a zoo has much to offer but to sit like a couch potato and watch human beings waste your time is the full translation of Leitzanus, a flippant approach to life (See Mesilas Yescharim Ch. 5)

Hatzlacha, RMP

Thank you for your professionalism in Harbatzas HaTorah

Show Suggestions

You might want to discuss sleep apnea in Halacha. What is the din about CPAP machines on Shabbos. Choleh She'yesh Bo Sakana vs Choleh Kol Gufo. It would be a good opportunity to raise awareness about the condition and the din. Rabbi David Brofsky wrote an article about this issue in the Jewish Press. He would be a good guest on this topic.

Also your sports program offered an opportunity to discuss the halachic propriety (or the lack thereof) of fantasy sports leagues - Mesachek B'Kuvya, Asmachta, mammon Al Hadaf, etc.

Chaim Gottesman

Hi Rabbi Lichtenstein!

My name is Tiferes Cahnman from Camarillo California. We love your podcast. It is so informative and helps us live with the times. One topic that has always fascinated me which I always wanted to know more of is Moshach. I went to Bias Yaakov schools growing up but that topic was always put on the back burner. It was frustrating to me because we know we are right on the edge of Geula and I didn't know much about it. The Chidah says that even if we are not deserving of Geula our yearning for it will be the merit to we earn having it.

One cannot truly be excited or anticipate something if they don't learn about it (or all they do hear is about scary wars and judgement which is common.) In this light we can understand how essential it is for us to learn the topic from a place of joy.

You may have heard about the woman's Geula gathering that recently swept the Jewish world where, through a WhatsApp and under the leadership of Rivka Malka Perlman over 100 gatherings with over 20,000 woman gathered Be'achdus Litvish, Chasidush, Chabad, modern etc all united with joy and teamwork to celebrate Geula.

This was with the Haskama Of Rav Chaim Kanievsky and many others. I was one of those ladies on the planning committee BH. Another awesome thing came right after.

Some ladies were complaining that their children felt left out. I innocently said “let’s make a children’s Geula gathering” from there with a video taped Bracha from Rav Chaim Kanievsky, Rav Asher Weiss and more. We gathered over 22,000 children like Mordechai did in the Purim story to learn and daven in order to help bring the Geula.

BH there were over 400 gathering of children from all different types of schools some Torah Umesorah schools, modern , Chabad , Litvish, Sefardic BH! R’ Reuven Wolf said that more than the miraculous clear signs of Moshach in the politics you can see how Moshach is so close because the woman are gathering Beachdus to celebrate like Miriam Haneviah. Here’s our website for the CGG. <https://childrensgeulagathering.org/>.

After that this lady named Shifra Chana Hendry make a global Geula summit where she interviewed top speakers in the Jewish world on different topics on Geula. It was excellent and paradigm shifting <https://www.globalgeulasummit.com/>. There’s a few samples you can still hear for free though I believe. I’m summarizing all that is going on BH because there’s so so much more going on in politics, science, but most importantly within the Jewish people there’s an awakening to yearn and learn more and more deeply about Geula. This is what the people today want and need to learn about. And so on behalf of all of us I ask that you do some headline series on different topics of Moshach. I’m happy to discuss more with you.

With respect and gratitude,

Tiferes

בראשית ח נח

קו

אונקלוס

יֹם וַיִּפְתַּח נֹחַ אֶת-חַלּוֹן הַתֵּבָה אֲשֶׁר עָשָׂה: וַיִּשְׁלַח אֶת-הָעֹרֵב וַיֵּצֵא יְצוֹא וַיָּשׁוּב עַד-יְבֹשֶׁת הַמַּיִם מֵעַל הָאָרֶץ:

תְּבוּתָא דִּי עֵבֶד: ז וַיִּשְׁלַח יָת עוֹרְבָא וַיִּנְפֵק מִפִּק וַתֵּיב עַד דִּיבִישׁוּ מֵיָא מֵעַל אֶרְעָא:

רש"י

את חלון התבה אשר עשה. לנהר (צ"ר לג, ה), ולא זה פתח המינה העשוי לביאה ויציאה: (T) יצוא ושוב. הולך ומקיף סביבות המינה, ולא הלך בשליחותו, שהיה חושדו על צת זוג, וכמו ששנינו בגדת חלק (סנהדרין קט:): עד יבשת המים. פשוטו כמשמעו. אבל מדרש אגדה (צ"ר סס),

העמק דבר

אוצר החכמה

ההרים הגבוהים שבעולם, ומה שנמצא כהיום גבוהים מהם זה נעשה בשעת מבול.

שכתבתי לעיל (ז,א)⁹. והיה מנהג העורב הגדל בבית שלא לשלחו במרחקים, משא"כ יונה היא מלומדת לכך לשאת מכתבים למרחוק ולהביא איזה דבר בפיה. על כן כששלח נח את העורב ובראותו מים סביב התיבה לא הלך למרחוק אלא "יצא ושוב" כמה פעמים סמוך לתיבה, אבל היונה המלומדת להביא דבר שליחות גם מרחוק משום הכי כתיב בה "וישלח את היונה מאתו וגו'" {ד"מאתו" משמעו שתתרחק מחברתו}, כי תעוף גם למרחוק.

(ו) את חלון התבה: הוא חלק מהצוהר הגדול, שנעשה באופן שיוכל לפתוח ולסגור, ועשה נח זה מדעתו משום הכי כתיב "אשר עשה"⁴.

(הרחב דבר — ונראה, הא דאיתא בב"ב (ח,א) בעובדא דרבי יונתן בן עמרם שהתחפש לפני רבי כעם הארץ שלא קרא ולא שנה, ואמר לו 'פרנסני ככלב וכעורב', ופרנסו, ואח"כ הצטער רבי שנתן פתו לעם הארץ. ופירש רש"י 'ככלב וכעורב' עניני דרוש ואגדה¹⁰, עיי"ש. ולכאורה תמוה, וכי זה דרך עם הארץ שלא קרא ולא

(ז) את העורב: יש להתבונן, למה שלח שני עופות הללו דוקא עורב ויונה, והלא יש הרבה עופות שפורחים טוב יותר מהם⁵. ותו, מאין היה רשות לנח להוציאם מן התיבה⁶ לפני זמן היציאה לכולם. על כן היה נראה לפי הפשט, דעורב ויונה הללו לא היו מן הזוגות שנכנסו להחיות זרע בדבר ה'⁷, אלא בשביל שהיה נח לפני מי המבול כאחד מן השרים שמנהגם היה גם אז לגדל עורבים ויונים, כדאיתא בפרק מפנין (שבת קכח,א).

ונכנסו⁸ גם המה בכלל "וכל ביתך" כמו

4. בענין זה יש דיון בכל מפרשי רש"י, שהביא לעיל (ו,טז) שתי דעות בפירוש "צוהר תעשה לתיבה" — "א חלון, וי"א אבן טובה. והרי ברור שהיה חלון כפי שמוזכר בפסוקנו, אלא הדיון האם הצטוה לעשותו, או הצטוה על אבן טובה ואת החלון עשה מדעתו. רבינו כאן נוקט לא כדעה זו ולא כזו, אלא ש"צוהר" = החלל, ו"חלון" = דלתות החלל ואותם עשה מדעתו, ומסביר רבינו שזו סיבת המילים "אשר עשה" הנראים כמיותרים. אך בב"ר (לג,ה) אמרו: הדא (פסוקנו) מסייעא להווא דרבי אבא דאמר 'חלון'. ועיין ברש"י בפסוקנו שכתב "את חלון התיבה אשר עשה" — 'לצוהר', ובהתחבטות בין מפרשי רש"י ככוונתו. 5. עיין ברד"ק ובחזקוני הדנים בנקודה זו. 6. עיין היטב במלבי"ם. 7. וממילא היה אסור להוציאם עד זמן היציאה לכולם. ועיין גם במלבי"ם היטב. 8. אך באיזו רשות הכניסם כלל לתיבה, אלא נכנסו גם המה... 9. שמשמעותו 'עבדיו ובהמותיו שהיו לצרכי ביתו ותשמישו ולא לקיום העולם' — רבינו שם. 10. ז"ל רש"י: שחס הקב"ה עליהם, שנאמר "יודע צדיק דין דלים" (משלי כט,ז), לפי שהכלב מזונותיו מועטין לפיכך שוהה אכילתו

אונקלוס

בראשית ח נח

קו

וַיִּשְׁלַח אֶת־הַיּוֹנָה מֵאֶתּוֹ לְרֹאוֹת הַקָּלוֹ
 הַיָּמִים מֵעַל פְּנֵי הָאָדָמָה: ^ט וְלֹא־מָצְאָהּ
 הַיּוֹנָה מְנוּחַ לְבֶן־רֶגֶלָה וַתָּשָׁב אֵלָיו אֶל־
 הַתֵּבָה כִּי־מִים עַל־פְּנֵי כָל־הָאָרֶץ וַיִּשְׁלַח
 יָדוֹ וַיִּקְחָהּ וַיָּבֵא אֶתָּהּ אֵלָיו אֶל־הַתֵּבָה:
 וַיִּנְחַל עוֹד שְׁבַעַת יָמִים אַחֲרָיִם וַיִּסָּף

ח וַיִּשְׁלַח יָת יוֹנָה מִלְּוֹתָהּ
 לְמַחְזֵי הַקָּלִיאוֹ מִיָּא מֵעַל
 אֲפִי אֶרְעָא: ^ט וְלֹא אֲשַׁכַּחַת
 יוֹנָה מְנוּחַ לְפָרְסַת רֶגְלָה
 וַתָּבַת לְוֹתָהּ לְתַבּוּתָא אֲרִי
 מִיָּא עַל אֲפִי כָל אֶרְעָא
 וְאוֹשִׁיט יָדָהּ וַנִּסְכְּבָה וְאָעִיל
 יָתָהּ לְוֹתָהּ לְתַבּוּתָא:
 י וַאֲוִרִיף עוֹד שְׁבַעַת יוֹמִין

רש"י

מוכן היה העורב לשליחות אחרת, צעזערת גשמים צימי אליהו, שנאמר והעורבים מציאים לו לחם וצמר (מלכים-א י, ו:). (II) וישלח את היונה. לסוף ז' ימים, שהרי כתיב ויחל עוד ז' ימים אחרים, מכלל זה אמה למד שאף בראשונה הוחיל ז' ימים: וישלח. אין זה לשון שליחות אלא לשון שלוח, שלוחה ללכת לדרכה, וצו יראה אם קלו המים, שאם תמצא מנוח לא תשוב אליו: (י) ויחל. לשון המתנה, וכן לי

העמק דבר

שנה¹¹. ותו, למה נצטער רבי אח"כ, להשיב כמו שהיתה מלומדת¹⁶, כסבורה מעיקרא מאי סבר שנתן ולבסוף מאי סבר. אלא ודאי פירוש 'ככלב וכעורב' – שהיו בחצר רבי לשמור החצר ולנקות משרצים כדרך העורב, ואמר רבי יונתן בן עמרם שיהיה גם הוא עושה מלאכת הכלב ועורב, ופרנסו. ואח"כ חלף הלך לו רבי יונתן ללימודו, משום הכי נצטער רבי שפרנסו בחנם¹². ורש"י יישב דברי רבי יונתן איך הוציא שקר מפיו ח"ו¹³, משום הכי פירש שכיוון לאגדה, אבל רבי הבין כמשמעו¹⁴ – עד כאן הרחב דבר).

(ט) אל התבה¹⁵: פירש הכתוב שלא שבה אליו ממש, אלא "אל התבה" סמוך לתיבה¹⁶, והיינו משום שלא היה מה בפיה

במעיו שלשת ימים. וגבי עורב כתיב "לבני עורב אשר יקראו" (תהילים קמז, ט), לפי שהעורב אכזרי על בניו והקב"ה מזמין להן יתושין מתוך צואתם ואוכלין. ¹¹ לדעת דבר מורכב כזה כפי שפירש רש"י באריכות. ¹² כי חשבו לעם הארץ אשר רק כדי להשתמט מעבודתו הולך הוא לבית המדרש לקרוא מעט וכדו'. ¹³ שהוא מעוניין לעשות מלאכת כלב ועורב, כשלא התכוון לבצע זאת. ¹⁴ עיין דברי רבינו באריכות בספרו מרומי שדה בבא בתרא שם. ¹⁵ "אל התיבה" מהוה לכאורה כפילות, כי לאחר שכתוב "ותשב אליו" בודאי שבה אליו לתיבה. ועוד קשה, בהמשך כתוב "וישלח ידו ויקחה ויבא אותה אליו אל התיבה" הרי כבר שבה אליו אל התיבה. ¹⁶ כך ברד"ק, עיי"ש היטב. ¹⁷ לחממה.

The Messianic Role of the Proliferation of Domestic and Exotic Pets

(Based upon the Kabbalah School of the Gaon of Vilna)

Rabbi Joel David Bakst © 2014, 2019

According to National Geographic (2014), in the United States alone there are approximately 78.2 million pet dogs, 86.4 million pet cats and 5.3 million house rabbits. Aside from these common animals people also keep the following as pets: ferrets, gerbils, hamsters, chinchillas, fancy rats, guinea pigs, canaries, parakeets, parrots, turtles, lizards, snakes, tropical fish, frogs, tarantulas and hermit crabs. Increasingly throughout American homes, as well as throughout the industrialized world, exotic and wild animals are competing to become “man’s best friend”. These animals include: Anteaters, foxes, deer, bobcats, cheetahs, jaguars, leopards, cougars, lions, ocelots, tigers, opossums badgers, minks, skunks, otters, monkeys of all varieties, raccoons, flying squirrels, groundhogs, hyenas and sloths. It is believed that more exotic animals live in American homes than are cared for in American zoos. In 2013 pets outnumbered children four to one in the United States.

Since the year 2000, a small but increasing number of jurisdictions in North America have enacted laws redefining pet’s owners as “guardians”. The cultural thrust behind this phenomenon has been characterized as simply changing attitudes and perceptions to actually working toward *legal personhood for pets themselves*. Granted that humans have always had pet dogs and cats and have had strong emotional attachments to these animals. And granted that aristocracy and individuals among the cultural elite in every generation throughout the world have had their share of caged lions, tigers and bears. It is, however, undeniable that regarding the interaction between humans and animals, we are witnessing a phenomenon that is unprecedented in world history.

Pets and other animals have been anthropomorphized with increasing human attributes. Soaring to new heights in our generation of Disney animated cartoon animals (e.g., the debut of Mickey Mouse in 1928), the entire animal kingdom has come alive. Animal preservation, animal research, animal rights and animal consciousness is becoming more and more interfaced with human rights and human consciousness. Animals, to varying degrees and in varying ways, are increasingly being treated more and more like humans. Regularly appearing new scientific studies indicate that certain members of the mammal kingdom, e.g., dolphins, elephants, whales, monkeys, apes and even rodents, are revealing levels and aspects of intelligence that are simply amazing and unexpected by the scientific community.

The Question

From the perspective of the prophesied Messianic Era, these phenomena are not only expected in the Final Generation (*Dor Acharon*), but they are an intrinsic part of the messianic process. I suggest, based in part by the sources quoted below, that it is not simply that we are only now discovering the intelligence quota of these animals. Rather, animals as a whole are literally evolving to higher degrees of consciousness that were not necessarily present until the last century, if not only in the last several decades. **The question:** What are the spiritual roots of the growing “animal consciousness movement” and the unprecedented interaction in our generation between animals and humans that is growing exponentially around the world?

The answer is both profoundly simple and simply profound. We know that the Torah, especially as understood in the Kabbalah School of the Gaon of Vilna, maintains that our present reality is literally teetering on the edge of time (and space, i.e. the space-time manifold). From the beginning of civilization (i.e., the last some 6,000 years) our reality has been in the time-based, historical period of what is known as the collective Josephic Messiah. According to well-known calculations (and obvious geopolitical events) the Nation of Israel, along with the entire spectrum of the rectified Seventy Nations, are about to “flip the lip” of time into the prophesied and much anticipated Davidic Messianic Era. In other words, we are about to witness the entirety of all lower 3-Dimensional reality undergo a complete transformation back into our original higher-dimensional home. This is nothing less than the necessary return to the original, higher-dimensional Gan Eden and the higher-dimensional Adam and Chava before the *chait* of the Eitz HaDaat — the “Fall” of Adam.

The Davidic Messianic Era is simply picking up where Adam left off in the higher-dimensional “Friday afternoon” of the sixth, higher-dimensional “day” of creation. Since Adam existed in a higher dimension, Adam's original tikkun/work was of a very different nature than humanity’s tikkun/work since the Fall. However, this was not only true of the human level. Before reality collapsed into its present state, the same was true of all animal life. This is what the master expositor of the Kabbalah of the Gra, R. Shlomo Eliyashiv, known as the Leshem, has written:

Before the sin [of the eating from the Tree of Knowledge] all species of animals were gifted with intelligence and understanding. They also possessed many natural capabilities that Adam [did not possess]; these capabilities would therefore enable Adam to perform all the necessary and relevant activities involved in his rectification work (*tikun*) of Creation. All of them had complete mental faculties and all of them spoke fluently... In fact, as the Ramchal has written, “*Before Adam's fall all animals were on the level of human beings today*”.

Adam was to rectify the world by reuniting every aspect of Creation to its supernal root. This involved, for example, various activities that we would now describe as the extraction and refinement of raw materials for the manufacture of essential commodities. As the Leshem explains, a crucial role in this production process was played by the animal kingdom:

Even after he was placed in the Garden of Eden, Adam would go out regularly and rectify all the other aspects of Creation. His work consisted of unifying these aspects, via all the activities of production and craftsmanship [that were unique to his higher dimensionality]. This is what the Holy One meant when He said to him: “Be fruitful and multiply. Replenish the earth and subdue it. Utilize the fish of the sea, the birds of the sky, and every living thing that crawls upon the earth” (Genesis 1:28).

Adam was given permission to utilize all aspects of the mineral, vegetable, and animal [kingdoms] throughout the entire world... With regard to the animal kingdom, he was given dominion over all the biodiversity of life — animals, birds, and fish. As explained by the Arizal, all of these [aspects of the mineral, plant, and animal kingdoms] were originally generated from the holy sparks (*nitzotzot*) that fell as a result of the Shattering of the Vessels. It was, therefore, Adam's job to rectify and elevate these sparks through all

Although Adam's work is described here (and extensively throughout rabbinic literature) as if it were in accord with our present experience, it actually took place in an entirely different, and unimaginably transformed dimension of reality. Based, however, on the repeating “stamp/imprint” phenomenon, by which the higher reality is successively replicated, in exact ratio, in all lower realities, the sages and the kabbalists were permitted to express themselves in a manner congruent with our present experience. (This is in a manner similar to the Torah itself, e.g., *Dibra Torah k'Lashon benei Adam*”).

the
various
activities
of

production and craftsmanship.

The Leshem continues:

As stated in the Midrash, all species of animals, birds, and fish were given to Adam as servants. He was to utilize each one in its respective natural habitat and in accord with the unique powers with which it was endowed. Adam was to utilize all the various animals and beasts, each one according to its nature. This then [as explained above] is the meaning of the Biblical directive, "Be fruitful and multiply. Replenish the earth and subdue it. Utilize the fish of the sea, the fowl of the heaven, and every living thing that crawls upon the earth." "Replenish", "subdue", and "utilize" allude here to the ability to elevate, to transform, and to rectify Creation. This rectification involved refining and elevating all the fractal sparks and shattered fragments that lie scattered throughout all levels of Creation and unifying them back into their Source. This was his great tikun. This is the meaning of the statement of the Sages, "[Mashiach] ben David will not come until all the souls in the 'body' will be completed." These "souls" are the sparks and fragments that must be elevated, integrated, and unified back into the universal "body" of archetypal man – the original Adam. This tikun of all four modes of Creation – mineral, vegetable, animal, and human – was to be completed through Adam.

This formulation of the Leshem (and Ramchal) is not mystical speculation or kabbalistic ideas, rather these teachings are part of the extensive handed down tradition of Chazal. Additionally, this Rabbinic cosmology is following a logical symmetry. From a simple geometric perspective, a dimensional collapse ensued in which the former "Adamic" (human) level dropped one dimension below itself into what was previously held by the "animal" kingdom. In turn, the animal kingdom fell into the "plant" kingdom and the plant kingdom descended into the dimension of the inorganic "mineral" kingdom. Present reality is now completing the tikkun of the Josephic Messianic Era. Before, however, we can fully enter into the Davidic Messianic Era, each of the four kingdoms of life must return to their original higher-dimensional stature. From the perspective of Messianic consciousness this is, in fact, what we are witnessing in the unprecedented proliferation of domestic and exotic pets and other unparalleled human-animal interaction. For Adam's tikun to complete itself (Adam=Mashiach) the animal kingdom is, in various subtle and in not so subtle ways, quickly on a path to regain its original higher consciousness.

Is the humanization of our pets and in general with all animals, both domestic and wild, simply the "goyish" misappropriation of projecting and anthropomorphizing our human traits onto animals? *Or is it rather that animals are actually becoming more human-like?* Moreover, if everything is being notched back up to its next level, what does that portend for us "humans"? We are also witnessing the return of humanity to its original, higher-dimensional angelic-like status of Adam and Chavah fully integrated and unified with a menagerie of higher-dimensional, human-like animals — together with the vegetable and mineral kingdoms!

The messianic return of higher animal consciousness is real and many of us are only too aware that it is happening all around us. However, like everything else that is occurring in our pre-Davidic messianic civilization, this phenomenon is also coming in through the "back door", i.e., covertly, chaotically and often with negative and even horrendous consequences (e.g., millions of animals are eating far better than millions of undernourished and often starving children, and people are showing far more empathy for animals than for fellow humans). Tragically, there is little Adamic Torah consciousness to help direct this prophesied and necessary process. Yet, for those of us who are actively "scouting for the signs of Mashiach", this phenomenon — along with numerous other unexpected, bizarre and confusing phenomena — is apparently one of the many "signs and wonders" that must proceed the *Ikvasa d'Meshicha*.

Rabbi Eliezer Eisenberg

שולחן ערוך חושן משפט הלכות נזקי ממון סימן תט סעיף ג

אסור לגדל כלב רע, אלא אם כן הוא אסור בשלשלאות של ברזל וקשור בהם. ובעיר הסמוכה לספר, מותר לגדלו; וקושרו ביום ומתירו בלילה. הגה: ו"א דהשתא שאנו שרוין בין העכו"ם ואומות בכל ענין שרי, ופוק חזי מאי עמא דבר (הגהת אלפסי החדשים). מיהו נראה אם הוא כלב רע, שיש לחוש שיזיק בני אדם, דאסור לגדלו אלא אם כן קשור בשלשלאות של ברזל.

תלמוד בבלי מסכת בבא קמא דף פ עמוד א

ר' ישמעאל אומר: מגדלין כלבים כופרין, וחתולים, וקופין, וחולדות סנאים, מפני שעשויים לנקר את הבית.

רש"י מסכת בבא קמא דף פ עמוד א

כלבים כופריים - קטנים וננסים הם ל"א כלבים גדולים של ציידים ואין מזיקין.

רמב"ם הלכות נזקי ממון פרק ה הלכה ט

וכן אסרו חכמים לגדל חזירים בכל מקום, ולא את הכלב אלא אם כן היה קשור בשלשלת, אבל מגדל הוא כלבים בעיר הסמוכה לספר, ביום קושרו ובלילה מתירו, ואמרו חכמים ארור מגדל כלבים וחזירים מפני שהזיקן מרובה ומצוי.

ערוך השולחן חושן משפט סימן תט סעיף ד

אסור לגדל כלב רע א"כ הוא אסור בשלשלאות של ברזל וקשור בהם ואמרו חז"ל [שם] דבעיר הסמוכה לספר מותר לגדל וקושרו ביום ומתירו בלילה ו"א דהאידינא שאנו שרוים מפוזרים בכל ענין שרי ופוק חזי מאי עמא דבר מיהו ודאי אם הוא כלב רע שיש לחוש שיזיק בני אדם אסור לגדלו א"כ קשור בשלשלת של ברזל לכותל ובמקום שאסור לגדלו קם עליה בארור [שם פ"ג].

תלמוד בבלי מסכת בבא בתרא דף ז עמוד ב

למימרא, דבית שער מעליותא היא, והא ההוא חסידא דהוה רגיל אליהו דהוה משתעי בהדיה, עבד בית שער ותו לא משתעי בהדיה! לא קשיא: הא מגואי, הא מבראי. ואי בעית אימא: הא והא מבראי, ולא קשיא: הא דאית ליה דלת, הא דלית ליה דלת. אבע"א: הא והא דאית ליה דלת, ולא קשיא: הא דאית ליה פותחת, הא דלית ליה פותחת. אי בעית אימא: הא והא דאית ליה פותחת, ולא קשיא: הא דפותחת דידיה מגואי, הא דפותחת דידיה מבראי.

קב הישר פרק ב

והכי נמי יש גרם וסיבה המביאות אותו לידי הסתכלות בנשים האסורות, והסיבה הראשונה כשאדם מסתכל

בדברים טמאים עד שהשביע עינו בהם בהסתכלותו, אף שיש לאדם רשות לראות בריות משונות הבאות ממדינות מרחקים וע"ז תקנו חכמינו ז"ל וקבעו ברכה "ברוך משנה הבריות". מ"מ לא ישביע עינו בהסתכלות, ולא יראה בהם כי אם דרך ארעי, כי מאור העינים רומזין בד' גוונין שהן נגד אותיות שם ה', ואם הבן אדם רואה בראייתו בריות טמאות, אז הוא ממשיך רוח הטומאה החופף עליו בזה הדבר. והוא הגורם אח"כ להסתכל בדבר היותר גרוע, המביא האדם לידי מכשול.

לקט יושר מלאכות שבת

[נז] ואמר שלא ראה ארי מימיו, ובשבת הלך לראות שני ארי

מהרש"א חידושי אגדות מסכת סנהדרין דף צז עמוד א

ופני הדור כפני הכלב כו'. עיין פירש"י ועוד נראה לפרש **כי נקרא כלב כי כולו לב** ונאמן לאדוניו ואמר שפני אותו הדור יהיה כפני כלב שמראה לפנים כאלו הוא אוהב אבל לבו בל עמו כי לפי האמת האהבה שהיא נראה לפניך היא נעדרת בלב ועל זה אמרו בפ"ב דסוטה ואין הדור רואה אלא לפנים:

שו"ת אגרות משה אורח חיים חלק ה סימן כב

כא. אם ציפורי שיר הן מוקצה

שאלה: צפורים קטנים שמצפצפין וקטנים משחקין עמהם, האם דינו כמוקצה, דבחוס' שבת דף מ"ה ע"ב ד"ה הכא התיר הר"ר יוסף לטלטל אפרוח חי, דחוי לשחק בו תינוק.

תשובה: כל בעלי חיים הו"ל מוקצה, אפי' באותן שהתינוקות משחקין בהן - אלא אי"כ הם מיוחדים לשעשועים (פעטס).

תוספות מסכת שבת דף מה עמוד ב

הכא במאי עסקינן דאית ביה אפרוח מת - פירש הר"ר יוסף דלא נקט אפרוח חי משום דחי חזי לשתק בו תינוק כשבוכה ואין נראה דהא בההיא דכופין את הסל לפני האפרוחין (לעיל דף מג.) משמע דאסור לטלטל ועוד אי מחיים שרי אמאי קאמר בסמוך דמודה ר"ש בבעלי חיים שמתו שאסורין אלא ודאי בעלי חיים מוקצין הם כגרוגרות וצימוקין ומקצה אותם גם מכלבים ולא דמי לבשר תפל שמותר לר"ש מדפריך בפרק מפנין (לקמן קכח.) על רב הונא דשרי והא תלמיד דרב הוה ורב כר' יהודה סבירא ליה אבל לר' שמעון משמע דשרי משום דאינו מקצהו מכלבים כמו בעלי חיים.

הגהות אשרי מסכת שבת פרק ג סימן כא הגהה ג

אפרוח חי אומר ה"ר פורת דמותר לטלטלו דחזי לשתק בו את התנוק כשיצעק ואין נראה לר"י דא"כ כל אבנים ועצים יפים יהא מותרים לטלטל מהאי טעמא וכן קשיא קושיות טובא ואסור. ביצה שיש בה אפרוח חשיב

כגרוגרות וצמוקים פר"י מאן דלית ליה מוקצה לית ליה נולד. צ"ע אם ביצה שנולדה ביום טוב אם מותר לטלטלה לר' שמעון דשמא משום גזירת משקין שזבו לא אסר ר' שמעון אלא באכילה דוקא. פר"י מהרי"ח:

שולחן ערוך אורח חיים הלכות שבת סימן שח סעיף מה

אסור לשחוק בשבת ויו"ט בכדור. הגה: ויש מתירין, ונהגו להקל (תוס' פ"ק דביצה).

משנה ברורה שם ס"ק קנז-קנח

בכדור. בין אם היא של נייר או של עץ שאין שם כלי עליו מחמת שראוי לשחוק בו והוי כאבן שהוא מוקצה מגופו ואפילו בטלטול בעלמא אסור לדעה זו [אחרונים]:

ויש מתירין - אפשר שטעמם שכיון שעשוי לכך ומיוחד לזה בתמידות לא שייך בו שם מוקצה וכדלעיל בסכ"ב.

שולחן שלמה סימן שח ס"ק עד

שולחן שלמה

עד. ד, שם. צפרים וכדומה או כלבים
שאנשים - אלה שמבלים זמנם
להבל ולריק - רגילים לשחק בהם, כיון
שתשימשם הוא לטלטל ממקום למקום
שפיר שרי, ואין זה מוקצה.
וכן יכול

פו. עין מש"כ לקמן סי' ש"י ס"ק יב.

פו. ועין לעיל ס"ק ע"ד. ב, ובתשובה בכת"י כתב מרן וז"ל... אולם כאשר נודע לי מהר"ח או"ז - המובא ברעת תורה - ראיתי שגם הוא סובר להיתר ורק הרא"ש לא רצה להיתר לו, וזה נוגע לעורים בנגוע לכלב שלהם, וכן בדגני נוי לטלטל ממקום למקום, ואולי יש מין מוקצה הנקרא בע"ח כמו שיש מוקצה הנקרא "אש" שאסור בשבת, ע"כ. וע"ע לעיל שולחן שלמה ח"א סי' ש"א ס"ק י"ז.

שו"ת אז נדברו ח"ח סי' לו

ב) צנצנת זכוכית מלאה מים עם דגים לניי כיון שעשוי לזה אין הדגים מוקצה ומותר לטלטל וכן הוא בנוזל ישראל סימן י' ח"ג בליקוטי רימ"א דמותר לטלטל עופות המצפצפים בקול נאה בכלובן. ועד כאן לא ס"ל האוסרין המובא שם לענין שימוש בכלבים ובעופות הנ"ל אלא משום משתמש בבע"ח וזה לא שייך בדגני נוי שאינו משתמש בהם כלל.
הנה התיר בשבת דף מ"ה ב' כתבו דאסרו חז"ל הוי מוקצה אע"פ שאפשר לשחק בו תינוק. ושם מדמין התיר בע"ח לר' שמעון דאסור כמו גרוגרות וצמוקים וזרי בגרוגרות וצמוקים אינו מועיל הזמנה מע"ש כמבואר בביצה דף כ"ז ב' ובסי' ש"י. מיהא כ"ז אינו ראי' לענין השאלה אם הכלבים הקטנים שהנשים משתעשעין ומתחממין בהן אם מותר בטלטולם דכיון דמיוחד רק לזה אין כאן מוקצה כלל ואינו דומה להתיר הנ"ל. לולא הטעם של שימוש בע"ח, לפי בנידונינו מותר לגמרי.

כשניכר מתוך מעשיו הרי זה בכלל חפצך אסורים.

לדמות זה לגזירה דשמא יטה שלא מצינו כאן שהוציאו מן הכלל מי שאינו רגיל למחוק.

ועל מש"כ רבנו דאנו חשובים ולא חיישינן ^{אוצר החכמה} שמא ימחוק, ג"כ כתב שהוא פליאה שלא נזכר כן בשום פוסק, ועוד שהוא תמוה

וב"כ בשו"ת מנחת אשר (ווייס ח"א סימן יט אות ד) שדברי רבנו "תמוהים" מסיבות הנ"ל.

סימן כב אות יא

דין בסיס בטס המיוחד לפמוזטים

נשאל רבנו בענין טס זהב שהניחו עליו המנורה (לייכטער) וככר לחם אם מותר בטלטול, והשיב רבנו, וז"ל הטס אסור בטלטול כיון דמיוחד בשביל המנורה ולא דמי לשולחן כיון דשולחן הוא לכל התשמישים היינו שמיוחד לככר ולמנורה משא"כ טס שמיוחד למנורה... עכ"ל.

רבנו דמה שכתב כן המג"א (סימן רעט סק"ה) לענין מנורה עצמה שכיון שמיוחד לשלהבת לא מהני נתינת לחם עליו להתירו בטלטול, "היינו דוקא במנורה שצורתו הוא כך שאין לה תשמיש אחר זולת להדלקת הנר... אבל טס של המנורה שהוא טס בעלמא אלא שהדרך לייחדו להיות טס למנורה בזה שפיר מהני נתינת לחם עליו".

בספר קובץ הלכות (חנוכה עמ' רלג) הובא שהרב שמואל קמינצקי חולק בזה על

סימן כב אות כא

אם בעל חי המיוחד לשעשועי הזי מוקצה

רבנו כתב, וז"ל כל בעלי חיים הו"ל מוקצה אפילו באותן שהתינוקות משחקין בהן עכ"ל. והוסיפו העורכים, וז"ל אלא אם כן הם מיוחדים לשעשועים (פעטס) עכ"ל.

קטנים דכל בעלי חיים מוקצין הן, ועל דברי העורכים הנ"ל, כתב בשם הרב יוסף דב ספטימוס שהוא "תמוה מאד וטעות גדולה".

ובספר צער בעלי חיים (עמ' 514) הביא כמה פוסקים המחמירים בכך (עיין כה"ח סימן שח ס"ק רלה משו"ת מהר"ח אור זרוע סימן פב ועוד), וגם הביא מדברי רבנו באו"ח ח"ד ס"ס טז שאסר לטלטל הכלי עם דגים

אמנם כתב לי רב משה קאופמן, חתן נכד רבנו, דאחר שהשיב תשובה הנ"ל לרב באדנער, צידד רבנו להקל, ועוד הזכיר שהרבה שנים התיר רבנו לחתנו רב משה טנדלר לטלטל את החתול שלו, וצריך עוד בירור.

Table of Contents

Rabbi Chaim Jachter

Rabbi Jachter's article *click here*

Raising Pets (dogs): Rambam, Gemaras in Babba Kamma with Rashi, Shulchan Aruch, Sem"א, Shailos Yaavetz

Eating before your pet eats: Shulchan Aruch, Magen Avraham, Mishne Berurah, Biur Halacha, Aruch Hashulchan, Chayei Odom, Shailos Yaavetz

Giving a pet food made out of milk & meat: Rambam, Dagel Mervavah

Feeding a pet Chametz on Pesach: Shulchan Aruch, Mishne Berurah, Shulchan Aruch, chok Yaakov, Ohr L'Tzion

Are pets Muktzeh: Tosafes, Hagoos Ashri, Shulchan Aruch, Mishne Achrona, Igros Moshe, Shulchan Shlomo, Shemiras Shabbos Khilchaso, Oz Nidbru, Yabia Omer, Rabbi Mordechai Eliyahu, Rabbi Eliezer Melamed, Rav Asher Weiss

Moving a pet's hair on Shabbos: Biur Halacha

Holding a leash where there is no Eiruv: Shulchan Aruch

Capturing – Putting a pet in the house: Shulchan Aruch

Dog Tags on Shabbos: Aruch Hashulchan, Shemiras Shabbos Khilchaso

Feeding animals on Shabbos: Shulchan Aruch, Mishne Berurah

Bringing a see eye dog into Shul: Igros Moshe, Chelkas Yaakov

Building a Shul on Shabbos - Chilul Hashem: Magen Avraham

Making Brochos near the waste of pets: Shulchan Aruch, Mishne Berurah, Biur Halacha

Removal of Reproductive Organs of animals: Gemara Sanhedrin, Shulchan Aruch, Beis Shmuel

Rabbi Jachter

Too see Rabbi Jachter's article *click here*

Raising Pets (dogs)

רמב"ם הלכות נזקי ממון פרק ה הלכה ט

וכן אסרו חכמים לגדל חזירים בכל מקום, ולא את הכלב אלא אם כן היה קשור בשלשלת, אבל מגדל הוא כלבים בעיר הסמוכה לספר, ביום קושרו ובלילה מתירו, ואמרו חכמים ארור מגדל כלבים וחזירים מפני שהזיקן מרובה ומצוי.

תלמוד בבלי מסכת בבא קמא דף טו עמוד ב

דתניא, רבי נתן אומר: מניין שלא יגדל אדם כלב רע בתוך ביתו, ואל יעמיד סולם רעוע בתוך ביתו? ת"ל: לא תשים דמים בביתך.

תלמוד בבלי מסכת בבא קמא דף עט עמוד ב

מתני'. אין מגדלין בהמה דקה בא"י, אבל מגדלין בסוריא ובמדברות של ארץ ישראל. אין מגדלין תרנגולין בירושלים - מפני הקדשים, ולא כהנים בארץ ישראל - מפני הטהרות. אין מגדלין חזירין בכל מקום. לא יגדל אדם את הכלב - אלא אם כן היה קשור בשלשלת.

רש"י מסכת בבא קמא דף עט עמוד ב

את הכלב - מפני שנושך ומנבח ומפלת אשה מיראתו.

תלמוד בבלי מסכת בבא קמא דף פ עמוד א

ר' ישמעאל אומר: מגדלין כלבים כופרין, וחתולים, וקופין, וחולדות סנאים, מפני שעשויים לנקר את הבית.

רש"י מסכת בבא קמא דף פ עמוד א

כלבים כופריים - קטנים וננסים הם ל"א כלבים גדולים של ציידים ואין מזיקין.

תלמוד בבלי מסכת בבא קמא דף פג עמוד א

לא יגדל אדם את הכלב - א"כ קשור בשלשלאות כו'. תנו רבנן: לא יגדל אדם את הכלב - אלא אם כן קשור בשלשלת, אבל מגדל הוא בעיר הסמוכה לספר, וקושרו ביום ומתירו בלילה. תניא, רבי אליעזר הגדול אומר: המגדל כלבים כמגדל חזירים. למאי נפקא מינה? למיקם עליה בארור. אמר רב יוסף בר מניומי אמר רב נחמן: בבל כעיר הסמוכה לספר דמי, תרגמה: נהרדעא. דריש ר' דוסתאי דמן בירי: ובנחה יאמר שובה ה' רבבות אלפי ישראל - ללמדך, שאין שכינה שורה על ישראל פחות משני אלפים ושני רבבות, חסר אחת, והיתה אשה

מעוברת ביניהם וראויה להשלים, ונבח בה כלב והפילה, נמצא זה גורם לשכינה שתסתלק מישראל. ההיא איתתא דעלת למיפא בהוא ביתא, נבח בה כלבא, אמר לה מריה: לא תיסתפי מיניה, שקולי ניביה. אמרה ליה: שקילי טיבותיך ושדיא אחיזרי, כבר נד ולד.

שולחן ערוך חושן משפט הלכות נזקי ממון סימן תט סעיף ג

אסור לגדל כלב רע, אלא אם כן הוא אסור בשלשלאות של ברזל וקשור בהם. ובעיר הסמוכה לספר, מותר לגדלו; וקושרו ביום ומתירו בלילה. הגה: וי"א דהשתא שאנו שרוין בין העכו"ם ואומות בכל ענין שרי, ופוק חזי מאי עמא דבר (הגהת אלפסי החדשים). מיהו נראה אם הוא כלב רע, שיש לחוש שיזיק בני אדם, דאסור לגדלו אלא אם כן קשור בשלשלאות של ברזל.

סמ"ע סימן תט ס"ק ה

אלא אם כן קשור בשלשלאות של ברזל. דאז טעם שישוך וגם טעם שמנבח ומפילות הנשים מיראתו אין כאן, כיון דיודעין שהוא קשור לא מתיראין ממנו ואינן מפילות:

שו"ת שאילת יעבץ חלק א סימן יז

שאלת מי שמגדל חתול או כלב בתוך ביתו. אם אסור הוא שיאכל קודם שיתן להם לאכול.

תשובה לא ידענא אי מספקא לך מי איתנהו בכלל בהמה. לפי שלא מצינו איסור זה אלא אצל הבהמה שדרשוהו מן הכתוב ונתתי עשב בשדך לבהמתך והדר ואכלת. ואי משו"ה ליכא ספיקא דהא בהדיא תנן בפרק ח' דכלאים הכלב מין חיה. וכן החתול כפי מ"ש התי"ט (וכן הוא בא"ח ס"ס שי"ו) וחיה בכלל בהמה בכל מקום. ואפילו עוף במשמע לענין האיסורין. ובפרטות לענין צער ב"ח = בעלי חיים = כדתנן שיליה שור שנגח. ואי מיבעיא לך בחתול משום ההיא דאיתא בסוף פרק מרובה דאסור לקיימו (עמ"ש בחידושי בגמרא זו) הא נמי לאו מילתא דהא ודאי האידנא סתם חתולין דידן בני תרבות הן ואסור להורגן. וכדקיי"ל בי"ד סנ"ז לענין דריסה. ולא אמרו אלא במוחזק להזיק עח"מ סרס"ו. ואי משום דמשמע לך דליכא איסורא אלא בהנהו דבני מלאכה נינהו שאינו בדין שיעשה ולא יאכל. ומספקא עלך מילתא אי הני בני מלאכה נינהו, מסתברא דחשיבי נמי בני מלאכה קצת. דהחתול מלאכתו מרובה לצוד העכברים. ובהדיא חשיב ליה תלמודא לבעל מלאכה בהשואל (צ"ז) גבי ההוא שונרא דחבור עליה עכברי ואכלוהו. דדיינין ליה כמת מחמת מלאכה וכן הכלב עבודתו גדולה. עבד נאמן לאדוניו לשמור הבית מאריא וגנבי ביום ובלילה. ואף על פי שאינו עושה מעשה. עקימת שפתיו וחריצת לשונו הוי מעשה עכ"פ הרי הן באין בשכרן ומזונותן עליך, וקיי"ל נמי נותנין מזונות לפני כלב בשבת. וגם טורחין בשבילו לתקן מאכלו בשבת וי"ט. כדתנן מחתכין את הנבלה לפני הכלבים שמע מנה ודאי דאית בהו נמי קצת מצוה (ולא גרע מעופות דחשיבי בעלי מלאכה כדאמרינן דש באווזין ותרנגולין. ואפי' דגים חשיב להו תלמודא בני מלאכה. כדרחבה הנהיג בעיזא ושיבוטא, וה"ה שחייב להאכילן. שאפי' בי"ט מותר לטרוח ולתת לפנייהם מזונות. א"ל בביבירין דווקא כדאיתא התם. אבל הניצודין ועומדין. הרי מזונותן עליו כחיה ועוף. אפי' בהנהו דלא

חזו למלאכה). והכי מוכח נמי מההיא דהתקדשי בככר תנהו לכלב אם הי' כלב שלה מקודשת לפי שמזונותיו עליה.

מ"מ כמדומה שאין כ"כ קפידא להקדים להם המזונות אם לא ממדת חסידות+ אלא שיראה לי אעפ"כ אין בהן חיוב גמור כמו בבהמה גסה. או אפילו הדקה שאינה בת מלאכה. מכל מקום ודאי שהיא בכלל דין זה. שעיקרו מפני צער ב"ח = בעלי חיים =. שהרי היא סמוכה עליך. ואם לא תהא לה עת קבוע לאכילה חק ולא יעבור, תמות ברעב. כי אין מי שיאכילנה. וגם היא אינה מוצאה מאכלה מזומן לפניה, לכן הטילה תורה חובה על האדם שהן שלו, לפרנסם קודם שיאכל הוא עצמו לקנות מדת רחמנות בנפשו, (ועמש"ל סק"י וקי"א לענין צב"ח = צער בעלי חיים = ולענין סירוס) משא"כ באלו שמזונותיהן מצויין תדיר בכל מקום. שכלב חוטט באשפות ומגרר העצמות וכלבא בכפנא גללי בלע. וכן החתול מזונותיו עמו בכל מקום שהולך, ולא יחסר לחמו להתפרנס משיורי מאכל וכל דבר מיאוס שמשליכין אליו. וגם ניזון מצידת העכברים והכלב אינו צריך למזונות הרבה. כמ"ש יודע הקדוש ברוך הוא בכלב שמזונותיו מועטין כו'. ואף אם נותנין להם דבר מאכל, אין להרבות להם כמ"ש ז"ל משח אודניה וחוטרא אבתריה. משמע דליכא קפידא כולי האי להקדים להם המזונות (ושרי ליה מריה לפלניא שגידל מהן עדרים בתוך ביתו. שאפילו אחד לא התירו במשנה אלא א"כ קשור בשלשלת ואית ביה לטותא דרבנן ר"ל, שהמגדל כלבים כמגדל חזירים למיקם עלה בארור. ולא חילקו הפוסקים בין כלב לכלב. דלא קיי"ל כמאן דשרי בכופרים. דיחידאה הוא. ושכיחא נמי סכנתא בכולהו כמו שאירע כמה פעמים ר"ל וכל סכנתא לחומרא. ואפי' מאן דפליג בכופרים. נ"ל דאפ"ה לא שרי טפי מחד. לנטורי ביתא בלחוד. דהכי מוכח מהא דגר שנפלו לו בירושה שאין מחייבין אותו למכור כי אם על יד. ועל כרחך בכופרים מיירי דלא מזקי. דאל"ה ודאי שאסור לקיימן בביתו אפילו זמן מועט ואפילו אחד לא אם אינו קשור. ואפ"ה לא שרי אלא במי שנפלו לו בירושה להשהותן רק כדי למוכרן מעט מעט שלא יפסיד הרבה. מיהא לגדלן אצלו מ"מ אסור. ש"מ בהדיא דכלבים הרבה אסור לקיימן בביתו בכל אופן ואפילו קשורים ג"כ. ורצה להתנצל ולומר שמגדלן לצורך אשתו מפני הבטלה. וגם אלה דברים בטלים דהא לא שרינן לה לטייל בגורייתא. דאיכא למיחש נמי לזימה. והכי נמי אמרינן ארמלתא לא תרבי כלבא. משמע אפילו חד לא מהך טעמא. וליכא למידק מאי קמ"ל בהא. כיון דלכל אשה נמי אסור. דלשאר אינשי ודאי שרי לרבויהי חד. אלא דלאיתתא אסור לטיולי ביה. ולארמלתא. לרבויהי גרידא נמי איכא איסורא. ותו דסד"א לארמלתא שרי טפי. דלא בעיא ליה לטיול. אלא לשמור הבית מאריא וגנבי. כיון דלית לה בעל. אורחה בהכי לרבויהי. משום נטירותא דביתא. קמ"ל דאפ"ה אסור משום חשדא. ואצ"ל שאסור לנשים דעלמא. שמגדלות אותו לשעשוע בלבד. דאיכא למיחש טפי מחשדא גרידא. דמתיא לידי זימה נמי. ולעולם אפילו בחד איתא להך חששא. ביחוד באותן המיוחדים לשעשוע וטיול. מיהו בטפי מחד פשיטא דאיסור גמור הוא לכל אדם ובכל כלב כנזכר. אם לא כשיש לאדם בתים וחצרים הרבה שצריכין אחד או לבעל צאן ובקר הרבה דלא סגי ליה בחד אפילו לעדר אחד. עכ"פ יותר מהצורך לא הותר בשום אופן. משו"ה לא פסקוה הפוסקים. ואית ביה איסור מוסף. ביחוד באותן כלבים חלקים וערומים שאין להן שערות וקונים אותן בדמים יקרים לשחק ולהשתעשע בהן ולגעגע עמהן. וגם משום מושב לצים אסור לשחוק עמהן. שהוא ממש מעשה ערלים בר מן. ודי בזו הערה לאוזן שומעת) מכל מקום אפשר נכון למדקדק במעשיו להקדימן ג"כ. עיין בגמרא דשילהי הנזקין יש חידוש כפול בענין זה. דמשמע אפילו מי שאינו בביתו אינו רשאי אף לטעום דבר עד שיתן לבהמתו קודם. א"כ מי שיש

לו בהמה אינו יכול לטעום כלום בבית אחר. כל זמן שלא הקדים לה מזונותיה בעתם. ודבר זה נתעלם מהט"ז כמ"ש במקומו בחיבורי בס"ד. והנלע"ד כתבתי יעבץ ס"ט.

Eating before your pet eats

שולחן ערוך אורח חיים סימן קסז סעיף ו

יאכל מיד ולא ישיח בין ברכה לאכילה ואם שח, צריך לחזור ולברך א"כ היתה השיחה בדברים מענין דברים שמברכין עליו, כגון שבירך על הפת וקודם שאכל אמר הביאו מלח או ליפתן תנו לפלוני לאכול, מאכל לבהמה וכיוצא באלו, א"צ לברך.

מגן אברהם סימן קסז ס"ק יח

מאכיל לבהמה. הוי צרכי סעודה דאסור לטעום קודם שיתן לבהמתו, (גמרא) אבל לשתות אדם קודם כדאשכחן ברבקי' שאמר' שתה וגם גמליך אשקה (ס"ח):

משנה ברורה סימן קסז ס"ק מ

מאכל לבהמה - ג"כ מעניני סעודה הוא דאסור לטעום קודם שיתן לבהמתו. כתב המ"א בשם ס"ח דלשתות אדם קודם לבהמה כדכתיב ברבקה שאמרה להעבד שתה וגם גמליך אשקה:

ביאור הלכה סימן קסז סעיף ו

ומ"מ לכתחלה לא יפסיק כלל - היינו אפילו בתנו לבהמה כן משמע מסתימת הכל בו וכן הביא בשו"ב משם ספר האורה וכן מוכח בבה"ל ובספר האשכול עי"ש. והנה המ"א הביא בסימן רע"א בשם תשובת מהר"מ דלאכול קודם הבהמה הוא איסור דאורייתא ומשמע דס"ל דהוא דרשה גמורה ולא אסמכתא ולפ"ז פשוט דאפילו בירך המוציא צריך להפסיק אבל מהפוסקים הנ"ל מוכח דלא ס"ל הכי.

ערוך השולחן אורח חיים סימן קסז סעיף יג

אחר שבירך ברכת המוציא יאכל מיד ולא ישיח בשום דבר בין ברכה לאכילה וכן כל זמן שלועס לא ידבר עד שיבלע פרוסת המוציא ואם שח בין ברכה לאכילה צריך לחזור ולברך אך אם שח בעת שלועס א"צ לחזור ולברך [שם] ואף בין ברכה לאכילה אם שח בעניין השייך להמוציא כגון הבא מלח הבא ליפתן או אפילו אין שייך להמוציא רק שייך לעניין הסעודה או כגון שאמר תנו לפלוני לאכול או אפילו תנו מאכל לבהמה דזהו ג"כ כצרכי סעודה דאסור לאכול עד שיתן מאכל לבהמתו שנאמר [דברים יא, טו] ונתתי עשב בשדך לבהמתך ואח"כ [שם] ואכלת ושבעת [גמ' מ']. ולכן בדיעבד לא הוי דברים כאלו וכיוצא באלו הפסק ולכתחלה אסור גם דברים אלו וכתבו דלשתות האדם קודם לבהמה כדאשכחן ברבקה שאמרה [בראשית כד, יד] שתה וגם גמליך אשקה [מג"א סקי"ח בשם ספר חסידים]:

חיי אדם חלק א כלל מה סעיף א

אסור לאדם לאכול כלום עד שיתן מאכל לבהמה ועופות שמזונותן עליו, דכתיב [דברים יא, טו] ונתתי עשב בשדך לבהמתך, והדר ואכלת ושבעת (ועיין לעיל כלל ה' סי' י"א אם הוא הפסק בין ברכת המוציא לאכילה). ואם צריך לשתות, האדם קודם, דכתיב [במדבר כ, ח] והשקית את העדה ואת בעירם (סי' קס"ז). ומדת חסידות שיתן לתרנגולים לאכול ולא יסמוך על מה שימצאו באשפתות. וכן חתול שמגדל בביתו. ואסור לצער בעלי חיים, דכתיב [דברים כב, ד] לא תראה את חמור אחיך וגו' הקם תקים וגו', והיינו משום צער בעלי חיים, ומכל מקום כל דבר שצריך לצרכי בני אדם, מותר. ולכן מותר למרוט נוצות של אווזות חיות. ומכל מקום העולם נמנעים שהוא אכזריות (אה"ע סימן ה').

שו"ת שאילת יעבץ חלק א סימן קי

צל"ע בהא דצער בעלי חיים דאורייתא. אם הוא כלל עובר לכל אשר נשמת רוח חיים באפיו גדול וקטן ואפי' שקצים ורמשים (בלבד שלא יהיו ממיתין כי כל המזיקין נהרגין אפי' בשבת) ושלשול קטן שבים במשמע לכאורה. ויראה שאינו באמת אלא בבעלי חיים דבני מלאכה נינהו כענינא דקרא דכתיב בבהמה הנושאת משא. ואפשר שאפי' כלב וחתול בכלל. לפי שגם המה בני תרבות ובעלי מלאכה כמ"ש במ"א לענין להקדים להם האכילה כבהמה (ע"ל סי"ז) אבל הקטנים שאינם ראויים למלאכת אדם. לא מיבעיא זבובים ופרעושים ושאר שקצים ורמשים דמאיסי וגם יש בהן חשש מכשול ואף קצת סכנה וצער לבני אדם. דלית לן בה. וש"ד למיקטלינהו. והא ר"נ דאמר קטלן להו ואשמען קלא דסנותי ולא תימא הנהו משום דלית בהו משום נטילת נשמה. דמשו"ה אפי' בשבת שרי. אבל שארא דאית בהו משום נטילת נשמה. דילמא אית בהו נמי משום צב"ח = צער בעלי חיים =. כי לא מזקי ודאי. אלא ודאי כל הני דאמרן, אין להם סמך מן התורה להקפיד על צערן ועל הריגתן. ואצ"ל פרעושים דקמצערו טובא. (אף על פי שהאר"י ז"ל ממתת חסידות וע"פ הסוד ודברים בגו משום גלגול נגע בה) ציוה לתלמידיו שלא להרוג אפי' כינה. והא דאשכחן לר' בפי' הפועלים דחזי לאמתיה דכנשה בני כרכושא דשדיין וא"ל שבקינהו ורחמיו על כל מעשיו כתיב. מלבד שאינה ראייה להטיל חובה על כל אדם ואפי' ממתת חסידות. דהא רבי גופיה משמע קצת דמקמי הכי לא אקפיד בהכי. ושוב אחז במדת רחמנות יתרה שלכן רחמו עליו משמים להקל יסוריו. תדע שהרי אמרו שם דמעיקרא ע"י מעשה באו כדאי' התם מעובדא דעגל. ותמה על עצמך וכי לא זו מדת כל אדם ואפי' חסיד שבחסידים. מי יחוש ויחוס על בהמה שסופה לשחיטה. שבודאי לכך נוצרה והיא טובתה ותקנתה בלי ספק. ומה טיבה של מדת רחמים בזה. כ"ש שאין שייכות לעונש על האכזריות ההוא. א"כ בכך ימלטו כל ב"ח חיהם מיד השוחט. אלא פשיטא שאני ר' דרב גובריה. ומי עמד בסוד ה' לידע מה טיבו של עגל ההוא ואם אולי איזה נפש מישראל שנתגלגל בו. והיה מבקש תיקונו מרבי. שלא יצטרך למות מותא תנינא בבהמה והמ"י. עוד י"ל שמא בני חולדת הסניים היו שעשוין לנקר הבית ויש לבני אדם צורך בהם. אלא שעדיין היו קטנים שנולדו עכשיו ולא היו ראויין לתשמישן עד שיגדלו. ואעפ"כ מדה של רחמים גדולים היתה שם כנ"ל יעב"ץ ס"ט.

Giving a pet food made out of milk & meat

פירוש המשנה לרמב"ם מסכת כריתות פרק ג משנה ד

ארבע חטאות, ברורות, חטאת על אכילת חלב, וחטאת על אכילת נותר, וחטאת על אכילת קדשים והוא טמא, וחטאת על אכילה ביום הכפורים, ולפי שנהנה מן ההקדש בשגגה יתחייב אשם מעילה כמו שיתבאר במעילה, לפי שאכילה זו בשגגה היא ואלמלא כן לא היה חייב בה חטאת. ויש כאן כללים ראוי שאבארם לך בקצור כדי שיובנו לך בהם כל הבבות הללו שבפרק זה, ובהם יתבאר לך כל מה שנאמר בשלישי דיבמות בהלכה אשר ציינו בה למקום זה. והם, שאלו האסורים הרבים הנקבצים בדבר אחד לא יתכן אלא באחד משלשה פנים או בכולם יחד, והם אסור מוסיף ואסור כולל ואסור בת אחת. אבל אין שום דרך שיחול אסור על אסור בזולת שלשה פנים הללו, כי מן הכללים אצלינו אין אסור חל על אסור. המשל בכך, אם היה בשר נבלה או בשר בהמה טמאה או חלב שנתבשל בחלב, לא יחול אסור בשר בחלב על אסור הנבלה שיהא האוכל ממנו חייב שתי מלקיות, אלא מלקות אחד בלבד כמו שנתבאר בגמר חולין. והנני מבאר לך שלשת הכללים הללו בדוגמאות מן ההלכה הזו שאנו מפרשים אותה כפי שנתבאר בתלמוד, ועל דרך זו תדון בשאר האסורין, אמרו כי קיום דין זה כגון שכבר נטמא האוכל הזה, וקודם שיתטמא היה אסור לו אכילת החלב בלבד ומותר לו הבשר, וכאשר נטמא ונאסר עליו הכל נוסף אסור הטומאה על החלב והרי זה אסור כולל, ויתחייב גם מעילה על אכילה זו, כי לפני שתהא אותה הבהמה קדש היה חלבה אסור באכילה ומותר בהנאה, וכאשר הקדישה נאסר בהנאה, ומגו דאתוסף ביה אסור הנאה אתוסף ביה נמי אסור לענין אכילה וחייב על אכילתו אשם מעילה וזה הוא אסור מוסיף. וכן גם החלב הזה שאכל קודם שיהא נותר היה מותר לגבוה ואסור להדיוט, כאשר נעשה נותר ונאסר לגבוה אתוסף ביה נמי אסור לענין אכילה, ולפיכך חייב על אכילתו משום נותר. ואם אכלו ביום צום כפור נוסף לו אסור האכילה בתענית לפי שהוא אסור כולל כל המאכלים והמשקים, וכיון שביום הזה אסור לאכל את הדבר המותר הרי הוא מוסיף אסור על הדבר האסור באכילה לפי שהוא כולל את החלב הזה בכלל מה שאסור לאכל, וזה הוא אסור כולל. וידוע שהוא צריך להוסיף על הכזית הזה אוכל אחר להשלימו לככותבת ואחר כך יתחייב משום אוכל ביום הכפורים. וזכור כללים אלו ושימם נגד עיניך, לפי שלא יצטרפו בפעולה אחת אסורים רבים אלא באחד משלשה כללים אלו או בכולם, והם אסור בת אחת ואסור כולל ואסור מוסיף. והביא ר' מאיר דוגמא לבאר בה אסור בת אחת והוא אם הוציאו בפיו בעת אכילתו הרי זה חייב שתיים משום מוציא מרשות לרשות בשבת וכן ביום הכפורים כי אסור שבת ואסור יום הכפורים באין כאחד ואין בזה חולק, אלא שהדבר כמו שאמרו ההוצאה זולת האכילה ואנחנו לא אמרנו אלא היאך יתחייב חטאות הרבה על אכילה אחת. ויש בדברינו אלה נקודה נפלאה נעיר עליה, לפי שהיא מפתח לענינים אחרים נוסף למה שיש בה מדיוק העיון, והיא, מן הידוע שבשר בחלב אסור בהנאה, והחלב דרך משל מותר בהנאה, ואם בשל החלב בחלב מה טעם לא יחול אסור בשר בחלב על אסור חלב, והוא הדין בנבלה, בהיותו אסור מוסיף כמו שאמרנו כאן בחלב הקדשים וחייבנו על אכילתו מעילה מחמת שנוסף בו אסור הנאה, והתשובה לכך שבשר בחלב לא נאסר בהנאה אלא מחמת שאסר הכתוב אכילתו לפי הכלל שבארנו שכל שנאסר באכילה נאסר ליהנות בו עד שיפרוט לך הכתוב, ואין בו פסוק האוסר אכילתו ופסוק האוסר ליהנות בו, אלא שני הדברים יחד הם אסור בשר בחלב, וכיון שאמרנו אין אסור חל על אסור ולפיכך לא יחול אסור בשר בחלב על אסור נבלה הרי לא יהא אסור בהנאה אלא יהא מותר בהנאה

והאוכלו לוקה משום נבלה, וירד אסור בשר בחלב לגמרי לפי שלא חל, אבל היה מקום להקשות ויהיה דומה לחלב הקדשים אלו אמרנו שהוא אסור בהנאה כדרך שאמרנו בקדשים והאוכלו אינו חייב משום בשר בחלב אז היה מקום להקשות, ואין הדבר כן, אלא אנו אומרים שלא נאסר בשר בחלב זה בהנאה, הלא תראה שבמשנה נאמר שבשר בהמה טמאה מותר לבשל ומותר בהנאה וכבר נתבאר זה במקומו, והבן ענין זה כי הוא מקום טעות, ועליו תדון בכל הדומה לו.

דגול מרבבה יורה דעה סימן פז סעיף ג

ה"ל לא שייך כחן דלח גרע משחר חיסורי הכנוע וחין זו משום ח"י" ונס הש"ך
א"כ עשוין מהלך הלכות והס"ד לנד דמערבים כסס כסס מיני חלבים וקרויים שאין כסס
כרת וא"כ עשירי איבא כ"ח משום חסרות דמי חלבים אך ע"כ משום נכילה איבא דהא כ"ח
המזון של עובדי כוכבים אינם נשחטים וא"כ אביו כגאון כהנאה ע"כ ד"ל ח"י" דחיסור אכילה לכת"ח מ"מ חיסור הנאה איבא . והל"ך כזה ומסויק דוד"ל סמ"ח וכל כהנאון דגמ"ל
אין מחזיקים אותו אבל אי קמי דירי חמי אנו אסור כהנאון כושי ונסה ה"ל וכן משמע בהרכה גדולי המחזיקים . וח"י" להדגמ"ל הוא לא מיימי מסאת הדלתי' אבל נר קדווי"ל ענאשכ כ"ל
בידיהם יש לחוש להכיל ב"ח שחטטו ששכבות מחבלת ואף דלענין שבת לא חשיב כישול כס"ג אך לענין ב"ח אפ"ר דהוי כישול . וכחכ שוד אמנס נר קדווי"ל ענאשכ כ"ל
וחסריב בלתיים שפוט ככנל ד"ן כחן דבר שמתין אל"א דוקא נר חסוסה ככנל לילה מנין מנין הגרות למותו ע"כ . ושי' כחשונת שבו"י ח"ל ס' ס' : (1) ובשר זיה וישף כ' .
וסי' איבא כשר כהנס עסור כחלב חיס חסור ח"י" אסור חסי"ם . פס"מ ע"כ : (2) סותר בבישול . ע"כ כ"ס חסודי דחל"ל ס' י"ח ע"ל דמוחר נכנל כשר לנעוד כוכבים כקדוש
אין זו חיסור כשר כחלב וכל
זה מנואר גמ"ס פ"ט מ"ל ס' ו' וחמנס חס הוא אסור כהנאה אינו מנואר כדכ"י הימ"ס חלל כ"ס' המשניות כמ"ל כריכות ערק שלישי כמסנס יש לוכל אכילה אחת מנואר שם גוכרי חמ"ס ש"יו אסור כהנאה
ע"כ כקדוש כהנאה שביאר שם ואף שגוכרי חס"ר כמ"ל חולין דף ק"א ע"ל כ"ס חיסור כולל שכתבו שחיסור סה"ס לא מק"י חיסור מוס"ף אין הכרת לרנ"י כקדוש כהנאה סא מ"ע לא מינו להסופ' גסירוש שיהל"ן
על דיון של חמ"ס שביאר שחיסור חס"ר חסור כהנאה וכן הסומך על זה כמקום הספר לא יס"ד :

Feeding a pet Chametz on Pesach

שולחן ערוך אורח חיים הלכות פסח סימן תמח סעיף ז

אסור ליתן בהמתו לאינו יהודי להאכילה בימי הפסח אם הוא יודע שמאכיל אותה פסולת שעורים שהוא חמץ.

משנה ברורה סימן תמח ס"ק לג

שמאכיל אותה וכו' ואם א"א לו באופן אחר המנהג במדינתנו למכור הבהמה לנכרי כדין ע"פ הקנינים המבוארים ביו"ד סימן ש"כ והבהמה תהיה אצל הנכרי בפסח או יקנה לו הבהמה עם הרפת והנכרי יאכילנה ולא יהיה לו שום עסק עמהם בפסח ובלבד שלא יאמר לו שיאכילנה חמץ וכ"ז ביש לו לנכרי מזונות משלו אבל אם אין לו מזונות והישראל מוכר לו ביחד עם בהמתו גם מזונותיה שהם חמץ יש מחמירין בזה דמחזי כהערמה ושכל עיקר המכירה לא היה אלא כדי שיזין אותה העכו"ם בחמץ וכתבו שיעשה באופן זה שימכור המזונות לנכרי אחר ומותר לסרסר לנכרי הקונה בהמותיו שיוכל לקנות מאל"ף אצל נכרי פלוני. והמנהג במדינתנו שאפילו אם אין מאכילה חמץ גמור ורק שרוצה ליתן לבהמתו תבואה בפסח שמוכרה ג"כ לנכרי עם הרפת והנכרי מאכילה דאם לא ימכרנה יצטרך ליתן לה מעט מעט ובמקום נגוב ויעמוד עליה בשעה שאוכלת לבער המותר כדי שלא תחמיץ מהריר שלה וכמבואר בסימן תס"ו ס"ב.

שולחן ערוך אורח חיים הלכות פסח סימן תמב סעיף ד

דבר שנתערב בו חמץ ואינו מאכל אדם כלל או שאינו מאכל כל אדם, כגון התריאק"ה וכיוצא בו, אף על פי שמותר לקיימו אסור לאכלו עד אחר הפסח.

חק יעקב סימן תמב ס"ק יג

אסור לאכלו. ומותר בהנאה:

שו"ת אור לציון חלק ג עמוד צב

ה. שאלה. מי שיש לו ברשותו בעלי חיים או אקווריום דגים וכדומה, האם מותר לו להשהות ולהאכיל לבעלי החיים בפסח מזון שיש בו חמץ.

תשובה. אם המזון אינו ראוי לאכילת אדם, וגם אין החמץ בעין אלא מעורב במזון, ונתערב לפני הפסח, מותר להשהות מזון זה בפסח ולהאכיל לבעלי החיים שברשותו.

Are pets Muktzeh

תוספות מסכת שבת דף מה עמוד ב

הכא במאי עסקינן דאית ביה אפרוח מת - פירש הר"ר יוסף דלא נקט אפרוח חי משום דחי חזי לשתק בו תינוק כשבוכה ואין נראה דהא בההיא דכופין את הסל לפני האפרוחין (לעיל דף מג.) משמע דאסור לטלטל ועוד אי מחיים שרי אמאי קאמר בסמוך דמודה ר"ש בבעלי חיים שמתו שאסורין אלא ודאי בעלי חיים מוקצין הם כגרוגרות וצימוקין ומקצה אותם גם מכלבים ולא דמי לבשר תפל שמותר לר"ש מדפריך בפרק מפנין (לקמן קכח.) על רב הונא דשרי והא תלמיד דרב הוה ורב כר' יהודה סבירא ליה אבל לר' שמעון משמע דשרי משום דאינו מקצהו מכלבים כמו בעלי חיים.

הגהות אשרי מסכת שבת פרק ג סימן כא הגהה ג

אפרוח חי אומר ה"ר פורת דמותר לטלטלו דחזי לשתק בו את התנוק כשיצעק ואין נראה לר"י דא"כ כל אבנים ועצים יפים יהא מותרים לטלטל מהאי טעמא וכן קשיא קושיות טובא ואסור. ביצה שיש בה אפרוח חשיב כגרוגרות וצמוקים פר"י מאן דלית ליה מוקצה לית ליה נולד. צ"ע אם ביצה שנולדה ביום טוב אם מותר לטלטלה לר' שמעון דשמא משום גזירת משקין שזבו לא אסר ר' שמעון אלא באכילה דוקא. פר"י מהרי"ח:

שולחן ערוך אורח חיים הלכות שבת סימן שח סעיף ט

אסור לטלטל בהמה, חיה ועוף.

נטילת ידים שחרית ונטילת מים אחרונים לתוך כלי
[משנ"ב סקל"ט] מִלְּפָנֶיךָ מִקֹּדֶם לְעֵשׂוֹת לְכַתְּחִלָּה דְבַר שְׂפִיחָה
בְּיָדָי אַחַר כֵּן מֵאוֹם לְפָנָיו וְיִוצִיאֵנוּ אֲסוּר.

(קעז) וכן כתב השו"ע להלן תרי"א, אולם נוהגים ליטול ידיים
שחרית לתוך כלי, וכן נוטלים מים אחרונים לתוך כלי ואחר כך
מסלקים הכלי ומרוקנים את תכולתו, ואין חוששים לעשיית גרף
של רעי לכתחילה תרי"א.

אכילה בדרכו באופן שהפסולת נעשית כגרף של רעי

[משנ"ב שם] בְּגִמְרָא מִשְׁמַע דְּאִפְלוּ אִם לֹא עָשָׂה פְּרִי הָהוּצִיא, אִלְּמָא דְּבַר הַעֲשׂוֹי לְבַפּוֹס הָהוּצִיא, גַּם מִן אֲסוּר.

(קעח) רשאי אדם לאכול ליד השולחן מאכלים אשר הפסולת
שלהם היא מוקצה ונעשית גרף של רעי, ואין בזה משום איסור
עשיית גרף של רעי לכתחילה, כיון שהוא לצורך אכילה תרי"ג.

אי מותר להזמין גוי לאכול אצלו כשנעשה ע"י זה גרף

(קעט) בגמרא תרי"ד מבואר שאסור להזמין גוי לשתות אצלו יין
בשבת ויו"ט, משום ששיירי היין לאחר השתיה מאוסין הן
ונעשים מוקצה, ואין עושין גרף של רעי לכתחילה. אולם להלכה
קיי"ל תרי"ה שמותר להזמין גוי, ובטעם הדבר כתב בשע"צ תרי"ו
דקיי"ל דשיירי הכוס לא היו מוקצה. אולם החזו"א תרי"ז כתב,
לדינא דשיירי היין הוו מוקצה, והא דמזמינין גוי, משום דין זה
נחשב לעשיית גרף לכתחילה.

עשיית גרף של רעי בקרב שבת

[שו"ע סעיף לז] וְאִם עָבַר וְעָשָׂא, מִתֵּר הָהוּצִיא.

(קעז) ולעשות לכתחילה גרף של רעי בע"ש שיוצרך לפנותו
בשבת מותר תרי"ח, אולם אם היה יכול לנקותו מבעוד יום ולא
ניקהו, כתב בערוך השולחן תרי"ט דאין להתיר לו להוציא בשבת,

ועל ידי נכרי מותר. אולם ממה שמבואר הכא בשו"ע דאם עבר
ועשה גרף מותר לפנותו, לכאורה גם ככה"ג יש להתיר, וצ"ע.

טלמול עציץ שאינו נקוב

[שו"ע סעיף לח] מְכַנְּסִים אֲדָם מְבַעֵד יוֹם מִלֵּא קִפְתוֹ עֵפֶר וּמְיַחֵד
לֵּא קָרוֹן וְזוֹת וְעוֹשֶׂה בּוֹ פֶּלֶא צָרְכֵי בְּשִׁבְתָּ.

(קעח) בחזו"א תרי"ג כתב שאין היתר לטלטל העפר אלא לצורך
מה שהכינו, כיון שאין לו תורת כלי לטלטלו כל טלטול. ונחלקו
הפוסקים אם בגין העפר ייחשב עציץ שיש בו עפר מוקצה (באפו
שאינן בהגבתו וטלטלו חשש איסור תולש או זרע, שאז פשוט שאין
לטלטלו תרי"ג). יש שכתבו תרי"ג, שאע"פ ששע"פ נחשב מוקצה, אך
כאן שייחד אותו למטרת שימוש לפרחים, יהא מותר לטלטלו
ככל מכניס קופת עפר לצורך כיסוי שמותר לטלטל העפר
וכמבואר הכא בשו"ע. ויש שכתב דחשיב מוקצה מחמת גופו
ואסור לטלטלו אף לא לצגו"מ תרי"ג.

[משנ"ב סקמ"ג] וְעֵצֵינוּן שְׂאִיין בּוֹ מְשׁוּם עֲשִׂיתָ גָּמָא וְכוּ' וְעֵצֵינוּ
שֶׁם בְּמָה שֶׁנִּתְבַּנְּנוּ בְּזָה.

(קעט) במשנ"ב להלן תרי"ד כתב שאיסור עשיית גומא שיהיו
אפילו בקרקע שכבר נתלשה ונחפרה, וכן בעפר שבכלים, ולפי
זה אין לתחוב נר בכלי מלא עפר, אם העפר קשה קצת שנעשית
גומא בתחיבתו, ומכל מקום להוציא נר מעפר זה, אף על פי
שנעשית גומא ממילא, לית לן בה.

טלמול אקוריום ודני גוי

[שו"ע סעיף לט] אֲסוּר לְפַתֵּחַ בְּהֵמָה חַיָּה וְעוֹפֵה.

(קפ) יש לעיין אם דגים שעומדים לנוי, או ציפור מצפצפר
ואפרוחים העומדים למשחק מותרים בטלטול בשבת, ועיי'
הערה תרי"ה, וכלב המיועד להולכת עיוורים מסתבר שאינו מוקצה
«««

סקל"ח) הביא שהפ"ג (א"א סק"י) מסתפק בכלי עם עשבי בושם שרגיל להיות
בבית אם מותר לטלטלו. וביואר ספיקו, שמצד אחד העפר שבו שמוקצה הוא
דאסור להזיזו מנהא לתב עציץ, משום חשש דחורש (שמכסה השורשים)
ואסור להוציא ממנו עפר (שממנו ידולה), ומאידך העציץ בכללותו עשוי ומיוחד
לנוי ולטלטול ממקום למקום כפי המצטרך (ועיין בארוחת שבת (שם) שביאר את
ספיקו של הפ"ג באופן אחר וצ"ע). וכתב במנחת שבת (ס"פ סקל"ח) שראוי להתחמך
בזה כהפ"ג. וכ"כ בשש"כ (פ"ב ס"ב) שאפילו עציץ שאינו נקוב מוקצה הוא
ואין לטלטלו. תרנ"ד. סימן תצח סקצ"א. תרנ"ה. ח"יל מהר"ח אר"ז (ס"א
פ"א ס"ג): עוד הדועיני (הרא"ש) אם מותר לטלטל ציפור המצפצף שנמצא בכלובו
דיכון שבנ"א נהנים בקולו לאו מוקצה הוא. והשיב לו הרא"ש דאסור, דאין
מותרת כלי עליו ודמי לצרורות שבחצר, ויש לאסור יותר כבע"ח, דאין משתמשין
בבע"ח ולא פלוג רבנן בבע"ח, ע"ד. והנה לפי טעמו הראשון נראה שטעם
האיסור משום שאף שהציפור עשויה להתענג מקולה, אי"ה נשאר דינה כדמי
צרורות שבחצר, כיון שאינה מקבלת שם כלי, ואף שאפשר להכין עפר לשימוש
אף שאין מקבל ע"י שם כלי (עיין ריש ביהא), אין זה דומה, דשם מכניז לשימוש
הנעשה ע"י טלטול, אבל כשמכין דבר שאינו כלי לשימוש שנעשה שלא ע"י
טלטול (שהוא הציפור שנארת בכלוב) אי"ה נשאת מוקצה, כי שם כלי אין לה, וגם
אינה מוכנה לטלטול. אבל אם יכין בעל חי לשימוש הנעשה ע"י טלטול, אכן
יהיה מותר לטלטלו, דלא גרע מעפר. ולפ"ז דינו גוי הוו מוקצה והוכנו לשימוש
של הנאה מברייתים ולא הוכנו לטלטול, אך אין דיך בתוך כלי כדו שיקיימו
בו הציבור מצוה אמירת תשליך, הוי מוכן, כיון שהכינו לתשמיש טלטול, שהר
צריך לטלטלו מבייתו לרחבת ביהכ"ס כדי שיוכלו לקיים בו רבים את המצוה
אבל לפי טעמו השני, דבעלי חיים חמירי דלא פלוג רבנן ואסור להשתמש בכלי
בעלי החיים, אף באלו שאין בהם חשש של תולשת זמורה, כל הבעלי חיים הנ
מוקצים וגם לא תועיל להם שום הכנה. אלא שנמצא לפ"ז שגם ביו"ט יהיו

תרמ"א. סימן שלח סעיף ח. תרמ"ב. בה"ל שם ד"ה אסור, דאין המים נקראים
אינם ראויים דאין עליהם שום איסור ולא מעורב בהם טיט, ורק רוח רעה היא
שקורה עליהם. ובשלימי הירדה להם ששמע מהגירסא דאין המים מוקצה כיון
שראויים לשתוף בהם אץ ביהכ"ס. ובכרית עולם (עמ' 111 סוף ל) כותב שמותר
להוציאם כדיון גרף של רעי, ואף שאין עושין גרף של רעי לכתחילה, לא אסור
רבנן על האדם אכילתו והשתמשותו כמו בחול, אע"פ שגורם גרף של רעי (וכ"כ
בית כורח ח"א עמ' תח). תרמ"ג. שטמ"כ ביצה (כא, ב ד"ה וכן עושין גרף של רעי)
שכתב ח"ל: י"ז עושין גרף של רעי לכתחילה, פירוש שלא לצורך, אבל לצורך,
כגון זריקת קליפין ועצמות לפנינו בשעה שאנו אוכלין מותר ואפילו לכתחילה.
וע"ע במשנ"ב סקל"ט. תרמ"ד. ביצה כא, ב. תרמ"ה. סימן שכה ס"א.
תרמ"ו. שם סק"א. תרמ"ו. או"ח סימן מח סק"ט. תרמ"ח. שש"כ (מהר"ח
פ"ה הע' ט) שכתב כן בשם השבועת עיקב (ח"כ סימן מה) דבע"ש מותר לעשות
גרף של רעי לכתחילה הגם שחשבו לפנותו בשבת. תרמ"ט. סעיף ס"א.
תרנ. סימן מב סק"ד. תרנ"א. וכן באופן שהוא כבד מאד ואין מטלטלין אותו
לכל, לדבריו הכל אסור לטלטלו, וכן אם מיוחד לו מקום דינו כתמונה שדינה
הכתבאר לעיל רעי הסימן. תרנ"ב. קצות השולחן (ס"י קמב סק"ח), דחשיב כלי
שמלאכתו להיות. שלמי הינתן מוקצה (ח"ב ס"ו, ע"ש). ובארוחת שבת (ח"ב
פ"ט הע' קפד) כתב דאין לאסור טלטלו מחמת טלטול העפר שיש בעציץ, דעפר
זה הוא חלק מהעציץ (ואת"ל דתשמיש גוי חשיב תשמיש אי"ה גם העפר מותר בטלטול
כאשר הוא בתוך העציץ), ובפרט בימינו שרגילים הרבה בקישוט הבית, ה"ז שימוש
חשוך ופשוט דאין לו מוקצה, וכ"כ בחוט שני (ח"א פ"ב). תרנ"ג. תורת המוקצה
(פ"א עמ' ח). וכ"כ בתפארת ישראל (כ"לכל שבת וזרע את א) שאסור לטלטלו אפילו
לצורך גוי"מ, ובש"ש (קצר סעי' ה' וסק"י) מתיר לצורך גופו ומקומו כדיון כשמלא, וכתב
דחשמיש גוי אינו מתיר בטלטול. ובתהלי"ד (ס' שלו סק"ח) דן להתיר את
טלטול העציצים כיון שהם עומדים לנוי, וסיים בצ"ע. ובשע"צ להלן (ס' שלו

כיון שמויעד לשימוש של טלטול הניני.

לטלטול מוקצה במקום צער בעלי חיים

[משנ"ב סקנ"א] ומשום צער בעלי חיים הניני, דאם לא בן אסור
עצמות בן, דק"ל מידי דלא חוי פטוריהו, משום שאין מפתחין
ב"ב מ"א אין מפתחין מקצתו.

(קפא) משמע דאף במקום צער בעלי חיים התירו רק מקצת
טלטול ולא טלטול גמור הניני. ובמשנ"ב לעיל הרי"ט הביא שנחלקו
הפוסקים הרי"ט אם לטלטול מוקצה מותר במקום צער בעלי
חיים הרי"ט. ועיין עוד במשנ"ב הלך הרי"ט שאסור לעשות שאר
מלאכה האסורה מדאורייתא או מדרבנן כדי למנוע צער בעלי
חיים הרי"ט.

סיוע לקטן המחלף בעצמו

[שו"ע סי' פ"א] האשה מדרה את בנה אפילו ברשות הרבים.
(קפב) לכן, קטן שיכול להלך מעט בעצמו, מותר לאוחזו בידי

כשהוא עומד על רגליו ועוזרו לו ללכת אפי' ברשות הרבים,
כשהוא מגביה רגלו אחת ומניח רגל האחרת, אבל אסור לגרור
אותו ברגליו.

[משנ"ב סקנ"ג] דהא אפילו מגביהנו פטורה, דהי נזשא את
עצמו.

(קפג) נחלקו בגמרא הרי"ט לגבי מוציא בעלי חיים מרשות
לרשות, שרבי נתן פוטרו, לפי שהיה נושא את עצמו הרי"ט, וחכמים
מחייבים. ואמרו שם בגמרא שבאדם מודים חכמים שחי נושא
את עצמו, ורק בבעלי חיים פליגי לפי שדרכם להכביד עצמם כדי
להישמט מידי האדם התופסם. וכתבו הראשונים הרי"ט שדין קטן
כדין בעלי חיים (אליבא דרבנן) לענין זה שאינו נושא את עצמו,
שאף הוא דרכו להכביד עצמו. ונתפתקו התוספות (לגרסת מהרש"ל)
עד איהו גיל נחשב קטן לענין זה, דשמא קטן שנוטל רגלו אחת
ומניח אחרת נחשב כגדול לענין זה. ודעת הרי"ט הרי"ט שכל שאינו
יכול לילך עדיין, אינו נושא את עצמו, וראה עוד בסמוך. והנה
«««

חיים, והביא שנחלקו הפוסקים אם יש להתיר ג"כ איסור מוקצה מה"ט.
תרפ"א. ולמתירין טלטול מוקצה במקום צער בעלי חיים יש להקשות אמאי אסור
לדוות תרנגול אף כשצריך לכן מחשש שמא יגביה עצמו (מכבאר בשו"ע), הרי
אפי' טלטול בידיים ממש התירו. ועי' תהל"ד משנ"ב בזה. תרפ"ב. סימן שלב
סק"ו. תרפ"ג. והוציא דגים קטנים הנמצאים באקווריום הגם שאם לא
יוצאים יאכלום והגים הגדולים, ואין בזה משום צער בעלי חיים, כיון שאין
האדם עושה שום מעשה לצערם, וכך דרכם של דגים שהגדולים אוכלים את
הקטנים (ש"ש מהר"ח פכ"ז ה"ק). וכבשורת ה"ח צ"ב (ח"א סי' קצד) כתב שאין זה
נחשב לצער בע"ח כיון שאיסור זה לא נאמר על הירגתם אלא רק על המצערם
בעודם חיים, ולומר לנכרי להוציאם מסתפק בזה צ"ב שם אה נחשב הדבר כהפסד
שהותר בו שבות דשבות. תרפ"ד. שבת צ"ד, א. תרפ"ה. ותעם הפטור פירשו
התוספות (שם ד"ה שהי) שלמדים מהמשכן שלא היו נושאים את הבעלי חיים,
אלא האילים והכבשים הלכו בעצמם, וחלוקה היו פוצעים אותו מיד כשמאווהו
הוציא את דם בעורו חי. וכונתו דבריהם, שכיון שחי נושא את עצמו הוא אינו
דומה לשרא דברים הניטלים, וכיון שלא מצאנו במשכן שהוציאו כהנ"ג פטור,
אבל חי שאינו נושא את עצמו כן חולה וכפות, וכן בעלי חיים שאינם נושאים
את עצמם אין לפוטרו מחמת שלא היה במשכן הוצאת חפץ זה דוקא (אג"מ י"ד
ח"א סי' ס"ב). וראה בתוספות הרא"ש (ד"ה שהי) שתמה על דברי התוספות מה בכך
שלא מצינו במשכן, הרי אין סברה לחלק בכך, על כן פירש שנחשב כשנים
עצמו שואים חייבים, דסויה תרבימה הוא סייע עושי בו מירש נחשב כשנים
עשאוהו. ובאג"מ שם חידש ביאור נוסף, שדבר שיכול להיעשות בלי מלאכה
האדם, אין לו חשיבות מלאכה לענין שבת, וגם אינו ניכר שנעשה כאן מלאכה,
כיון שהרואה לא מכיר אם נעשתה המלאכה על ידי אדם או מאליה, ולכן אדם
שיכול לילך בעצמו מרשות לרשות, אין המוציא פטור, משא"כ חולה או כפות
שאינו יכול לילך בעצמו, וכן בעלי חיים שאין אדם יכול להביאם למקום שצריכה
בלי שיתלטלם בידיהו, כיון שהם נשמטים ממנו, סוברים חכמים שהמוציאם בשבת
חייב. וכתב שזו היא דעת בעל המאור (הרי"ט בסמוך) שאף קטן שיכול להגביה
ורגלו אחת ולהניח בהרתה אינו נושא את עצמו כל זמן שאינו יכול לילך ברגליו.
וכתב עוד (ארי"ח ח"ד סי' י"ז) שלפי זה, אף אם יכול לילך לאט לאט על ידי קביים
וכדומה הנרשאו פטור, כיון שאין חשיבות מלאכה לשבר שיכול להיעשות מאליה,
משא"כ לדעת רש"י ותוס' (שהיא דעת השו"ע כאן ע"ש באג"מ) שטעם הפטור משום
שהחי מיקל את עצמו בשעה שנשואים אותו, אבל חולה שמכביד את עצמו חייב,
מסתבר שיהיה חולה כזה מכביד עצמו, וא"כ הנרשאו בשבת חייב. והנה ברש"י
(קט"ב, ב ד"ה דמפאי, והיא דעת השו"ע כאן במפאי) וכ"כ רש"י (שם) ב"ד"ה כל במאן,
איסור דאורייתא, וכן משמע בגמרא (יומא ע"ב, ב. וכמו שפירש רש"י שם ד"ה מאן)
ולפי ביאור התוספות הנ"ל, היינו משום שלא היתה הוצאה כזו במשכן, ואף
חכמים לא גזרו עליה, אולם לפי פירוש תוספות הרא"ש הנ"ל שהפטור הוא
משום שנחשב כשנים עשאוהו, הדבר תלוי לכאורה במחלוקת הפוסקים, שיש
הסוברים שבשנים עשאוהו אין איסור דאורייתא (וכ"כ רש"י קנ"ג, ב"ד"ה כל במאן),
ויש שכתבו שאע"פ שפטורים יש בו איסור דאורייתא (עיין באר יצחק ארי"ח סי' י"ד
כש המקור חיים ארי"ח סי' תסח). תרפ"ו. ותוספת צ"ד, א ד"ה אבל בשם הרשב"א.
תרפ"ז. בעה"מ ט"א, א ד"ה רבא.

אסור להשתמש בבהמה, ואפ"ה מצינו שמותר להכין כל בעל חי כדי לאוכלו,
א"כ מוכח שאיסור השימוש בבעלי חיים אינו גורם איסור מוקצה, וע"כ צ"ל
שכנת הרא"ש לומר שכל עוד שהבעל חי אינו עומד לשימוש וטלטול, הינו
כאנשים ואף חמור מהם, כיון שהוא גם מוקצה מחמת גופו וגם מוקצה מחמת
איסור, אבל אם הכינו לשימוש וטלטול המותרים, כגון לאכילה ביו"ט, או לקיים
בו מצוה, או לשחק בו במשחק שכולל טלטול, אזי אינו מוקצה כלל, דלא גרע
כפער שהכינו לשימוש וטלטול דשרי, אולם עיין שו"ת בצל החכמה (ח"ה ס"ג)
שלמד בדברי הרא"ש שעצם המשחק עם בע"ח היה בהשתמשות בו שאסורה (אך
אם היה יורה שלצורך אמירת תשל"ח מהני ייחוד, שאין בזה כל השתמשות, דאסור רק ייחוד
לשחק בה). ובשלמי תורה (הלכות ימים נוראים ע"מ ק"ל) כתב, שאם רוצה להביא מביחו
אקרויים של דגים טמאים הוו מוקצה לכו"ע (ולא מיירי שייחרם מערב יו"ט), אך אם
הדגים טהורים תליא בפלוגתא דר"י ור"ש אם הוו מוקצה, וא"כ לדעת המחבר
השפס כיו"ט כר"י אסור, אבל לרמ"א שפסק גם ביו"ט כר"ש מותר, ואף אם
הדגים מזנים יקרים לא הוו מוקצה מחמת חסרון כוון, דבמדידי דראוי לאכילה לא
היינו מוקצה מחמת חסרון כוון, ודעתא אחרונה לכל מידי דחוי ליה דכל אדם
לו יתן האדם בע"ח נפשו אם לא יהיה לו מה למיכל (כ"כ האור שפח בכ"א מהלכות
שבת ה"ט הור"ד לעיל). ובש"כ (מהר"ח פכ"ז ה"ק) הביא בשם התהל"ד (סי' שלו
ק"ח) וקצות השולחן (סי' ק"א בבאה"ש קט"ז), דאף שאסור לטלטל הדגים משום
מוקצה, מ"מ מותר לטלטל את האקווריום, כיון שעומד לניו קישוט והוי ככלי
שבלאנתו להי"ח. ובש"כ שם תמה מרוב אף האקווריום השייך כסיד לדבר
האסור (הדגים הוו מוקצה), ואמנם כ"כ בשו"ת אנ"מ (ארי"ח ח"ד סימן טו) וביב"ע
אמר (ח"ה ס"ה) שאסור לטלטל האקווריום. אך כתב בשש"כ שם בשם הגרש"א,
אף שהכלי המים בסיד לדגים, מ"מ הואיל וכולם יחד מיוחדים לניו ולטלטלם
במקום למקום, בכגון זה לא היה מחמיר הרא"ש משום לא פלוג (אמנם אם קובעים
אקווריום מקום מסוים הו"ל לכאורה מוקצה יותר חמור (שולחן שלמה סי' שח ה"ע פ"ד).
לענין טלטול דגי ניו עצמם (לא באקווריום, וכן ציפור שקולה ערב ומדי) בשבת, בנז"י
ה"ח בליקוט רמ"א סק"א) ובמנחת שבת (סי' פח סק"י) התירו (ועיין שם שהביא
אף את דברי האר"י ולא את דברי הרא"ש בתשובה שלאחר מכן, כן העיר בשש"כ מהר"ח
ב"ה ה"ע ק"א). אך בשו"ע הרב (ש"ע ע"ח) כתב דאף עוף שראוי לצחק בו (היטק)
אסור לטלטלו, וכ"כ בתורה לשמה (ש"ע ל"ט), וכ"כ ביב"ע אומר (ש"ע).
הרי"ט. שש"כ (פ"ה ה"ע ס"ב) בשם הגרש"א. תרנ"ו. ואפילו לדעת שאיסור צער
בעלי חיים מדרבנן (עיין ב"י הו"מ סי' רע"ב), בשבת חששו יותר לצערם, משום
שאמר "למען ינוח שורך וחמורך וכל בהמתך" (פ"מ א"א סק"ה), והוסיף, שלפ"י
בשבת צער בעלי חיים אסור מן התורה לכו"ע. אך כתב בספר של תורה (קמ"ד, ב)
שכונת הפמ"ג בבהמה שלו, אבל בהמת חמורין וכל בהמתך אין חילוק בין שבת לשאר ימי
החול. תרנ"ח. וכן עיין בשו"ע לעיל (סימן רס"ט) דמותר לפרוק משוי מוקצה
קבל בני הבהמה, ובשו"ע הרב שם (סק"ד) שכתב דהחם ג"כ הוי רק טלטול
דמותר לצורך הפסד וצער בעלי חיים. ולטלטל אף העל חי בכח הסתפק
הגרש"א שמה נחשב לטלטול כולו ואסור אף במקום צער בע"ח (שולחן שלמה
קט"ז). אולם בחזו"ב (ארי"ח סימן נ"ב סק"ט) כתב דיש להקל באיסור מוקצה בשביל
צער בעלי חיים והפסד ושוי אף טלטול גמור. תרנ"ט. סימן שה סק"ע.
ה"ח. ומבאר בשו"ע שם שהתירו איסור ביטול כלי מהנינו במקום צער בעלי

שו"ת אגרות משה אורח חיים חלק ד סימן טז ד"ה ולטלטל בשבת

ולטלטל בשבת ויו"ט הכלי עם דגים קטנים שנעשו לנוי ולקשט הבית נראה שאסור דבעלי חיים מוקצין הם אף בכה"ג דהם כגרוגרות וצימוקין כמפורש בתוס' שבת דף מ"ה ד"ה הב"ע שמסקי דלא כהר"ר יוסף והכא גם הכלי אסור דלא שייך להפריח. והנבי ידידו, משה פיינשטיין.

שו"ת אגרות משה אורח חיים חלק ה סימן כב

כא. אפ ציפורי שיר חן מוקצה

שאלה: צפורים קטנים שמצפצפין וקטנים משחקין עמם, האם דינו כמוקצה, דבתוס' שבת דף מ"ה ע"ב ד"ה הכא התיר הר"ר יוסף לטלטל אפרוח חי, דחוי לשחק בו תינוק.
תשובה: כל בעלי חיים הו"ל מוקצה, אפי' באותן שהתינוקות משחקין בהן - אלא א"כ הם מיוחדים לשעשועים (פעטס).

שלחן שלמה סימן שח ס"ק עד

שולחן שלמה

עד. ד, שם. צפורים וכדומה או כלבים
שאנשים - אלה שמבלים זמנם
להבל ולריק - רגילים לשחק בהם, כיון
שתשמישם הוא לטלטל ממקום למקום
שפיר שרי, ו"אין זה מוקצה.
יכול

פו. עיין מש"כ לקמן סי' ש"י ס"ק יב.

פו. ועיין לעיל ס"ק ע"ד, ב, ובתשובה בכת"י כתב מרן וז"ל... אולם כאשר נודע לי מהר"ח או"י - המובא בדעת תורה - ראיתי שגם הוא סובר להיתר ורק הרא"ש לא רצה להתיר לו, וזה נוגע לעורים בנגע לבלב שלהם, וכן כרגי נוי לטלטל ממקום למקום, ואולי יש מין מוקצה הנקרא בע"ח כמו שיש מוקצה הנקרא "אש" שאסור בשבת, ע"כ. וע"ע לעיל שולחן שלמה ח"א סי' ש"א ס"ק י"ז.

שמירת שבת כהלכתא פרק כז

שהרי מוונתיהן עליו מיקרי. (קא) עיין קצות השלחן סי' קכא בבה"ש ס"ק ד, דאף שאסור לטלטל את הדגים משום מוקצה, מ"מ מותר לטלטל את האקווריון (בתנאי שבזמן העברתו, לא ינתק החשמל שיש במכשירי האקווריון), והוא ככלי שמלאכתו להיתר, מכיון שעשוי לנוי ולקישוט הבית, ע"ש, ועיין גם תה"ד סי' שלו סוס"ק ו. וצ"ע, דהא הכלי הוא הבסיס לדגים, כי רצונו שהכלי ישמור עליהם, ובפרט לפי מה שכתבנו לעיל הערה צח, דגם המים הם מוקצה. ולעצם טלטול הדגים, עיין נד"י סי' י ח"ג בליקוטי רימ"א ס"ק יא, בשם המהר"ח א"ז סי' פא, דמותר לטלטל עופות המצפצפים בקול נאה בכלובן... כיון שבנ"א נהנים בקולם, לאו מוקצה הם, וכ"ה במנחת שבת סי' פח ס"ק י שמביא כן בשמו, וע"ש בשם תשובת הלכות קטנות, דמותר לטלטל בהמה חיה ועוף שראוי לצחק בו תינוק. לעו"ז עיין שו"ע הרב סי' שח סע' עח, דאף עוף שראוי לצחק בו תינוק, אסור לטלטלו, והגרש"ז אויערבך זצ"ל דחה ראיה זו, דבשו"ע הרב לא מיירי כלל בעוף כזה שמיוחד ועומד לתינוק לצחק בו. גם שמעתי מהגרש"ז זצ"ל, דצ"ע על הנד"י, ואחריו המנחת שבת, שאינם אלא כמביאים תחילת דברי המהר"ח א"ז, בסי' פא בשאלתו, ואילו שם בסי' פב בשם הרא"ש מובא דיש לאסור בבע"ח, כי אין משתמשים בהם, ולא פלוג רבנן בבע"ח, עכ"ל, ועיין לעיל פ"ח הערה סב. ומצאתי בדעת תורה סי' שח סע' לט, שמביא גם את סוף דבריו, וגם בשו"ת יביע אומר ח"ה סי' כו מקשה על הנד"י, ע"ש, דגם הוא במסקנתו סובר דלא כהקצה"ש הנ"ל, והוא אסור לטלטל אקווריון מכל וכל. לעו"ז שמעתי מהגרש"ז זצ"ל, דמסתבר דאף שהכלי והמים הם בסיס לדגים, מ"מ הואיל וכולם יחד מיוחדים לנוי ולטלטלם ממקום למקום. בכגון זה לא היה מחמיר הרא"ש משום לא פלוג ועיין

לעיל פ"ח הערה סב). גם אפשר, דשם מיירי באופן שאין רגילים כ"כ לטלטל הכלוב ממקום למקום כמו שרגילים היום בדגי-נוי (ואמנם אם קובעים לאקווריון מקום מסוים הו"ל לכאור' מוקצה יותר חמור - י.ג.נ., וכן הוא בשולחן שלמה סי' שח הערה פד), ולכן מסתבר שאינם חלוקים מפרחי-נוי שמותרים בטלטול בשבת, ואף שהדגים עצמם מוקצה הם, מ"מ יחד עם הכלי והמים הם קישוט ומותר שפיר בטלטול, ולא קשה כלל על הקצה"ש [אך לא ידעתי למה הדגים מוקצה ואסור להוציאם כשיש צורך להחליף המים שהרי כולם יחד הם לנוי ומותרים בטלטול (ועיין להלן הערה קב - י.ג.נ.)], ואף דמצינן כעיי"ז בנר, שמן ופתילה שהם בסיס לשלהבת, אף דאפשר שפיר בטלטול ע"י הנר, רבים כבר נדחקו ליתן שם הסבר, ואין לך בו אלא חידושו, ורק מוכח מכל הנ"ל דלא כבעל הלכות קטנות הנ"ל, עכ"ד. וע"ע שו"ת אג"מ אור"ח ח"ד סוסי' טז. (קב) ח"א כלל לא סי' ב, ועיין

שו"ת אז נדברו ח"ח סי' לו

ב) צנצנת זכוכית מלאה מים עם דגים לנוי כיון שעשוי לזה אין הדגים מוקצה ומותר לטלטל וכן הוא בנוי ישראל סימן י' ח"ג בליקוטי רימ"א דמותר לטלטל עופות המצפצפים בקול נאה בכלובן. ועד כאן לא ס"ל האוסרין המובא שם לענין שימוש בכלבים ובעופות הנ"ל אלא משום משתמש בבע"ח וזה לא שייך בדגי נוי שאינו משתמש בהם כלל. הגה התר בשבת דף מ"ה ב' כתבו דאסרו חז"ל מוקצה אע"פ שאפשר לשחק בו תינוק. ושם מדמין התר בע"ח לר' שמעון דאסור כמו גרוגרות וצמוקין וזרי בגרוגרות וצמוקין אינו מועיל הזמנה מע"ש כמבואר בביצה דף כ"ז ב' ובסי' ש"י. מיהא כ"ז אינו ראוי לענין השאלה אם הכלבים הקטנים שהנשים משתעשעין ומתחממין בהן אם מותר בטלטולם דכיון דמיוחד רק לזה אין כאן מוקצה כלל ואינו דומה להתר הנ"ל. לולא הטעם של שימוש בע"ח, לפי בנידונינו מותר לגמרי.

שו"ת יביע אומר חלק ה - אורח חיים סימן כו

נשאלתי אודות צנצנת זכוכית מלאה מים שיש בה דגי זהב לנוי, אם מותר לטלטלה בשבת ממקום למקום. הואיל ואינם עשויים אלא ליופי ולשעשוע, או אסור לטלטלה הואיל ונעשתה בסיס לדבר האסור דהיינו הדגים שמוקצים הם עכ"פ.

א. ראיתי בשו"ת מהר"ח אור זרוע (ס"ס פא) שכ', וז"ל: הודיעוני רבותי, כי אף על פי שבעלי חיים מוקצים נינהו, מ"מ נ"ל להתיר עופות המצפצפים בקול נאה, בכלובן, דליכא, למיחש דילמא שמיט גדפייהו, כיון שבני אדם נהנים בקולם לאו מוקצים נינהו, מידי דהוה אסליקוסתא שהיא למראה, וקול ומראה כי הדדי נינהו לענין מעילה, וצא ולמד מכל כלי שיר דאי לאו גזירה דשמא תפסק נימא היה מותר לטלטל ולשורר בהם. חיים אליעזר בן רבינו יצחק. ע"כ. וע"ז השיבו הרא"ש בתשו' (שם סי' פב), וז"ל: ועל העופות לא מלאני לבי להתיר, שאין ללמוד היתר שימוש בעלי חיים מהיתר כלים, שאף כלי שמלאכתו לאיסור לצורך גופו ומקומו מותר, אבל צורות שבחצר אפילו צריך להם צורך גדול אסור לטלטל, משום שאין תורת כלי עליהם, ה"נ בעלי חיים, ויש לאסור יותר בבע"ח, כי אין משתמשין בבע"ח, ולא פלוג רבנן בבע"ח. אשר בן ה"ר יחיאל. עכ"ל. ולכאורה יש לעמוד על ראיות המהר"ח או"ז, כי בשבת (נ:) הכי איתא, אר"ה האי סליקוסתא דצה ושלפה והדר דצה שריא ואי לאו אסור. ופרש"י סליקוסתא, עשב שהוא נאה למראה ולהריח בו, וממלאים כד עפר לח, ותוחבין העשב לתוכו, ונותנו לפני שרים, וכשהוא רוצה נוטלו ומריח בו ומחזירו למקומו, ואי מבעו"י דצה לתוך העפר ושלפה והדר דצה שפיר דמי ליטלה למחר ולהחזירה שהרי הורחב מקום מושבה מבעו"י ואינו מזיז עפר. ע"כ. ומסקינן ד' ר"ה בתיובתא. אלא אפילו בלא"ה שרי ולא חיישינן למה שהעפר ניזוז מאליו. וכ"פ בטוש"ע (סי' שלו ס"ו): עשבים שתחבן בעפר מבעוד יום כדי שיהיו לחים מותר לאחוז בעלים ולהוציאן, והוא שלא השרישו, וגם צריך

שאינו רוצה בהשרשתן, אבל אם נתכוין לזריעה אסור. ע"כ. וע"ע במאירי (שבת נ:). וא"כ כיון שהם עשבים תלושים שיש להם מראה נאה וריח טוב, ונוטלם להריח בהם, מה שייך בזה איסור מוקצה, ואף על פי שתחבם בעפר שהוא מוקצה, אדרבה העפר טפל אליהם והו"ל עפר מוכן, דקי"ל מכניס אדם מלא קופתו עפר ועושה בו כל צרכיו בשבת (ביצה ח טוש"ע סי' שח סל"ח). והגם דבשבת שם מוכח, שאפילו הטמין העשבים בקרקע כדי שישארו לחים, מותר ליטלן בשבת, אף על פי שבנטילתן מזיז עפר ממקומו. וכ"פ בטוש"ע (סי' שיא ס"ח). התם נמי ה"ט כמ"ש הרמ"א שם שאין באוכלים משום בסיס לדבר האסור, והסביר המג"א, דר"ל שאין כוונתו שהאוכל ישמש לעפר אלא להיפך שהעפר ישמש לאוכל. וכיון דהוי טלטול מן הצד שרי. ע"ש. אבל כאן עכ"פ העופות שהם העיקר, הרי הם מוקצים, דהוו בכלל כל בעלי חיים, ומנ"ל להתיר לטלטלם מפני שבנ"א נהנים ג"כ מקולם. וכן יש לעמוד על הראיה השניה מדין כלי שיר שאלמלא הגזירה שמא תפסק לו נימא היה מותר לטלטלם ולשורר בהם, והרי אלמלא הגזירה בודאי דהוי כלי שמלאכתו להיתר גמור, משא"כ הכא דהו"ל מוקצה של בע"ח. וצ"ל דס"ל דהני לאו בכלל מוקצה דבע"ח נינהו, כיון שעומדים ג"כ לשיר, וכמ"ש כיו"ב בשו"ת הלק"ט ח"א (סי' מה) וז"ל: אם מותר לטלטל בהמה חיה ועוף לתינוק לשחק בו בשבת, תשובה, מדברי התוס' ב"מ (מו: ד"ה פירי, נראה דקר"ל לשור כלי, שכל שעושים בו איזה דבר ומיוחד לכך כלי מקרי. והא דאיתא בשבת (קכח:): מדדין עגלים וסייחים, מדדין אין מגביהין לא, משום דלאו לצורך גופו ומקומו הוא אלא לצורך האיסור עצמו. עכ"ל. וד' המהר"ח או"ז סייעתא להלק"ט בזה. אכן להרא"ש י"ל שגם בזה אסור לטלטלם. וכן פסק בפשיטות בש"ע הגר"ז (סי' שח סע"ח), שאפילו עוף שראוי לשחק בו תינוק הבוכה אסור לטלטלו. ע"ש. וע"ע בברכי יוסף (סי' שח סק"ד) בשם מהר"ם בן חביב, שאסור לטלטל בהמה חיה ועוף אפילו לצורך גופו ומקומו, דבמידי דלא חשיב כלי לא שרינן בהכי. ע"ש.

ב. ולכאורה עלה במחשבה לומר שהדברים מגיעים למ"ש המאירי בסוכה (לז:), הדס במחובר מותר להריח בו, בין ביום טוב בין בשבת, יש מפרשים דדוקא שלא בנגיעת יד שהרי אסור להשתמש במחובר, ולי נראה שאפילו בנגיעה מותר, שאם היה בפחות מג' טפחים ארעא סמיכתא היא ואפילו למעלה מג"ט מ"מ אין דין משתמש במחובר נאמר אלא בשכופף את ענפיו או נשען עליהם או על גוף האילן. ע"כ. הא קמן שמסקנת המאירי להתיר הדס מחובר בטלטול כדי להריח בו, ולא חשש בזה משום מוקצה, שסתם מחובר מוקצה הוא, כמבואר בפסחים (נו: ובביצה (כד:)) ובכ"ד, כיון שעומד להריח בו. ה"נ טלטול עופות המצפצפים בקול ערב, בכלובן, ודגי זהב בכליהם, י"ל שמותר, שהרי קול מראה וריח כי הדדי נינהו לענין מעילה (פסחים כו) וכמ"ש המהר"ח או"ז הנ"ל. אלא דלאו מילתא פסיקתא היא שיהיה דין מוקצה במחובר ממש, וכל שאין בו משום גזרת שמא יעלה ויתלוש אין בו דין מוקצה ג"כ. וכמבואר באור זרוע ח"ב (ס"ס קלד) ובהגהות אשרי (עירובין לד:): שבקנים הרכים כירק לא גזרו שבות כלל. וכדאמרינן (עירובין שם) א"ל רב נחמן פוקו כבושו כבשי באגמא ולמחר ניזיל וניתב עליהו. ע"ש. והובאו בב"י (ר"ס שלו), וכתב שהפוסקים שלא הזכירו זה אפשר שסמכו עמ"ש אסור להשתמש באילן, דמשמע דוקא אילן אבל ירק מותר, שאל"כ היל"ל אסור להשתמש במחובר לקרקע. ע"כ. וכן פסק הרמ"א בהגה (שם ס"א). וז"ל מרן הש"ע (סי' שיב ס"ו), מקנחין בשבת בעשבים לחים אפילו הם מחוברים, ובלבד שלא יזיזם, ומשום משתמש במחובר ליכא, שלא אמרו אלא באילן אבל לא בירק. ע"כ. וכן המג"א סק"ו, שלא יזיזם. שהם מוקצים. עכ"ל. וכן ע"ז האליה רבה, ואינו נכון, אלא פירוש שלא יתלשם. ע"כ. וכ"כ בס' תוספת שבת (שם ס"ק יא), שדברי המג"א תמוהים, שמכיון שבעשבים לא גזרו שמא יעלה ויתלוש למה יהיו מוקצים, ואף על גב דבסי'

שכ"ה סי"א אמרינן דמחובר הוי מוקצה, היינו לאחר שיתלש, דאקצי דעתיה מניה שיתלש בשבת, אבל להשתמש בו בעודו מחובר לא הוי מוקצה, ומ"ש הש"ע שלא יזיזם היינו שלא ישמטם ממקומם משום תלישה. תדע שהרי א"א לקנח בהם א"כ יניעם קצת, ומוקצה אסור בטלטול אפילו במקצתו, כמבואר בסי' שח ס"ג וס"מ. א"ו דליכא מוקצה בהכי. ע"כ. וכן הסכים עמו בבגדי ישע (סי' שיב ס"ו). וכ"כ המאמר (שם סק"ט), שא"א לפרש כד' המג"א, כי דבר רחוק הוא שיקנח בעשבים ולא יטלטלם, ומוקצה אסור אפילו בנדנדוד כל שהוא. ועוד שמשום כבוד הבריות שרינן טלטול מוקצה (בסי' שיב ס"א). אלא הפירוש שלא יזיזם ממקום חיבורם דהויא תלישה במקצת. וכ"מ בד' רבינו ירוחם. ואפשר שלזה כיון הא"ר (הנ"ל). ע"כ. וכ"כ בערוך השלחן (סי' שיב ס"ט). וכן הסכים המשנ"ב שם. וכדבריהם מוכח להדיא בפסקי הרי"א ז' הנד"מ (ס"פ המוציא יין דקפ"ג ע"ב), וז"ל: היו לפניו צרור ועשבים מחוברים, מקנח בעשבים, ואינו מקנח בצרור שלא לטלטל המוקצה, אבל טלטול העשבים אינו טלטול שהן מחוברים, ואין חוששים שמא יתלשם בקינוחו שדבר שאינו מתכוין מותר ע"כ. וכ"כ בחי' הר"ן שם, שמותר לקנח בעשבים לחים: כל היכא שלא יתלשם. וכ"כ בס' ארחות חיים (הל' שבת אות שסג). ובמאירי (שבת פב) כ' ג"כ, שמותר לקנח בעשבים מחוברים, ואין גוזרים שמא יתלשם, ומשום משתמש במחובר אין כאן איסור כל שהם בתוך ג' טפחים וכו'. ע"ש. ובפסקי הרי"ד (שם עמוד שנו) וז"ל: מקנח בעשבים ואינו מקנח בצרור, שהוא מוקצה, וא"ת הרי אסור להשתמש במחובר לקרקע, לא אסרו אלא באילנות ובקנים וכיו"ב שהם קשים, אבל רכים מותר. וכדאמר' בפ' בכל מערבין (לד:). ע"כ. ואמנם הט"ז (סי' שלו סק"ב) כ' לחלוק ע"ד הרמ"א בהגה שהתיר להשתמש בקנים הרכים כירק, שהרי מרן הש"ע כ' אין עולין באילן וכו': ואין משתמשים במחובר לקרקע כלל, גזירה שמא יעלה ויתלוש. והוא לשון הרמב"ם בפכ"א מה' שבת. ולפמ"ש בב"י לשון: אין משתמשין במחובר לקרקע, מוכיח שאפילו בירק אסור. ע"ש. ולק"מ, שמרן הש"ע סמך עמ"ש בראש דבריו שאין עולין באילן וזהו שסיים ג"כ שמא: יעלה ויתלוש. אבל בירק לא שייך עליה. וכ"ה לדעת הרמב"ם בפכ"א ה"ו שהזכיר תחלה שאין עולין באילן וכו' ואין משתמשין במחובר וכו'. (וכוונת מרן הב"י, שאלמלא ס"ל לחלק בין קשים לרכים, היל"ל אין משתמשין במחובר לקרקע, ותו לא מידי). וכן ראיתי בס' מאורי אור (באר שבע, דקי"ג ע"א) שיישב כן לד' הרמב"ם והש"ע. ודחה ד' הט"ז. ע"ש. וכן האליה רבה (סי' שלו סק"ג) האריך לדחות ד' הט"ז, ותמה עליו שלא ראה דברי מרן הש"ע (סי' שיב ס"ו) שמתיר להדיא בעשבים הרכים, וכד' הרמ"א הנ"ל. ושכן מצא בס' עבודת הקודש להרשב"א. ובשלטי הגבורים בשם ריא"ז. וכ"כ בב"י סי' שיב בשם רי"ו. ולכן יש לסמוך ע"ז להקל בלי פקפוק. עכת"ד. וכ"כ בתוספת שבת (שם סק"ד). וכ' עליו בס' בגדי ישע שם שדברי טעם הם. וכן העלה הרב נהר שלום (שם סק"ג). וכן העלה הגאון מהר"י עייאש בשו"ת בית יהודה ח"א (חאו"ח סי' יא), שבירק ובעשבים אין כל איסור מדין משתמש במחובר לקרקע, ושכן נ"ל ברור בדעת מרן הב"י והרמ"א בהגה, ואין לנו לזוז מדבריהם ימין ושמאל, שדבריהם נראים עיקר להלכה, ואין נפתל ועקש. ובסוף דבריו הביא גם מ"ש הט"ז (בסוף סק"ב) שנ"ל לאסור ג"כ מטעם מוקצה, וכ' עליו שסברא תמוהה היא, שכל דבר שעדיין מחובר ומנענעו או מטלטלו אין בו משום איסור מוקצה, ולא שמענו מעולם דין מוקצה בדבר שעודו מחובר בקרקע, אלא דוקא לאחר תלישתו, כגון פירות הנושרין. ובפרט לטעם הראב"ד שאיסור טלטול מוקצה נאסר משום גדר הוצאה. [ע' בהשגות הראב"ד ס"פ כד מהל' שבת]. הא ודאי דלא שייכא הוצאה אלא בדבר המטלטל כולו, אבל ירקות ועשבים בעודם מחוברים לא שייך בהם לא איסור מוקצה ולא גזירה שמא יתלוש. עכת"ד. וכן מתבאר בהשגות הראב"ד (סוכה לז:): שאין איסור מוקצה בהדס במחובר. ע"ש. וי"ל. וכן פסק החיי אדם (כלל יב אות ו) דלא כהט"ז. (והעיר בסוגריים, דמ"ש הט"ז בזה, כבר דחהו הא"ר, ושכן הוא

בחי' הריטב"א עירובין לד: דלא כהט"ז). ומרן החיד"א בס' ברכי יוסף בשיו"ב (סי' שלו סק"א) האריך ע"ד הט"ז לדעת הרמב"ם והש"ע, וסיים, ולענין הלכה, אף שיש להסתפק קצת בד' הרמב"ם בזה, וגם דעת מרן אינה מבוררת. כל קבל דנא כיון שהאו"ז והרשב"א ור' ירוחם והא"ח התירו בפירוש. וכ"נ ד' הריטב"א, והכי רהטא סוגיא דשמעתתא כוותייהו יש להקל כד' הרמ"א. וכן הסכים הא"ר. ודלא כהב"ח והט"ז. עכת"ד. ובס' פתח הדביר (סי' שלו סק"א) העיר ע"ד החיד"א, שלפמ"ש הנהר שלום גם דעת מרן מבוררת להקל. וכן עיקר להלכה, וכד' החיד"א ז"ל. ע"כ. ובודאי שכן עיקר להלכה, ודלא כמ"ש בש"ע הגר"ז (סי' שלו ס"ד) שאם משתמש בירק מחובר לא יזיזנו בידו: משום מוקצה כדין כל מחובר ע"ש. וזה נגד האחרונים הנ"ל. (וע' בס' תהלה לדוד סימן שיב סק"ה). וכן פסק להקל בס' ערוך השלחן (שם סי"ז). וכן הסכים המשנ"ב (ס"ק טו). ע"ש. וע"ע בשו"ת זרע יעקב (סי' ז די"ז רע"ב). ע"ש. ומן האמור תשובה מוצאת גם למ"ש הט"ז (סי' שלו סק"י), דמ"ש הדס במחובר מותר להריח בו, מיירי שאינו נוטלו בידו, שאילו נוטלו בידו אסור, וכמש"כ לעיל שאין משתמשין אפילו בירק, ואיכא נמי משום מוקצה בכה"ג ע"ש. (וע"ע בפמ"ג מש"ז שם). אולם לפמש"כ העיקר שמותר לאחוז ההדס בידו בשעה שמברך עליו להריח בו. (ע' סי' רצו ס"ו). וכן העלה בכחא דהיתרא המהר"י עייאש בשו"ת בית יהודה ח"א (סי' יא) הנ"ל. ושכן הורה החכם השלם כמהר"ר אברהם קנאיטי (נר"ו). ע"ש. והרב יד אהרן (בהגה"ט סי' שלו) הביא ד' הט"ז, וכל דבלא"ה כיון שההדס קשה כאילן אליבא דכ"ע אסור ליטלו בידו. וסיים, והדין דין אמת שבנוטלו בידו אפילו בירק אסור. ע"כ. והדר תבריה לגזיזה בס' יד אהרן מהדו' תנינא (סי' שלו בהגה"ט או' א), שהביא דברי מהר"י עייאש בתשו' בית יהודה הנ"ל. וסיים, ולפ"ז מה שכתבתי במהדו' קמא הדרי בי. עכ"ל. ושפיר עבד דהדר הוא לכל חסידיו. כי רבים וגדולים דחו ד' הט"ז מהלכה. ומסתייעא מלתייהו מדברי רבינו המאירי בסוכה (לז:): שכתב להדיא להתיר גם כשאחוז ההדס בידו. וכנ"ל. וכן מוכח מדברי בעל המאור (סוכה לז:): שכ', דההיא דעירובין (מ) גבי בני גננא דגזזו להו גוים אסא ביום טוב, ושרא להו רבינא לאורוחי לאלתר, ומסקינן התם דבעינן בכדי שיעשו, אלמא דאסור להריח בו במחובר, י"ל דהתם דרכם היה לעשות אפריון מעצי הדס להריח לחתן ולכלה ולבני החופה, וזה א"א לעשות במחובר, ואף על גב דהתם קאי אדרבינא דשרא לאורוחי לאלתר, בנין אפריון מוכלל בלשון לאורוחי, ואין הריח בלבד אסור, שאף במחובר היה מותר. ע"כ. ומשמע שלא אסר אלא עשיית אפריון, אבל טלטול ההדס להריח בו מותר. (אלא שמדברי הרז"ה משמע ג"כ שאפילו אחר שנתלש אין בו משום מוקצה. וכ"מ מד' הראב"ד בהשגות שם. וכן מבואר להדיא באור זרוע ח"ב (ס"ס שי) בשם הר"ח, שבהדס אף על פי שיתלוש מותר להריח בו. וכן הוא בהג"א (סוכה לז:). ע"ש. ובס' המכתם (סוכה לז:): כתב בשם יש מי שתירץ, דבמחובר ליכא למיגזר לטלטולה, אבל כשנתלשה דניחא לטלטולה אי שרית ליה לאורוחי בה אתי לטלטולה. ע"כ. וע"ע במאירי שם. נמצא שבתלוש איכא פלוגתא דרבוותא אי שרי לטלטל ולהריח. וע' בשו"ת זרע יעקב (סי' ח) דפשיט"ל לאיסורא. וע"ע בשו"ת תפארת אדם (חאו"ח סי' כג). ובשו"ת זכור לאברהם אביגדור (חאו"ח ס"ס לד). ע"ש. ודו"ק). ועכ"פ אין מזה ראייה לנ"ד. והרי זה כמבואר.

ג. ולענין הלכה אם מותר לטלטל עופות המצפצפים בקול ערב או לא, שהדבר שנוי במחלוקת בין המהר"ח או"ז שמתיר, ובין הרא"ש שאוסר, נראה דנקטינן כד' הרא"ש לאסור לטלטל, הואיל והרא"ש פוסק מפורסם אחד המיוחד מעמודי ההוראה, והוא רב מובהק בהוראה. וכעין מ"ש מרן הב"י א"ח (סי' סו) בד"ה כתב בעל המנהיג, בענין המחלוקת שבין המנהיג נגד הרשב"א אם כהן הקורא ק"ש רשאי להפסיק לעלות לס"ת, שאנו אין לנו אלא

ד' הרשב"א (שאוסר) דרב מובהק הוא. ע"ש. וכן י"ל במחלוקת של המהר"ח או"ז נגד הרא"ש. וכמ"ש ג"כ מרן החבי"ב בס' דינא דחיי (עשין מט דס"ג ע"ג) לענין מחלוקת הרא"ש נגד הריא"ז (רבינו ישעיה אחרון ז"ל), דנקטינן כהרא"ש, כיון שהוא פוסק מפורסם יותר, ומימיו שותים כל בני ספרד. ע"ש. וכיו"ב כ' בשו"ת חוט השני (סי' יב) ד"ה ומי, שהלכה כהרא"ש נגד הריב"ש, אף על פי שהריב"ש אחרון, כיון שהרא"ש הוא עמוד ההוראה יותר מהריב"ש. ע"ש. וגם מסתבר טעמיה דהרא"ש בנ"ד שיש להחמיר במוקצה של בעלי חיים דחמיר משאר מוקצה, כמ"ש תוס' ריש ביצה (ב) ד"ה דילמא. ע"ש. וע' בשבת (מה:): דפרכין אהא דא"ר יוחנן אין מוקצה לר"ש אלא שמן שבנר הדולק, ומי א"ר יוחנן הכי, והא בעי מיניה דריו"ח קינה של תרנגולת מהו לטלטל בשבת, א"ל כלום עשוי אלא לתרנגולים. (הילכך הו"ל כלי שמלאכתו לאיסור ואסור, אלמא אית ליה מוקצה. רש"י). ומשני, הב"ע דאית ביה אפרוח מת (שמת בשבת ולא הוה דעתיה מאתמול ליתנו לכלבים. רש"י). וכן התוס' שם, הב"ע דאית ביה אפרוח מת, פי' ה"ר יוסף דלא נקט אפרוח חי משום דחי חזי לשחק בו תינוק כשבוכה. ואין נראה, דהא לעיל (מג) בההיא דכופין את הסל לפני האפרוחין שיעלו וירדו, משמע שאסור לטלטל וכו', אלא ודאי דבע"ח מוקצין הן כגרוגרות וצימוקין ומקצה אותן לגמרי גם מכלבים וכו'. ע"ש. ובתוס' ישנים שם, הוסיפו, והא דלא קאמר באפרוח חי משום דאפשר להפריחו. ע"כ. וכ"כ בחי' הריטב"א שם. וכן הוא במרדכי (ס"פ כירה סי' שטז) וז"ל: כופין את הסל לפני האפרוחין, פי' לצורך מקומו. משמע דאפרוחין מוקצין הן, וה"ט משום דבעלי חיים מוקצין כגרוגרות וצימוקים. ורבינו שמשון פי' דדוקא בנולדו בו ביום, דאל"כ הו"ו חזי לשחק בהן תינוק הבוכה. ודבריו אינם עיקר. ובתוס' הארכתי. עכ"ל. וכן מוכח בחי' הר"ן (שבת מה:): ע"ש. ומכל זה מוכח לדינא דלא כהלק"ט ח"א (סי' מה) שמתיר לטלטל עוף לצורך תינוק שישחק בו בשבת, אלא העיקר כהגר"ז והברכ"י (שהובאו לעיל סוף אות א) שפסקו לאסור. (וע"ע בהגהות אשרי שבת מה:). וכן מצאתי בשו"ת חקרי לב (חאו"ח סי' נט) שהעלה להחמיר בזה, וכתב לדחות דברי הלק"ט הנ"ל, דבעלי חיים שאינם ראויים למלאכה לא חשיבי כלי, וכדמוכח בב"י חו"מ (סי' קצה). ועוד שאם אמרו לגבי קנין דהוי כלי, אין ראייה מזה לענין מוקצה שיחשב כלי. ע"ש. ומיהו אין להוכיח מזה נגד המהר"ח או"ז שמתיר לטלטל עופות המצפצפים, כי לדעתו ז"ל יש לחלק בין שאר עופות לעופות הללו שעומדים לשורר בקול ערב, ומחזיקים אותם בכלובן להשתעשע בקולם. אולם כבר כתבנו שהעיקר בזה כד' הרא"ש שחולק על המהר"ח או"ז ואוסר גם בעופות המצפצפים. וראיתי בס' נזר ישראל (בליקוטי רימ"א סי' ט אות יא) שהביא ד' מהר"ח או"ז סי' פא שמתיר לטלטל עופות המצפצפים בקול נאה בכלובן. ואח"ז הביא מ"ש בפחד יצחק (ערך בהמה), שכלבים קטנים שהנשים משתעשעות בהן אסור לטלטלן בשבת, אם לא שנאמר שכיון שהם מיוחדים להשתעשע בהם ולהתחמם בהם בימות החורף דלא הו"ו מוקצה. וכן נראה מד' הר"ש שהובא במרדכי ס"פ כירה, ומ"מ המרדכי שם דחה דבריו, והכי מסתברא, דלא יהא אלא כמשתמש בבע"ח שאסור. עכ"ד. ולפי האמור יש לדחות ראית הפחד יצחק מהמרדכי, דשאני הני דקיימי להכי כמ"ש בכתובות (סא:): דמיטללא בגורייתא קטנייתא. וע' בפרש"י שם. ומ"מ לענין דינא צדק הפחד יצחק לאסור. ותמיהני על הנזר ישראל, דלא סיימוה קמיה, שבשו"ת מהר"ח או"ז סי' פב הובאה תשובת הרא"ש לאסור. וכוותיה נקטינן להלכה. וכאמור לעיל. ומעתה ה"ה שיש לאסור לטלטל דגי זהב שבתוך צנצנת זכוכית מלאה מים, דה"נ הו"ל מוקצה דבע"ח שאסור לכ"ע. וראיתי להרב הגאון כמהר"ר אברהם חיים נאה ז"ל בס' קצות השלחן (בבדה"ש סי' קכא אות ד) שכ', והמגדלים דגים קטנים בתוך כלי זכוכית עם מים לנוי ולתכשיט, מסתברא שמותר לטלטל הכלי זכוכית עם הדגים שבתוכו, שכיון שעשויים לנוי ולקישוט הבית הוה ליה דבר שמלאכתו להיתר. ע"כ. ועמו הסליחה, שאין זה עיקר לדינא, וכנראה

שנעלם מעינו הבדולח מחלוקת המהר"ח או"ז עם הרא"ש בדין עופות המצפצפים בקול נאה אם מותר לטלטלן, ולדעת הרא"ש שהלכה כמותו שסובר לאסור, הוא הדין והוא הטעם לנ"ד, ובדגים הללו יש לחוש יותר פן יציאום מן המים, ויתחייבו משום נטילת נשמה. (וגם ביום טוב יש להחמיר בטלטולם כיון שעומדים לנוי ולא לאכילה, ומחוסרים הכנה, ולכן צריך להתנות עליהם מבעו"י שרוצה לאכלם. הלא"ה אסור). ופשוט דה"ה לתוכי שמונח בכלוב שאסור לטלטלו בשבת ויו"ט כדין עופות המצפצפים הנ"ל. ומכל מקום נראה שאם החמה זורחת עליהם, ויש בזה צער בעלי חיים, ולפעמים קיים חשש ג"כ שימותו, יש לסמוך על סברת המהר"ח או"ז בשעה"ד כזאת ולהתיר לטלטלם לצל. הנלע"ד כתבתי. והשי"ת יאיר עינינו בתוה"ק אמן.

+מש"כ שהלכה כהרא"ש שאסור לטלטל בשבת עופות המצפצפים בקול ערב, ושלא כמהר"ח או"ז שמתיר, שהרא"ש פוסק מפורסם אחד המיוחד מעמודי הוראה וכו', והבאנו מד' הב"י שכ' כיו"ב במקום אחר, ויש להוסיף מ"ש בב"י אה"ע (סי' סב) שאע"פ שבפסקי תוס' חולקים על הרא"ש, אכן בדין אהרא"ש סמכין לדינא דפוסק מובהק הוא. ע"ש. ומש"כ באות ב שמותר לאחוז בענפי ההדס בעודו מחובר ולברך עליו להריח בו, וליכא משום מוקצה, ודלא כהט"ז, אלא כמ"ש מהר"י עייאש ושאר אחרונים, נ"ב, ולאפוקי ממ"ש בשו"ת צל הכסף ח"ב (דף ג ע"ב) להשיג על מהר"י עייאש שלא ראה דברי הט"ז, וליתא, שהמהר"י עייאש הביא דברי הט"ז ודחאו בשתי ידים. וכן עיקר.

שו"ת מראש צורים סימן לח אות ו

ואין להיכנס לדחקים אלה במקום שאין מנהג ברור לחלק בין העדות, ובמיוחד שיש מקום לומר שבבעלי חיים ביתיים העומדים להינטל ביד ילדים המשחקים בהם אין לנו כל ראייה לאסור. וכך הורה הגאון הראשון לציון, הרב מרדכי אליהו שליט"א שדי בזה שזו מחלוקת ראשונים במוקצה שהוא מדרבנן ולהקל.

הרב אליעזר מלמד

<https://ph.yhb.org.il/01-20-05/>

הרב אשר וייס

<https://en.tvunah.org/2018/01/07/pets-on-shabbat/>

Moving a pets hair on Shabbos

ביאור הלכה סימן שב סעיף יא

מקנחה בזנב הסוס - כתב בספר תו"ש דהיינו שאינם מחוברין בבהמה דאל"כ הא קי"ל דאסור לטלטל בע"ח אפילו מקצתו עכ"ד, ולענ"ד יש לעיין בזה שלא הוזכר זה בשום פוסק וגם לשון התוספתא אינו מיושב כ"כ דשם נזכר ג"כ בזנב שועל או בשער שועל ואי אמרת דגם זנב מיירי בתלוש א"כ הכל חדא מלתא היא ומה שהקשה משום איסור טלטול אפשר דלא אסרו רק גופן דבעלי חיים ולא בשערן שהוא מחובר להן דלא חשיב כגופן בזה וצ"ע:

Holding a leash where there is no Eiruv

שולחן ערוך אורח חיים הלכות שבת סימן שה סעיף טו

המוציא בהמה והוא מושכה באפסר, צריך ליזהר שלא יצא ראש החבל מתחת ידו טפח למטה דדמי כמו שנושאה בידו ולא מתחזיא מאפסר הבהמה, וגם לא יניח הרבה מן החבל בין ידו לבהמה כדי שלא יכביד עד שלא יגיע בטפח הסמוך לארץ; ואם הוא ארוך יכרוך אותו סביב צוארה.

Capturing – Putting a pet in the house

שלחן ערוך או"ח סימן שטז סעיף יב

חיה ועוף שברשותו מותר לצודו, והוא שלא ימרודו; אבל אם הם מורדים, אסור לתפסם אפילו בחצר, אם החצר גדול שאם לא גדלו בין בני אדם היו צריכים מצודה: הגה - ו"א דאסור לצוד חיה ועוף שברשותו ואם צדן, פטור; (הגהות אלפסי). אבל פרה וסוס, וכל שכן שאר חיה ועוף שמרדו, אם צדן חייב חטאת, וכן עיקר (המגיד פ"י).
חתול, דינה כשאר חיה ואסור לתפשה בשבת: (הגהות אלפסי):

Dog Tags on Shabbos

ערוך השולחן אורח חיים סימן שה סעיף ה

ויש להסתפק במקום שעושין זה לסימן שהכלב יש לו בעלים דאם אין לו טבעת בצוארו סימן הוא שאין לו בעלים והורגין אותו אם מותר לצאת בו אם לאו ונראה שאסור וראיה ממה שיתבאר דאין תרנגולים יוצאין בחוטין דעבדי לסימנא שלא יחליפו אלמא דכל שעושין לסימן הוי משא:

שמירת שבת כהלכתא פרק כז

ט. סימן-היכר התלוי על צווארה של הבהמה אינו שמירה רגילה על הבהמה, ואסור להניח לה לצאת בו למקום שאסור לטלטל בו (ג2). לפיכך על בעלי כלבים להקפיד שלא להוציא כלביהם במקום שאין עירוב כשתג על צווארם (כמו הדסקית מטעם הרשות, המוכיחה ששולם עליו מס או שאינו כלב משוטט) (ג2). ועל בעל בהמות להקפיד שלא יהיה תג-היכר בצוואר בהמותיו או ברגליהן, כאשר הוא מוציאן בשבת למרעה, מקום שאין בו עירוב. אולם סימן-היכר הקבוע בגוף הבהמה, כגון מסמר התחוב באוזן הבהמה ועליו

מספר-זיהוי ושאר פרטים אינו בכלל זה, מכיון שלא ניתן להסירו, ומותר להניח לה לבהמה לצאת בו גם לרשות-הרבים (גה).

ולא דמי להא דסי' שא סע' כג ברמ"א, דהעגולים הירוקים מחזורים לבגד, ע"ש. (T2) עיין ערוה"ש סי' שה סוסע' ה, דאפי' תולים לכלב סימן-היכר בצווארו כדי לרעת שיש לו בעלים ולא יהרגוהו, אסור להניח לו לצאת לר"ה. ולדבריו יש לברר, איך מוציאין כלב כזה לרחוב לעשות צרכיו. אולם מהגרש"ז אויערבך זצ"ל שמעתי, דמכיון שהציאה לר"ה היא לטובת הכלב, ממילא חשיב גם הסימן כניחא דידיה כדי שלא יהרגוהו, ואף שהשמירה היא רק מחמת הסכמת בנ"א ולא שמירה טבעית, מ"מ בבהמה שפיר קרינן ביה "למען ינוח", אך אם כוננת הבעלים רק כדי שלא יצטרך לשלם מס, שזה רק לטובת הבעלים, שפיר מסתבר דאסור, עכ"ד.

Feeding animals on Shabbos

שולחן ערוך אורח חיים הלכות שבת סימן שכד סעיף יא

אין נותנין מים ולא מזונות לפני דבורים, ולא לפני יוני שובך ויוני עליה, ולא לפני חזיר; אבל נותנין לפני אווזין ותרנגולים ויוני בייתות וכן לפני כלב שמזונותיו עליך.

משנה ברורה סימן שכד ס"ק לא

לפני כלב - ואפילו כלב שאינו מגדלו בביתו מותר דמצוה קצת ג"כ ליתן לו מזונות כמו שאחז"ל שחם הקדוש ברוך הוא עליו לפי שמזונותיו מועטין ומשהה אכילתו במעיו שלא יתעכל ג' ימים ועיין בא"ר. ולפני כלב רע אסור כמו לפני חזיר דאסור משום דאסור לגדל חזירים וכלב רע [אחרונים]. יש נוהגין ליתן חטים לפני עופות בשבת שירה ואינו נכון שהרי אין מזונותן עליך:

Bringing a see eye dog into Shul

שו"ת אגרות משה אורח חיים חלק א סימן מה

בענין סומא שהרגילו כלב להוליכו אם יכול ליכנס לביהכ"נ לתפלה יום א' כ"ג שבט תשי"ג. מע"כ ידידי הרב הגאון המפורסם מוה"ר פינחס מרדכי טייץ הגאב"ד עליזאבעט שליט"א, שלו' וברכה .

הנה בדבר הסומא אשר למדו לכלב להוליכו ומוכרח הכלב להיות תמיד אצלו אם יכול ליכנס לביה"כ להתפלל בצבור ולשמוע קדיש וקדושה וקה"ת וקריאת המגילה וכדומה אף שהכלב מוכרח ליכנס עמו או שיש בזה בזיון להכניס בע"ח לביה"כ שהוא מקדש מעט .

והנה איתא בירושלמי פ' בני העיר ה"ג ר' אימי מפקיד לספריא אם אתא ברנש גביכון מלכלך באורייתא לגבכון תיהוון מקבלין ליה ולחמריה ולמנוי, והוא משום דסובר כר"י בן לוי דאמר שם לעיל מזה בתי כנסיות ובתי מדרשות לחכמים ולתלמידיהם, וכדאיתא גם בגמ' דידן /מגילה/ בדף כ"ח אמר רבא חכמים ותלמידיהן מותרין דאמר ריב"ל מאי בי רבנן ביתא דרבנן, ולכן אמר ר' אימי לספריא שאף אם הוא רק קצת בן תורה נמי נחשב כבן תורה לגבי זה ומותר כשהוא אורח להיות שם עם חמורו וכל כליו והובא בר"ן במגילה שם. וא"כ חזיון דהכנסת חמור לביהכ"נ אינו קלות ראש ובזיון יותר מאכילה ושתייה ושינה דאם היה יותר מזה לא היה ניתן לת"ח דאטו ת"ח אינו מוזהר על מורא דמקדש כדאיתא במג"א /או"ח/ סי' קנ"א סק"ב, ודייק גם מלשון הטור וש"ע דאינך מילי אסור, וגם המג"א הביא שם ירושלמי זה ברמז שכתב וכן הוא בירושלמי שת"ח מותר

להתאכסן בביהכ"נ עיין שם, והוא ירושלמי זה שמפורש שגם רשאי להכניס שם החמור, וגם הגר"א בסק"ה הביא לשון הירושלמי, וא"כ פוסקין כן.

וכיון שהוא רק כאכילה ושתייה הרי לזה מהני תנאי בבתי כנסיות שבחו"ל לאכול שם בשעת הדחק אף לכל אדם כדאיתא בר"ן שם בשם הרמב"ן שמהני התנאי אפילו בישובן לענין שאם הוצרכו אנשי העיר להאכיל בהן עניים או להשכיבם שם והביאו הב"י /או"ח/ בסי' קנ"א. ואף שבש"ע /או"ח/ סעי' י"א משמע שפסק דלא מהני תנאי כלל בישובן לענין אכילה ושתייה, עיין במג"א ס"ק י"ד, אבל בסק"ב הביא גם שיטת הג"א בשם או"ז שעל תנאי שרי אפילו בישובן לאכול ולשתות לכל אדם ואף שלא מדוחק. והגר"א בסק"ה הביא הר"ן בשם הרמב"ן שעל תנאי מותר לכל אדם מדוחק ומשמע שפוסקין כן ולכן שפיר פסק המ"ב בבאור הלכה ד"ה אבל שיש לסמוך על הרמב"ן שכן סברי גם הר"ן והרשב"א להתיר אפילו בישובן לכה"פ בשעת הדחק. וכמדומני שבהרבה מקומות נוהגין להקל אף שלא בשעה"ד. ולצורך מצוה קצת כגון לאכול סעודה שלישית בשבת אף שאין צורך גדול שהרי יכול כל אחד לאכול בביתו נוהגין כמעט בכל המקומות להתיר. ואף לעשות משתה בקריאת החתן או בר מצוה נוהגין להקל, אף שאין ברור שיש בזה ענין מצוה. והחסידיים נוהגין בכל בתי כנסיות שלהן להתיר אף בדבר הרשות ממש כהא דאכילה ושתייה ביום היא"צ. א"כ מוכרחין לומר שנוהגין כרש"י והג"א בשם או"ז שמותר על תנאי אפילו בישובן לאכילה ושתייה וכה"ג אף בלא דוחק. ונמצא שנפסק עתה כן להלכה אף אם אולי רק בדורות האחרונים התחילו לנהוג כן. כמפורש ברש"י בשבת דף י' אף במנהג כדעת יחיד במילי דאורייתא לענין מתנות שכתב וכי היכי דאחזו במנהג בראשית הגז בימי ר"נ ולא מחינא בהו ונהגנא כולא כוותיה השתא דנהוג אף במתנות לא משנינן מנהגא עיין שם, וכ"ש במילי דרבנן כהא דאיסורי אכילה ושתייה בביהכ"נ. אך אף אם לא נימא כחדושא דרש"י דאולי החולקים על רש"י וסוברים דמתנות נוהגות בחו"ל שהוא הרמב"ם ושיטה ראשונה בש"ע יו"ד סי' ס"א סעי' כ"א פליגי על רש"י גם בחדוש זה, מ"מ בשעת הדחק ודאי יש לפסוק להתיר שבזה הא מתירין גם הרמב"ן והרשב"א והר"ן וכדפסק המ"ב בבאור הלכה.

ולכן כיון שבהכנסת חמור חזינן שלא גרע מאכילה ושתייה ושינה יש להתיר בבכ"נ שלנו שעל תנאי הן עשויות אם הוא בשעת הדחק לפסק המ"ב בבאור הלכה. ובודאי שכלב לא גרע מחמור ואין לנו שעה"ד גדול מזה שאם לא נתירנו יתבטל כל ימיו מתפלה בצבור וקה"ת וקריאת המגילה בצבור וגם יש ימים שהעג"נ =שהעגמת נפש = גדולה מאד כגון בימים נוראים וכה"ג שרבים מתאספים עיין ברמ"א /או"ח/ ס"ס פ"ח, שלכן ראייה גדולה שיש להתיר להסומא שהכלב שמוליכו צריך להיות אצלו תמיד, ליכנס לביהכ"נ להתפלל ולשמוע קה"ת וכדומה. אך טוב שישב סמוך להפתח שלא לבלבל את הצבור.

וגם יש להסתפק דאולי בכלל ליכא שום בזיון וקלות ראש בכניסת בהמה אלא כשהכניסה היא שלא לצורך תפלה אלא לצורך התאכסנות כעובדא דירוש' אבל כשהכניסה היא לצורך תפלה של בעליו אפשר אין זה דבר בזיון וקלות ראש כלל, ויהיה ניחא מה שלא הזכירו זה לחדוש דין משום דאין בזה אלא משום ההתאכסנות שהזכיר המג"א בטק"ב, ונוגע זה בביהכ"נ של א"י שאינו על תנאי שג"כ לפ"ז יש להתירו אבל אין זה ראייה ברורה ועדיין יש לעיין בבתי כנסיות של א"י אבל בב"כ שלנו היא ראייה ברורה לע"ד שיש להתיר.

ועיין בברכות דף ס"ב שפרש"י בהא דאביי מרביא ליה אמרא מגדלת לו שה ומלמדתו שהולך עמו תמיד, והא אביי היה כמעט כל היום בביהמ"ד וא"כ משמע קצת שהלך עמו גם לביהמ"ד דאל"כ אלא על המעט מהיום

שהיה הולך לעסקיו היה הולך עמו לא היה שייך לשון תמיד. וגם הטעם שפירש"י כן הוא דאם לא היה עמו תמיד לא היה הולך עמו לבית הכסא ובמעט היום לא היה מתרגל ונמצא שגם מגמ' דידן יש ראייה קצת, אך אין זה ראייה ברורה, אבל מהירושלמי הוא ראייה ברורה כדלעיל.

שו"ת חלקת יעקב אורח חיים סימן לד

השגות על פסקא דאגרות משה, להתיר לסומא שהרגילו כלב להוליכו, ליכנס עם כלבו לביהכנ"ס בזמן התפלה ראיתי באגרות משה או"ח סי' מ"ה שאלה זז"ל בסומא שהרגילו כלב להוליכו, אם יכול ליכנס עם הכלב לביהכנ"ס לתפלה. והתיר על פי הירושלמי המובא בר"ן ורמב"ן למגילה כ"ח, ר' אמי מפקד לספרא אין אתי בר נש לגבינן מלכלך באורייתא (קצת בן תורה), תהוין מקבלין ליה ולחמריה ולמאניה, כלומר כיון שהוא אכסנאי ואין לו מקום, מותר בת"ח עכ"ל הרמב"ן והר"ן, ועל יסוד זה התיר להכניס את הכלב לביהכנ"ס, וכלשונו שם דודאי כלב לא גרע מחמור, ואין לך שעה"ד גדול יותר מזה שלא יתבטל מתפלה בציבור וקרה"ת ומקרא מגילה וכיו"ב. ועוד רא"י מברכות דף ס"ב שפירש"י בהא דאביי מרביא לי' אמרא, מגדלת לו שה ומלמדתו שהולך עמו תמיד, והא אביי היה כמעט כל היום בביהמ"ד ומסתמא הכניסו גם לביהמ"ד, דאל"כ לא הי' מתרגל, ונמצא שגם מגמרא דידן יש ראי' קצת, אך אין זה ראי' ברורה אבל מהירושלמי ראי' ברורה עכ"ל.

ולפע"ד הוראה זו תמוה לרבים (עי' יו"ד סימן רמ"ב סע' י') לבנות מגדול על יסוד רעוע כזה - ונבאר.

א) הירושלמי מיירי בביהמ"ד או בית הכנסת שהי' לומדים שם וכלשונו ר' אמי מפקד לספרא, עי' שבת ל"א א' מעשה בנכרי אחד שהיה עובר אחורי בית המדרש ושמע קול סופר, וברש"י שם מלמד תינוקות, וכבגמרא מגילה כ"ח ב' חכמים ותלמידיהון מותרין, מאי בי רבנן ביתא דרבנן, וברש"י שם למה קורין בי מדרשות בי רבנן לפי שבתם הוא לכל דבר, ובר"ן שם להדי' זז"ל משמע לי דהיינו ביהמ"ד לפי שעומדין שם כל היום כדאמרינן מאי בי רבנן ביתא דרבנן אבל ביהכ"נ לא עכ"ל, והא דמשמע בשו"ע רס"י קנ"א דת"ח ותלמידיהון מותרין לאכול מדוחק אף בביהכ"נ, כבר ביאר המג"א (עי' מחה"ש שם) כשדרכם ללמוד גם בביהכ"נ שכן הי' דרכם בזמן הש"ס, אבל בזמן שאין לומדים בביהכ"נ אסורין לאכול ולשתות אף לת"ח, דאטו ת"ח אינו מוזהר על מורא דמקדש, אם כן ממילא אין ראי' מירושלמי זה לבתי כנסיות שלנו שנוהגין בהם קדושת בית הכנסת שלא לאכול ולשתות ושלא לעשן וכיו"ב, לא כן בתי מדרשות שלומדים שם כל היום או מקצת יום, שכבר נשתרבו המנהג להקל בדברים כאלו. ונסתר גם הראי' שלו ממה שהחסידיים נוהגין בכל בתי כנסיות שלהן להתיר אף בדבר רשות - זה בורכא, החסידיים נוהגים כן רק בבתי מדרשות שטיבלעך קלויזען שלהם, לא בביהכ"נ שקדושת ביהכ"נ חמורה להם למאד, ומזה הטעם הם נמנעין גם מלהתפלל בביהכ"נ.

ב) ועוד הירושלמי מיירי לענין להתאכסן, וכלשון הרמב"ן הנ"ל, כלומר כיון שהוא אכסנאי ואין לו מקום מותר בתלמיד חכם, משמעות שלא בזמן התפלה, אבל בזמן שהציבור מתפללין ודאי אסור מפני שמתבלבל הכוונה של המתפללים, וכמבואר להדי' ברמ"א סימן צ' סע' כ"א זז"ל ולי נראה דבעלי חיים חוצצין, וכן בסע' כ"ג שם שאין נכון להתפלל נגד בגדים המצוירים מפני שמבלבל הכוונה, ואין לך בלבול כוונה יותר מזה כשרואין באמצע ביהכנ"ס או ביהמ"ד חמור או כלב עומד שם, ועל המציאות אין להתווכח, וזה גרע הרבה יותר מבגדים מצוירים שנאמר עליהן רק הלשון שאין נכון להתפלל, משמעות של זהירות בעלמא, דבחמור או כלב באמצע ביהכנ"ס

וביהמ"ד בודאי יבא לידי היתול והוללת והנערים ישחקו בהם, ואין לך קלות ראש יותר מזה באמצע התפלה. ועוד הרי מבואר בסימן ע"ט ס"ה דצואת חמור דינו כצואת אדם, דלאחריו צריך להרחיק ד' אמות ממקום שכלה הריח ומלפניו מלא עיניו, ומי יערב לנו שהחמור לא יטיל גללים באמצע התפלה (ובצואת כלב גם כן אם יש בהם ריח רע דינו כצואת אדם וכבסע' ד' שם) וא"כ עכ"ח הירושלמי מיירי להתאכסן שלא בזמן התפלה, אבל בזמן התפלה ודאי אסור אי משום בלבול התפלה ואי משום שלא יטיל גללים.

ג) ועוד לפע"ד, אין הדבר ברור אם כוונת הירושלמי שכתב "ולחמריה" שמשמעותו חמור, ואפשר כוונתו להאדם שנוהג את החמור שהוא נקרא חמר, וכהא דע"ז ס"ה א' וב"מ ע"ט ב' השוכר את החמור מניח עלי' כסותו וכו' מכאן ואילך חמר מעכב עליו, וכן בבבא מציעא ע"ג א' החמרין מעלין וכו', וקאמר הירושלמי לבתר דאמר שם בתי כנסיות ובתי מדרשות לחכמים ותלמידיהון, דר"א מפקד לספריא לקבל בר נש אף רק מלכלך באורייתא (קצת בן תורה) לי' ולחמרי', כלומר החמר שלו אף שהוא אינו בן תורה כלל, אבל מפני שהוא מחמר את חמורו של הבן תורה מותר לאכסן גם לי' ולמאני'. אבל על החמור גופי' אין לנו ראי' משם שמותר להכניסו בביהמ"ד ובפרט ללון שם, וכדמשמע לשון הירושלמי שהיו לנין שם, דבודאי יטיל גללים שם דזה ודאי גנאי לביהמ"ד, ויתכן שהחמור בעצמו היו קושרין בשם חוץ לבית המדרש. ולכאורה הי' יכול להביא ראי' מרמ"א סי' צ' סע' כ"א הנ"ל שכתב ולי' נראה דבעלי חיים חוצצין, דמשמע לכאורה דמותר להכניס בעלי חיים לבית הכנסת או בית המדרש - אבל באמת אין שום ראי', דשפיר י"ל דרמ"א מיירי כשמתפלל בביתו, והשאלה רק לענין חציצה בינו להקיר.

ד) ועוד אף אם יהיבנא לי' שכוונת הירושלמי "ולחמריה" הכוונה על חמור ממש (וכאמור שזה אינו דבר ברור ויסוד לבנות עליו בנין כל כך גדול) אין זה ראי' להתיר להכניס גם כלב לביהכ"נ, וכלשונו דודאי לא גרע כלב מחמור, אדרבה ודאי כלב מגרע גרע מחמור, מי זוטר לן מאמר חז"ל ב"ק פ"ג ה"א איתתא דעלת למיפא בההוא ביתא נבח בה כלבא, אמר לה מרי' לא תיסתפי מיניה שקולי ניביה, אמרה לי' שקילי טיבותיך ושדי' אחיזרי' כבר נד ולד. ודומה קצת להא דסי' קנ"א סע' ו' די'ש אוסרין ליכנס לביהכ"נ בסכין ארוך, והטעם שתפלה מארכת ימיו של אדם וסכין מקצרת. ובב"ק פ"ג הנ"ל היתה אשה מעוברת נבח בה כלב והפילה, נמצא זה גורם לשכינה שתסתלק מישראל, והכא נמי כשישחקו בו הנערים והכלב יתחיל לנבוח, חוץ מהגנאי והקלות ראש שיהיה בזה יש גם חשש הפלת ולד וקצת דומה לסכין ארוך.

ה) ועוד וזה העיקר אצלי, במקומות הללו שהפקירות כך מצוי' ויהדות כך נתרופפה, ורבים הם האנשים השחצנים ההולכין עם כלביהן בראש כל חוצות, אף שעפי"ד אפשר שאין זה בכלל מה שנאמר בסוף מרובה דלא יגדל את הכלב, והמגדל כלבים כמגדל חזירים, למה נפ"נ למיקם עלי' בארור, כיון שבשו"ע חו"מ סי' ת"ט הגירסא לא יגדל כלב רע בתוך ביתו אלא א"כ קשור בשלשלאות, אכן מאן מפיס לידע אם זה הכלב אינו בסוג זה - והעיקר שאין זה רגש יהדות האמיתית להוליך עמו כלבים, רק האנשים השחצנים עושין כן. א"כ בשלמא כשאחד יראה חמור בביהכ"ס שהוא שם לאיזו סיבה, ליכא חשש למיגדר מילתא שגם הוא יכניס לשם חמור, אבל כשיראה שם כלב ודאי יש מראית העין שיכולין לחשוב זה הכלב של הראש הקהל וכיו"ב שמלווה אותו לדרכו לביהכ"נ, עי' ש"ך יו"ד סי' ק"י ס"ק ל"ג דברבים קרוב הדבר לטעות, וחוץ לזה יפסוק לעצמו כשהותרה הרצועה לאיזה צורך להכניס כלב לביהכ"נ, גם לו יש צורך גדול להכניס כלב וכאמור, בעוה"ר שהיהדות כך

נתרופפה ובפרט במקומות הללו, אם יופתח פתח כמחט של סדקית יופתח הפתח כפתחו של אולם, ויתכן שימצא כבר איזה ראביי להתיר זאת ויתלה את עצמו באילן גדול לומר כבר הותר מהפרושים לצורך גדול להכניס כלב לביהכ"נ, והוא בתור ראביי כבר יכריע מה זה נקרא צורך גדול וח"ו יוכל לצמוח מזה חילול השם גדול - שהנוצרים אוסרים להכניס כלב לבית תיפלתם, ולהבדיל לביהכנ"ס מותר. עי' מג"א סי' רמ"ד ס"ק ח' לענין לבנות ביהכ"נ בשבת ע"י קבלנות וז"ל ומ"מ ראיתי שהגדולים לא רצו להתיר, כי בזמן הזה שאין העכו"ם עושים מלאכה ביום חגם תהי' חילול השם בזה, ועי' חת"ס ח"ו סי' מ"ג דברים מלהיבים בענין זה שלא לגרום לבא לחיה"ש, ועי' רש"י עירובין ו' א' רב בקעה מצא, עמי הארצות היו ומזלזלין היו במצות והחמיר עליהן סייג להרחיקן מעבירה כאדם הגודר גדר לבקעה פרוצה, ובעוונה"ר לא די שאין לנו כח לגדור גדר, נפרוץ בעצמנו גדר הגדור, מי שהוא מיראי הוראה צריך להתבונן כמה אחריות נוטל עליו בהוראה כזו. ועי' בהקדמת אגרות משה או"ח דברים מלהיבים בענין זה של יראי הוראה וע"ז נאמר חכמים הזהרו בדבריכם של עצמיכם.

ו) והראי' ב' שהביא מברכות ס"ב א' אביי מרביא לי' אימי' אמרא למיעל בהדי' לבית הכסא, ומדייק מרש"י שכתב שהולך עמו תמיד, וא"כ משמע קצת שהלך עמו גם לביהמ"ד, דאל"כ אלא על המעט מהיום שהי' הולך לעסקיו היה הולך עמו לא הי' שייך לשון תמיד - דבריו מופרכים מרש"י עה"ת פ' תצוה על הפסוק להעלות נר תמיד (ואין מן הכבוד לפרש הדברים) וחוץ לזה אין שום סברא לומר דהאמרא הי' תמיד בבית המדרש ולהטיל שם גללים, ואם רצה אביי שיהי' האמרא אצלו גם בביהמ"ד, מסתמא הי' לו מקום מיוחד חוץ לביהמ"ד עבורו, ובכל אופן אין מזה אף ריח של ראי', ולא כמו שכתב דזה ראי' רק אינה ברורה, וכאמור שהראי' הא' גם כן אינה ראי' ונפל היסוד נפל הבנין להתיר דבר כך תמוה לרבים וכנ"ל.

ז) ולאידך גיסא, מה שכתב באגרות משה שאם לא נתירנו יתבטל כל ימיו מתפלה בציבור וקרה"ת וקריאת מגילה - קשה להאמין שלא יהי' לו איזו עצה שמי שהוא יוליכנו לביהכ"נ ועכ"פ לעתים מיוחדים. ואם באמת כן שאין לו שום עצה אחרת, הרי הוא בכלל אונס ורחמנא פטרי' ואף דסומא חייב במצות מה"ת לרוב הפוסקים, ואף לרי"ו מובא בב"י סי' תע"ג (עי' מחה"ש רס"י תקפ"ט) והאגודה פ' החובל דפסקו כר"י דסומא פטור ממצות, עכ"פ מדרבנן חייב וכבתוס' ב"ק פ"ז ועוד מקומות, מ"מ היכי שאי"א הוי אונס ורחמנא פטרי' וכהאי דמג"א רס"י תמ"ו במצא חמץ שנתחמץ בפסח אף שלא הי' בכלל הביטול ועובר על בל יראה מה"ת, כיון שחכמים אסרוהו לטלטל משום מוקצה אינו עובר עליו דאונס הוא. ואף שיש לחלק בין מ"ע לל"ת, עפ"י שיטת הש"ך חו"מ סי' כ"א אונס רחמנא פטרי' אמרינן רחמנא חייבי' לא אמרינן, כלומר אונס כמאן דלא עביד אמרינן אונס כמאן דעביד לא אמרינן, והדברים עתיקין, מ"מ מצינו גם מאמר חז"ל חישוב לעשות מצוה ונאנס ולא עשאה מעלה עליו הכתוב כאלו עשאה, והשי"ת יודע מחשבות אדם. והלכה פסוקה בסי' תקפ"ו סע' כ"א שופר של רה"ש אין מחללין עליו יום טוב אפי' בשבות דרבנן כמו לעלות לאילן, אף שיתבטל ע"י זה מצוה מה"ת ומצוה דרבים דחמירא ביותר וכבתוס' גיטין מ"א ב' ד"ה כופין. והעיקר אצלי שעכ"פ לעתים מיוחדים מסתמא ימצא למישהו להוליכו לביהכ"נ, ולא להתיר מפאת זה להכניס כלב לביהכ"נ. וסימן לדבר לא תביא... מחיר כלב בית ד'... כי תועבה הוא.

Building a Shul on Shabbos - Chilul Hashem

מגן אברהם סימן רמד ס"ק ח

חוץ לתחום. וליכא למיחש שיקלעו אורחים לשם דמסתמא אין דרך ישראל לשבות אלא אצל יהודים, פה בעירונו נוהגין היתר לשכור עכו"ם בקבלנות ליקח הזבל מן הרחוב והעכו"ם עושים המלאכה בשבת ואף ע"ג דמלאכה דאורייתא כדאמרינן היתה לו גבשושית ונטלה חייב משום בונה דמתקן הרחוב וצ"ל דגדול א' הורה להם כך משום דבשל רבים ליכא חשדא כמ"ש בי"ד סימן קמ"א ס"ד אבל בשכיר יום פשיטא דאסור וא"כ היה נראה להתיר לבנות בית הכנסת בשבת בקבלנות ומ"מ ראיתי שהגדולים לא רצו להתירו כי בזמן הזה אין העכו"ם מניחין לשום אדם לעשות מלאכת פרהסיא ביום חגם ואם נניח אנחנו לעשות איכא חילול השם אבל תיקון הרחוב אין נקרא ע"ש הישראל כ"כ ומ"מ במקום שאין נוהגין היתר ברחוב אין להקל:

Making Brochos near the waste of pets

שולחן ערוך אורח חיים הלכות קריאת שמע סימן עט סעיף ד

צואת כלב וחזיר, אם נתן בהם עורות, מרחיקים מהם כמו מצואת אדם. ואם לאו, דינם כדין צואת שאר בהמה חיה ועוף שאין צריך להרחיק מהם אם אין בהם ריח רע, ואם יש בהם ריח רע דינם כצואת אדם.

משנה ברורה על שולחן ערוך אורח חיים הלכות קריאת שמע סימן עט סעיף ד

ואם יש בהם וכו' - ר"ל אם ידעין שיש בהם ר"ר אבל מסתמא א"צ לבדוק בזה דמסתמא אין בהם ר"ר:

(כג) ריח רע - היינו כל שדרך בני אדם להצטער מאותו הריח. כתב הח"א דבר שטבעו ריח רע כגון עטרן וכדומה מותר ולא נקרא צואה אלא מה שנסרח מחמת עיפוש וכ"כ בספר מנחת שמואל:

(כד) כצואת אדם - ר"ל ובעיני הרחקה ד"א ממקום שכלה הריח מלאחריו ומלפניו כמלא עיניו ואפשר אפילו אם פסק הריח אח"כ מ"מ כבר חלה עליהו שם צואה ואסור כמו בצואת אדם. והמ"א חולק על כל זה ופסק דסתם צואת בהמה חיה ועוף לבד מאלו הידועים שריחן רע מאוד וכדלקמן אפילו אם יש בהם ר"ר בעת היציאה אין הר"ר חזק כ"כ ודרכו לפסוק ע"כ אין דינם כצואה וא"צ להרחיק אלא עד מקום שיכלה הריח וכן פסק בספר מגן גבורים ובדה"ח סובר דהוא ספיקא דדינא ע"כ בק"ש אם קרא בתוך ד"א חוזר וקורא ובתפלה יחזור ויתפלל ויתנה אם יצא שתהא לנדבה עי"ש ול"נ דאין להחמיר כלל לענין תפלה דהרבה אחרונים סוברים כהמ"א:

ביאור הלכה סימן עט סעיף ד

דינם כצואת אדם - עיין במ"ב מש"כ דאפילו אם פסק הריח ג"כ אסור כתבתי זה משום דכיון דהמחבר ס"ל דדינו ממש כצואת אדם ושם הוא אסור בכל גווני כבסימן פ"ב עי"ש וא"כ לפ"ז כ"ש בצואת חתול וכל אלו הדברים המוזכרים מס"ה והלאה אסור אפילו נפסק הריח אח"כ וכ"כ בספר הלכה ברורה ומ"מ אינו מבורר כ"כ אצלי דבר זה דאפשר דלזה קיל מצואה ממש וכן משמע לכאורה מלשון המחבר שכתב צואת חמור הרכה משמע דוקא כשהיא עדיין רכה אבל אם נתייבש אח"כ מותר אף דמתחלה היתה רכה ויש לדחות דכונת

המחבר רק למעט אם היתה מתחלה יבישה דלא חל עלה שם צואה כלל אח"כ מצאתי בפני משה בירושלמי שכל כשהיא עדיין רכה וצ"ע למעשה.

תלמוד בבלי מסכת סנהדרין דף נו עמוד ב

רבי חידקא אומר: אף על הסירוס.

שולחן ערוך אבן העזר הלכות פריה ורביה סימן ה סעיף יד

אסור לומר לעובד כוכבים לסרס בהמה שלנו. ואם לקחה הוא מעצמו וסרסה, מותר. ואם הערים ישראל בדבר זה קונסין אותו.

בית שמואל שם ס"ק טז

אסור לומר לכותי. הנה בפ' הפועלי' מבעיא בש"ס אם אמירה לעכו"ם אסור כשאר איסורים ובעי למפשט מהא דאסור לומ' לכותי לסרס ודוחה שם דלמא שאני סירוס דבן נח מצווה על הסירוס ובסנהדרין אפליגו אם ב"נ מצווה על סירוס ופסקו הרמב"ם והרא"ש והרשב"א והגמיי' דאינו מצווה והסמ"ג והג"א פסקו דמצווה א"כ אמירה לעכו"ם לסרס אסור מ"מ או מטעם אמירה לעכו"ם אסור אפילו מה שהוא אינו מצווה או י"ל דעכו"ם מצווה על סירוס ונ"מ אפילו למכור לו אסור כמ"ש בת"ה ס' רצ"ד ויש לחוש הכא והכא לחומרא ואמירה לכותי אסור בכל איסורים כמ"ש בי"ד סימן רצ"ו ובת"ה סימן שי"ח וכן אסור למכור לו לסרס:

Rabbi N. Slifkin

תלמוד בבלי מסכת שבת דף קנו עמוד ב

משנה. מפניו אפילו ארבע וחמש קופות של תבן ושל תבואה וכו', ולא את הלוף ולא את החרדל. רשב"ג מתיר בלוף מפני שהוא מאכל עורבין.

תלמוד בבלי מסכת שבת דף קכח עמוד א

אמר אב"י רשב"ג ור"ש ור"י ור"ע כולהו סבירא להו, כל ישראל בני מלכים הם. רשב"ג הא דאמרן, ר"ש דתנן: בני מלכים סכין על גבי מכותיהן שמן וורד, שכן דרכן של בני מלכים לסוך בחול. רש"א כל ישראל בני מלכים הם. ר"י ור"ע דתניא: הרי שהיו נושין בו אלף מנה ולבוש איצטלא בת מאה מנה - מפשיטין אותו ומלבישין אותו איצטלא הראויה לו. תנא משום רבי ישמעאל, ותנא משום רבי עקיבא: כל ישראל ראויין לאותה איצטלא.

רש"י מסכת שבת דף קנו עמוד ב

לעורבין - כגון עשירים שמגדלין עורבין לגדולה.

שבת פרק ט משנה ז

רבי יהודה אומר אף המוציא חגב חי טמא כל שהוא שמצניעין אותו לקטן לשחוק בו:

תוספות מסכת שבת דף מה עמוד ב

הכא במאי עסקינן דאית ביה אפרוח מת - פירש הר"ר יוסף דלא נקט אפרוח חי משום דחי חזי לשתק בו תינוק כשבוכה ואין נראה דהא בההיא דכופין את הסל לפני האפרוחין (לעיל דף מג.) משמע דאסור לטלטל ועוד אי מחיים שרי אמאי קאמר בסמוך דמודה ר"ש בבעלי חיים שמתו שאסורין אלא ודאי בעלי חיים מוקצין הם כגרוגרות וצימוקין ומקצה אותם גם מכלבים ולא דמי לבשר תפל שמותר לר"ש מדפריך בפרק מפניו (לקמן קכח.) על רב הונא דשרי והא תלמיד דרב הוה ורב כר' יהודה סבירא ליה אבל לר' שמעון משמע דשרי משום דאינו מקצהו מכלבים כמו בעלי חיים.

הגהות אשרי מסכת שבת פרק ג סימן כא הגהה ג

אפרוח חי אומר ה"ר פורת דמותר לטלטלו דחזי לשתק בו את התנוק כשיצעק ואין נראה לר"י דא"כ כל אבנים ועצים יפים יהא מותרים לטלטל מהאי טעמא וכן קשיא קושיות טובא ואסור. ביצה שיש בה אפרוח חשיב כגרוגרות וצמוקים פר"י מאן דלית ליה מוקצה לית ליה נולד. צ"ע אם ביצה שנולדה ביום טוב אם מותר לטלטלה לר' שמעון דשמא משום גזירת משקין שזבו לא אסר ר' שמעון אלא באכילה דוקא. פר"י מהרי"ח:

תלמוד בבלי מסכת בבא קמא דף פ עמוד א

ר' ישמעאל אומר: מגדלין כלבים כופרין, וחתולים, וקופין, וחולדות סנאים, מפני שעשויים לנקר את הבית.

רש"י מסכת בבא קמא דף פ עמוד א

כלבים כופריים - קטנים וננסים הם ל"א כלבים גדולים של ציידים ואין מזיקין.

שולחן ערוך חושן משפט הלכות נזקי ממון סימן תט סעיף ג

אסור לגדל כלב רע, אלא אם כן הוא אסור בשלשלאות של ברזל וקשור בהם. ובעיר הסמוכה לספר, מותר לגדלו; וקושרו ביום ומתירו בלילה. הגה: וי"א דהשתא שאנו שרוין בין העכו"ם ואומות בכל ענין שרי, ופוק חזי מאי עמא דבר (הגהת אלפסי החדשים). מיהו נראה אם הוא כלב רע, שיש לחוש שיזיק בני אדם, דאסור לגדלו אלא אם כן קשור בשלשלאות של ברזל.

קהלת רבה פרשה ו אות א [י"א]

כי יש דברים הרבה מרבים הבל, כגון מגדלי קופות וחתולות וחולדות הסנאין ואדני שדה וכלב הים מה אית להון הנייה מניהון, או חד אמכותי או חד מעקוצי מה הנייה, או חד פלקא או חד פדעה.

שו"ת אגרות משה אורח חיים חלק ה סימן כב

כא. אם ציפורי שיר חן מוקצה

שאלה: צפורים קטנים שמצפצפין וקטנים משחקין עמהם, האם דינו כמוקצה, דבתוס' שבת דף מ"ה ע"ב ד"ה הכא התיר הר"ר יוסף לטלטל אפרוח חי, דחוי לשחק בו תינוק.
תשובה: כל בעלי חיים הו"ל מוקצה, אפי' באותן שהתינוקות משחקין בהן - אלא אי"כ הם מיוחדים לשעשועים (פעטס).

הרב אשר וייס

<https://en.tvunah.org/2018/01/07/pets-on-shabbat/>

הרב אליעזר מלמד

<https://ph.yhb.org.il/01-20-05/>

תלמוד בבלי מסכת בבא קמא דף טו עמוד ב

ר"נ אומר מנין שלא יגדל אדם כלב רע בתוך ביתו ואל יעמיד סולם רעוע בתוך ביתו ת"ל לא תשים דמים בביתך

תלמוד בבלי מסכת ברכות דף ס עמוד ב

לעולם יהא אדם רגיל לומר כל דעביד רחמנא לטב עביד. כי הא דרבי עקיבא דהוה קאזיל באורחא, מטא לההיא מתא, בעא אושפיזא לא יהבי ליה. אמר: כל דעביד רחמנא לטב. אזל ובת בדברא, והוה בהדיה תרנגולא וחמרא ושרגא. אתא זיקא כבייה לשרגא, אתא שונרא אכליה לתרנגולא, אתא אריה אכלא לחמרא וכו'.

Introduction

In recent decades it has become common among some observant Jews to own pets. A pet owner however, is regularly confronted with a wide variety of halachic issues. This essay will discuss a number of these issues, among them caring for a pet's needs, removing reproductive organs, *Hilchot Shabbat* problem, and bringing a guide dog into a synagogue. The discussion will begin with an examination of a fundamental question, the halachic propriety of owning pets.

I. The Propriety of Owning Pets

The halachic literature indicates that it has been common practice among Ashkenazic Jews over the past several centuries to own non-farm animals, especially dogs.¹ Rabbinic authorities have debated the propriety and permissibility of this practice. Their positions depend to a great extent on how they harmonize seemingly contradictory talmudic texts which appear in tractate *Baba Kama*. The Talmud (*Baba Kama 15b*) cites Rabbi Natan who asserts that one who raises an "evil dog" in his home violates the biblical prohibition "Do not place blood in your home" (Deuteronomy 22:8)². The implication is that it is permissible to raise a dog in one's home provided that the creature is not an "evil dog". Rabbi Yishmael, in fact, permits one to raise a type of dog known as *kofri* dogs (Rashi: small dogs or large hunting dogs which do no harm) since they help eliminate rodents (*Baba Kama* 80a).

On the other hand, the Talmud (*Baba Kama* 79b) writes that one is forbidden to own a dog unless it is securely chained (if the dog is securely chained it will neither do any damage nor frighten anyone with its bark). Moreover, the rabbis of the Talmud (*Baba Kama* 83a) pronounced a curse upon one who owns dogs. These statements seem to apply to all dogs.

Rambam (*Hilchot Nizkei Mammon* 5:9), in fact, rules that it is forbidden to raise any dog unless it is secured by chains "since dogs frequently cause considerable damage," Rambam apparently believes that Rabbi Yishmael's permissive ruling is contradicted by the Mishnah and Gemara of *Baba Kama* 79b and 83a, respectively. Rabbi Yishmael accordingly would be the sole authority who permits raising *kofri* dogs, and thus Rambam believes that the consensus of opinion among talmudic authorities rejects his view.³

Most *Rishonim*, however, including *Smag*,⁴ *Yeraim*,⁵ *Tur*,⁶ and *Hagahot Maimoniyot*⁷ disagree with Rambam and limit this prohibition to "evil dogs." These authorities believe that the statements that appear on *Baba Kama* 79b and 83a are limited to "evil dogs".⁸

Shulchan Aruch (*Choshen Mishpat* 409:3) rules in accordance with the opinions which limit the prohibition to an "evil dog". The *Achronim* almost without exception accept these opinions as well.⁹ Rabbi Yaakov Emden¹⁰ appears to be the lone authority who believes one is forbidden to own any type of dog.

The question, though, is how to define an "evil dog". Rashi (explaining why the Mishnah (*Baba Kama* 79b) forbids raising a dog unless it is chained) writes "it bites and it barks, thereby causing pregnant women to miscarry." Rashi can be interpreted in one of two ways (since he uses the Hebrew letter *vav* which sometimes means "and " and sometimes means "or"). The first possibility is that an evil dog is one that both bites and barks, and the second possibility is that it is one that either bites or barks. Rabbi Shlomo Luria (*Yam Shel Shlomo Baba Kama* 7:45) is inclined to adopt the second possibility and suggests that a dog is considered to be "evil" if it barks, even if it does not bite. The reason for this, the Talmud recounts, is that a dog's bark¹¹ may cause a woman to miscarry, the Talmud (*Baba Kama* 83a), in fact, records two incidents of women who miscarried because they were frightened by dogs. Therefore, Rabbi Luria suggests that the only dogs one may own are the *kofri* dogs that Rabbi Yishmael explicitly asserts are permitted. Rabbi Luria seems to indicate that one is permitted to own these dogs even if they bark. Apparently, since people are aware that these dogs are not harmful, they know that they need not fear these dogs' bark.

Nevertheless, Rabbi Luria limits his ruling to "God-fearing individuals" and concludes his discussion by stating "therefore, we must excuse the Jewish people (i.e., those who own dogs which bark but do not bite) but praised is one who is careful [to limit his ownership to *kofri* type dogs] and blessings should be conferred upon him." The implication is that there is some halachic justification for those Jews who own dogs who bark but do not bite. The justification seems to be based on an interpretation of Rashi's description of an "evil dog" as one which both bites and barks. Accordingly, only a dog which bites would frighten a woman with its bark and possibly cause a miscarriage.

Shulchan Aruch Harav (*Hilchot Shmirat Guf V'nefesh*, number three) adopts a similar, albeit somewhat more firm, stance on this issue. He notes that Jews commonly own dogs that bark but do not bite and that some authorities justify the practice by limiting the definition of an evil dog to one that bites. *Shulchan Aruch Harav* asserts, however, that this view is rejected by the consensus of halachic authorities and that the category of "evil dogs" includes those dogs which bark even though they do not bite. Therefore, he concludes that "all God-fearing Jews should be certain to keep their dogs that bark tied up in iron chains while people are awake, even if their dogs merely bark but do not bite. On the other hand, *Knesset Hagedola* (*Choshen Mishpat* 409:4) notes that common practice among Jews is not to accept the stringent view of *Yam Shel Shlomo* and *Shulchan Aruch Harav*. He indicates that the custom is to own dogs which bark as long as they do not bite.

Although *Knesset Hagedola* writes that common practice among observant Jews is not to follow the opinion of *Yam Shel Shlomo*, it appears proper to follow the latter's opinion. First *Shulchan Aruch Harav*, which is recognized as a major halachic work, supports Rabbi Luria's position. Second, the Talmud considers a dog's fearsome bark to be a public nuisance. Hence, if one chooses to own a dog, one should be certain not only that the dog does not bite, but also that the creature does not frighten people with its bark. However, if one finds it absolutely necessary to raise a dog that may cause harm (for protection, for

example), one must be certain that the animal is tied up securely at times when it may do damage either with its bite or its bark.

Rabbi Yaakov Emden (*Sheilat Yaavetz*, number 17) adds a further restriction to the type of dog one may own. He writes that one is permitted to own a dog if the creature serves an economic or protective purpose. However, he strongly condemns ownership of a dog as a pet as being a waste of time and precisely the [abhorrent] behavior of the uncircumcised."

Nevertheless, Rabbi Emden does not marshal sources to support this position and appears to constitute a minority view.¹² *Shulchan Aruch* and most authorities limit the talmudic prohibition to ownership of "evil dogs". The clear implication is that one may own a dog for any reason, provided it is not an evil dog.¹³ Moreover, the Talmud indicates that Jews used various animals for recreational purposes. The Mishnah (*Shabbat* 90b) relates that children used to play with a certain type of locust. The Talmud (*Baba Batra* 20a) tells of a certain type of bird known as "*kalanita*", which can be used by a child to play. These two passages seem to demonstrate that the Mishnah has no objections to keeping animals for enjoyment contrary to the position of Rabbi Emden. Rabbi Emden might respond that these passages do not discuss dogs and do not prove that one may keep a dog as a pet. Rabbi Emden might agree that one may own a pet which does not require much attention. Perhaps he believes that only keeping a dog as pet mimics "the abhorrent behavior of the uncircumcised."

Our discussion regarding dogs appears to apply to ownership of other animals as well. *Shulchan Aruch* (*Choshen Mishpat* 261:1) rules that one may kill an "evil cat" which harms children. Once again the rule is limited to an "evil" animal. The general principle according to most authorities is that one may own a pet provided that the animal does not pose a danger to people or property.¹⁴

II. Feeding Pets

This section will focus on three issues regarding feeding one's pets: feeding one's animal before eating, feeding a pet food which contains both milk and meat, and feeding the animal *chametz* during Passover.

A. Feeding Pets Prior to Eating

The Talmud (*Berachot* 40a and *Gittin* 62a) states that one may not eat before he has fed his animals. The source for this prohibition is the verse (Deuteronomy 11:15) "I will give grass in your fields for your animal and you shall eat and be satisfied." This rule is derived from the order in which the two sections of the verse are recorded. The Torah speaks first of providing for animals and only subsequently of satisfying human needs.

There exists, however, a controversy as to whether the keeping of the prohibition constitutes meritorious conduct which is beyond the essential requirements of Torah law (*midat chassidut*) or is a prohibition in the full sense of the term. While emphasizing the importance of doing more than what Torah law requires, Rambam (*Hilchot Avadim* 9:8) describes two examples of exemplary conduct not required by law: 1. The early sages fed their slaves the same type of food they themselves ate. 2. The early sages fed their slaves

and animals before they fed themselves. It is clear that Rambam understands this rule as recommended righteous behavior but nevertheless not required by the letter of the law.¹⁵

Magen Avraham (Orach Chaim 167:18), however, cites as halacha the talmudic statement that one is forbidden to eat before feeding the animals he owns. In fact, elsewhere 271:12 he cites an opinion that this is a biblical prohibition.¹⁶ *Biur Halacha (167:6 s.v. umikol makom)* demonstrates that Ramo and other authorities reject the opinion that this is a biblical prohibition. Furthermore, *Chayei Adam (45:1)*, *Mishnah Berurah (167:40)*, and *Aruch Hashulchan (167:13)* all cite this law as a prohibition. Accordingly, one should take care to properly observe this law, since most authorities view this as a rabbinic prohibition, not just exemplary behavior.¹⁷ It should be noted, though, that many authorities limit this prohibition to eating and permit drinking prior to feeding one's animals.¹⁸

B. Feeding a Pet Food Which Contains Milk and Meat

Although it is forbidden to eat non-kosher food, one is permitted to derive benefit from most non-kosher food. However, the prohibition to avoid a mixture of milk and meat includes not only eating but also not deriving any benefit from such a mixture (*Chullin 115, Yoreh Deah 87:1*). Halacha considers feeding an animal (according to most authorities even if one does not own the creature) to be a form of pleasure since most people derive satisfaction from feeding an animal. This pleasure is considered to be a form of benefit forbidden to be derived from a mixture of milk and meat.¹⁹ However, the prohibition to derive benefit is limited to biblically-prohibited mixture of milk and meat.²⁰ The biblical prohibition includes only the meat of kosher domesticated animals (excluding fowl and wild animals) and the milk of kosher animals which are cooked together.²¹ Hence, one should make sure that pet food contains no biblically prohibited mixtures of milk and meat.²²

There is considerable debate whether it is forbidden to derive benefit from a mixture of milk and meat from kosher animals which have not been slaughtered in accordance with halachic standards. Rambam in his commentary to the Mishna (*Keritut 3:4*) writes that meat which is prohibited because it is not slaughtered properly, cannot be assigned the additional prohibition of a mixture of milk and meat (*ein issur chal al issur*). This is not merely an academic issue, because a Jew is permitted to benefit from (though he is forbidden to eat) improperly slaughtered meat but is forbidden to benefit from a mixture of milk and meat. If Rambam's opinion is accepted as normative, then one may feed an animal commercial pet food which contains a mixture of milk and meat, since it is most likely²⁴ that the meat ingredients are not kosher. However, since many authorities do not accept Rambam's view as normative, it is best to avoid relying on this leniency, especially since a biblical violation may be involved.

C. Feeding a Pet During Passover

One is also forbidden to benefit from *chametz* during Passover. Hence, on Passover one may not feed an animal food which contains *chametz* (much pet food, in fact, does contain *chametz*). One may not even instruct a non-Jew to feed his animals *chametz* since

by doing so he derives benefit from *chametz* inasmuch his animal is thereby being nourished (*Shulchan Aruch* 448:17). However, if one's pet must eat *chametz*, he is permitted to sell the animal to a non-Jew to keep in his home,²⁶ where he may feed it *chametz* since after the sale the animal is not his. A competent Rabbi, though, should be consulted to ensure that the sale is halachically valid.²⁷

On Passover, one is forbidden even to own *chametz*. Accordingly, care should be taken to either remove pet food which contains *chametz* from one's property or include it with the *chametz* that is to be sold to a non-Jew. However, Ashkenazic Jews, whose custom it is to avoid eating *kitniyot* (rice, legumes, and the like) on Passover are permitted to own and derive benefit from these foods on Passover. Hence, one may feed pets *kitniyot* during Passover.

III. Removal of Reproductive Organs

Halacha forbids removal of reproductive organs from humans or animal, whether male or female²⁹

(though debate exists regarding whether removal from females constitutes a biblical or rabbinic prohibition).³⁰ The Talmud (*Sanhedrin* 56b) records a dispute whether the Torah forbids non-Jews to remove reproductive organs (even from animals not owned by a Jew), and *Rishonim* differ regarding which opinion is accepted as normative.³¹ *Beit Shmuel* (*Even Haezer* 5:16) rules that this controversy has not been resolved and when rendering halachic decisions a rabbinic decisor must consider the position that non-Jews are forbidden to remove reproductive organs. On the other hand, *Aruch Hashulchan* (*Even Haezer* 5:26) rules in accordance with what he perceives as the majority opinion, that non-Jews are not commanded concerning this prohibition.

A difference between the two opinions is whether we are forbidden on a biblical or rabbinic level to instruct a non-Jew to remove the reproductive organs of an animal (see *Shulchan Aruch*, *Even Haezer* 5:14 and comments of *Chelkat Mechokeik* and *Beit Shmuel* thereupon). If non-Jews are included in this command, then instructing a non-Jew to remove reproductive organs would be a biblical violation of "do not put a stumbling block in front of the blind" (Leviticus 19:14) which prohibits enabling and encouraging others to sin.³² On the other hand, if non-Jews are not included in this commandment, then the prohibition involved in instructing a non-Jew to remove reproductive organs is the general rabbinic prohibition which forbids a Jew to instruct a non-Jew to perform an act forbidden by the Torah on behalf of a Jew.

A practical difference between these two opinions is whether one may instruct a non-Jewish veterinarian to remove an animal's reproductive organs in order to alleviate the animal's suffering due to sickness. Whereas one may not violate a biblical prohibition to alleviate an animal's suffering, it would appear that one may violate the rabbinic prohibition to ask a non-Jew to do what a Jew may not do in order to alleviate suffering.³³ Since *Beit Shmuel*, considered to be one of the most authoritative commentaries on the *Even Haezer* section of *Shulchan Aruch*, rules that one must consider

the opinion which asserts that non-Jews are forbidden to remove reproductive organs, one should not ask a non-Jew to remove an animal's reproductive organs even to alleviate suffering.

Nevertheless, there are a number of possible solutions to this problem. Some of the most prominent halachic authorities³⁴ of the nineteenth century record (with varying degrees of approval) a common practice among observant Jews who owned animals for commercial purposes. This involved selling an animal to a non-Jew and instructing this non-Jew to ask another non-Jew to spay the animal. The purpose of this procedure is to create a situation of "aiding an aider" (*lifnei delifnei iver*) - encouraging one person to encourage another to violate a Torah law - which is not a violation of "do not put a stumbling block in front of the blind."³⁵ It also creates a situation of "*amira leamira leakum*" - instructing a non-Jew to instruct another non-Jew to perform an act a Jew may not do - which many authorities believe to be permissible.³⁶ In addition, by transferring title of the animal to a non-Jew, one avoids the rabbinic penalty which requires one who has had his animal's reproductive organs removed to sell the creature.³⁷

Although many contemporary halachic authorities³⁸ believe it inappropriate to utilize this procedure with household pets for purposes of convenience (e.g. to eliminate unwanted litters or to prevent the animal from trying to leave the house), it is quite possible that one may do so if it is necessary to alleviate an animal's suffering due to sickness. *Aruch Hashulchan* would very likely agree with this conclusion since he rules that non-Jews are not forbidden to remove reproductive organs. *Beit Shmuel* might also agree since in using this procedure one may avoid violating "do not put a stumbling block in front of the blind." In addition, there is greater room for leniency when a female pet is involved since many authorities believe neutering a female to be a rabbinic prohibition, and a minority opinion (*Taz, Even Haezer 5:6*) believes that one is permitted to neuter a female animal if the procedure is performed for the creature's benefit.

A different solution to this problem has been offered by Rabbi I. Y. Unterman (*Otzar Haposkim* I, pp. 164-165). He describes a procedure of neutering which he believes constitutes only a rabbinic prohibition since it does not involve direct removal of reproductive organs. Instead, the blood supply to the testicles is eliminated, the testicles begin to shrivel, and the animal is rendered sterile. Rabbi Unterman asserts that one who performs this procedure violates the prohibition indirectly (*grama*) which is permitted on a Torah level and forbidden by the rabbis. The authorities who rule that non-Jews are forbidden to neuter animals concede that non-Jews are forbidden only to perform biblically forbidden acts of neutering. Non-Jews are not required to follow rabbinic legislation since, unlike Jews, they are not obligated to adhere to rabbinic rulings. According to this approach, one does not violate the prohibition of enabling another to sin if one instructs a non-Jew to perform this procedure. In addition, Rabbi Unterman writes that the prohibition to instruct a non-Jew to perform an act forbidden to a Jew does not apply to rabbinic prohibitions (other than the rabbinic prohibitions associated with the observance of Shabbat).³⁹ Therefore, he rules that one may instruct a non-Jew to neuter an animal in this indirect manner. However, Rabbi Unterman cautions against implementing his opinion

until eminent halachic authorities concur with this ruling. Hence, competent halachic guidance must be sought regarding whether one may follow this ruling.

The best solution to this problem seems to be the use of one of the many newly developed (though still experimental) alternatives to castration and ovariectomy which do not involve removal (direct or indirect) of reproductive organs.⁴⁰ There appears to be no halachic opposition to these methods since the animals are only rendered infertile. The prohibition of "*sirus*" appear to apply only to the removal of reproductive organs and not to causing the animal to become infertile. One must consult a competent halachic authority to ascertain the permissibility of any of these procedures.

IV. Hilchot Shabbat Issues

Many issues in the area of *Hilchot Shabbat* regularly confront pet owners. They include whether household pets are considered to be *muktza*, the permissibility of walking a pet with a leash, pets wearing tags in an area not encompassed by an *eruv*, and possible violation of "*tzeida*" (trapping). This section will examine these four issues.

A. Are Pets Muktza?

The Talmud (*Shabbat* 128b) states that animals are *muktza*. The reason for this, explains *Magid Mishnah*⁴¹ (commentary to Rambam *Hilchot Shabbat* 25:25), is that animal have no utility on Shabbat and Yom Tov. Hence, they are comparable in this regard to sticks and stones which are classified as "*muktza machamt gufa*", *muktza* by its very nature (i.e., because they have no utility on Shabbat and Yom Tov).

The *Rishonim*, however, debate whether an animal which can be used to quiet a child from crying is considered to be *muktza*. Tosafot (*Shabbat* 45b s.v. *hacha*), Mordechai (*Shabbat* 316) and *Hagahot Oshri* (commenting on Rosh, *Shabbat* 3:21) cite authorities who believe that such animals are not *muktza* by virtue of the fact that they have utility. Yet Tosafot, Mordechai, *Hagahot Oshri*, and Rosh (cited in the responsa of *Maharach Or Zarua*, 82) reject these authorities because of two possible considerations. First, the fact that an animal can be used to quiet a child from crying is insufficient utility to render the creature no longer to be considered *muktza machamt gufa*. Second, the rabbis classified all animals as *muktza* regardless of whether a particular animal has utility on Shabbat and Yom Tov. This is an example of "*lo plug rabbanan*", rabbinic legislation which was instituted for a reason, yet embraces even the cases for which the reason does not apply *Shulchan Aruch* (308:39) appears to accept the position that all animals are considered to be *muktza* since Rabbi Karo states that animals are *muktza* without exception. Indeed, *Shulchan Aruch Harav* (308:78) rules stringently in this regard.⁴³

The question arises, though, whether circumstances have changed since the time of the *Rishonim*. These authorities discuss animals which can possibly be used to amuse children but not animals whose entire purpose is to entertain and provide companionship to their owners. Rabbi Shlomo Zalman Auerbach (cited in *Shmirat Shabat Kehilchata* 27, footnote 96), in fact, raises the possibility of making this distinction, yet he rules that pets are *muktza*. Rabbi Moshe Feinstein (*Iggerot Moshe*, *Orach Chaim* 4:16 and cited in "the halachos of Muktza" p. 7 of the Hebrew section, paragraph twenty-four) and Rabbi Ovadia

Yosef (*Yabia Omer*, 5:26) also reject the possibility of making such a distinction. It appears that this question is contingent on one's acceptance of one of the two reasons (stated above) offered by the *Rishonim*) for why an animal that can be used to quiet a child from crying is *muktza*. If one adopts the position that the rabbis have deemed all animals to be *muktza*, regardless of their utility, then even household pets are to be included in this category. However, if one assumes the position that the possibility of using an animal to amuse a child is insufficient utility to remove it from being considered *muktza*, then a cogent argument can be made that a pet is sufficiently useful to the extent that one no longer can say that they have no purpose to their owners on Shabbat and Yom Tov, and hence are not *muktza*.⁴⁴

Rabbi Shmuel David (*Sheilot uteshuvot Meirosh Tzurim* 38:6) concludes his discussion of this issue with a citation of the opinion of Rabbi Aharon Lichtenstein.

It is proper to conduct himself in accordance with the stringent opinion in this matter, since this appears to be the opinion of Tosafot, Mordechai, *Hagahot Oshri*, and Rosh. Yet one need not admonish those who practice in accordance with the lenient opinion in this matter. Since this issue is embroiled in a dispute amongst the *Rishonim* and the logic of those who rule leniently is compelling.

However, even according to the stringent opinion it is reasonable to say that one may move a household pet to alleviate its suffering (*Yabia Omer* 5:26). This is because some authorities permit moving items which are undoubtedly *muktza* to spare an animal from suffering (see *Mishnah Berurah* 305:70 and *Chazon Ish* 52:16). Since the question as to whether household pets are *muktza*, is in dispute, there exists a *s'fek s'feka*, a double doubt, which would lead one to rule leniently in this regard.⁴⁵

It should be emphasized, though, that one may not violate Shabbat even to save an animal's life. One may, however, ask a non-Jew to do something forbidden for a Jew to do on Shabbat in order to alleviate an animal's suffering. In addition, one may give a sick animal medicine on Shabbat (see, generally, *Mishnah Berurah* 332:5,6, and 9 and *Shmirat Shabbat Kehilchata* 27:54-58).

B. Tags Worn by Pets

The Torah (Exodus 20:10) requires one to allow the animals he owns to rest on Shabbat and Yom Tov. This entails permitting the animal to avoid activity prohibited for a Jew to perform on these days, unless such activity is done for the benefit of the animal. Hence, it is forbidden to take an animal to enter an area in which a Jew is forbidden to carry⁴⁶ while the animals wearing something from which it derives no benefit. *Shulchan Aruch* (*Orach Chaim* 305:1) rules that decorative items should not be worn by an animal when its owner takes it into an area not enclosed by an *eruv* since an animal does not benefit from such items. Furthermore, *Shulchan Aruch* (*Orach Chaim* 305:17) rules that items which animals wear for purposes of identification are not considered beneficial for the animal. They are worn solely for the convenience and benefit of its owner.

The question arises, though, regarding identification tags which clearly benefit the animal, such as those which show that it has an owner and therefore should not be put to death for fear of rabies. *Aruch Hashulchan* (305:5), after some initial hesitation, rules stringently. He believes that halacha considers all identification markers to be in the category of items which a Jew may not permit his pet to wear in a public domain on Shabbat or Yom Tov. However, Rabbi Shlomo Zalman Auerbach (cited in *Shmirat Shabbat Kehilchata* 27, footnote 33) disagrees since these tags are worn for the benefit of the dog.

Rabbi Auerbach cautions, though, that if the tags are worn by the animal merely to verify that its owner has paid all the required taxes and fees associated with owning the animal, then the animal may not wear them since they serve only the needs of the owner. Rabbi Auerbach's ruling appears not to be limited to tags worn to prevent the animal's death. It seems to apply to any tag worn for the benefit of the animal, such as identification tags which allow the animal to be returned to its owner in case it is lost (provided that it is in the animal's interest to be with its owner).

C. Use of Leash

One needs to exercise caution when walking a pet on Shabbat and Yom Tov in an area not enclosed by an *eruv*. First, *Shulchan Aruch* (*Orach Chaim* 305:16) rules that the handle of the leash should not protrude more than a handbreadth (approximately three inches⁴⁸) from under the hand of the individual walking the animal. The halacha forbids a considerable protrusion because it would appear as if the individual walking the animal is carrying the leash instead of merely holding on to the leash. In addition, *Shulchan Aruch* (*ibid.*) rules that one must be sure to keep the leash reasonably taut, so that the leash does not hang within three inches of the ground. If the leash would hang so close to the ground it would appear to be an article which the animal wears unnecessarily.

D. Tzeida (Trapping)

Rabbi Y. Neuwirth (*Shmirat Shabbat Kehilchata* 27:31) succinctly defines the prohibited activity of "tzeida" as "any act individual does to eliminate the freedom of an animal". The Mishna (*Shabbat* 106b) states that this prohibition includes closing the door of ones' home if in so doing he traps an animal inside the home. Does this prohibition apply to household pets?

The Talmud and Codes distinguish between three categories of animals.⁴⁹ One category includes those animals regarding which, the talmud (*Beitza* 24a) writes, one would say "let us bring a trap and catch it." In other words, Rashi (*ad. loc.*) explains, one must expend great effort to catch this animal. It is prohibited on a biblical level to catch such an animal.⁵⁰ At the other extreme are those animals which offer no resistance to their master. Regarding this type of animal the Talmud (*Shabbat* 128b) writes that one is forbidden to lift (because it is *muktza*) but is permitted to push so that they enter their quarters. No prohibitions of tzeida applies to such animals, since one cannot speak of capturing or hunting a completely obedient animal. *Tzeida* is an act of eliminating an animal's freedom and these animals have no freedom since they are completely obedient to their masters.

The middle category of animals is a subject of debate. This category includes those creatures who return to their masters at night but offer a limited degree of resistance when their masters seek to bring them home. Regarding such animals the Mishnah (*Shabbat* 107a) states "one who hunts a wild animal or bird that is in one's possession is exempt from punishment". Rashi (ad. loc.) explains that the exemption from punishment is based on the fact that these animals have already been tamed.

Some *Rishonim* (Rashba⁵¹, Ravva⁵², and *Baal Haitur*⁵³), believe that the Mishnah's term "exempt from punishment" should in this instance be understood as implying complete permissibility since the animal already "has been caught." Other *Rishonim* (Rambam⁵⁴, Tosafot⁵⁵, and many other authorities⁵⁶) believe that the Mishnah should be understood as stating that one who performs this act is exempt from punishment but has violated a rabbinic prohibition. This approach is supported by the fact that this is the way the term "exempt from punishment" is generally understood with the exception of three cases (see *Shabbat* 3a). these authorities believe that even though these animals have been tamed, capturing them is rabbinically prohibited because it has the appearance of trapping since these creatures offer some resistance to their masters. *Biur Halacah* (316:12 s.v. "V'yeish Omrim) urges one to do his best to follow the stringent opinion.⁵⁷ The implication is that in case of great need one may follow the lenient opinion.⁵⁸

Accordingly, the laws of *tzeida* depends on how well one's pet is disciplined. If when its master⁵⁹ seeks to move it, the animal offers no resistance, then the prohibition of *tzeida* does not apply to the creature. If the animal returns to its quarters every evening without its master's intervention, but when the master seeks to bring the animal home it offers some resistance, the *Rishonim* disagree as to whether a rabbinic prohibition exists to trap this type of animal. In practice, *Biur Halacha* concludes that one should follow the stringent opinion absent great need. However, if an animal has rebelled and will not return by itself to its quarters and it resists its master, a biblical prohibition forbids catching this animal and under no circumstances (absent a possible threat to human life) may one attempt to trap this animal.

A practical application of these halachot occurs when one removes the leash of a pet to allow the animal to run freely in an open area one would be permitted to reattach the leash on the pet on Shabbat and Yom Tov only if the animal is obedient to its owner. However, if the animal is somewhat disobedient to its owner and resists its owner, it is best not to reattach the leash. It is proper not to remove the leash of such an animal in an open space in order to avoid the necessity of relying on the lenient opinion.

In addition, care needs to be taken to avoid "trapping" a less than obedient animal. For example, one should not put a leash on such an animal if the door to the house is not closed and one should not close the door to one's home unless the creature is already "trapped" (i.e., tied to a post or closed within a room). However, one can avoid the prohibition of "trapping" when opening a door by immediately filling the gap created with one's body and closing the door as one enters. One does not violate trapping in such case since an animal did not have an opportunity to escape.

Special care needs to be taken with birds in this regard. Unlike most pets which are considered to be "trapped" in one's home, many birds would not be considered to be trapped in one's home if great effort would be required to return the creature to its cage. Therefore, if a bird returns to its cage by itself but gives its owner some resistance when the latter seeks to return the former to its cage, then in case of great need one may return such a bird to its cage and/or close the door to its cage. However, if a bird does not return to its cage by itself, one is forbidden in all circumstances (absent possible danger to human life) to return such a bird to its cage or even to close the cage door in order to prevent the creature from escaping.

V. Guide Dogs in the Synagogue

Rabbinic opinion is divided concerning the permissibility of a blind individual's bringing a guide dog into a synagogue. Rabbi Moshe Feinstein (*Iggerot Moshe Orach Chaim*, I, 45) offers two different arguments why it is permissible to do so. First, he cites the Jerusalem Talmud (III, 3) which states:

Rabbi Yehoshua Ben Levi states that synagogues and study halls are built to be used by Talmud scholars [to eat and drink there] ...Rabbi Imi instructed the teachers of youngsters [who were present in the synagogue during the course of the day] to permit even a marginal scholar to enter the synagogue with his donkey and his tools [or clothes].⁶⁰

Accordingly, the Jerusalem Talmud regards permitting an animal to enter a synagogue or study hall to be no more disrespectful to the sanctity of these places than eating or drinking in them. Hence, argues Rabbi Feinstein, just as the practice has developed to permit eating and drinking in the synagogue, at the very least in case of urgent need,⁶¹ so too an animal should be permitted to enter the synagogue in case of urgent need. Even though these actions constitute disrespect for the synagogue they are permitted since synagogues outside of Israel are built on the condition that their sanctity does not forbid their use for mundane purposes in case of urgent need. Enabling a blind person to attend the synagogue most certainly constitutes urgent need, insists Rabbi Feinstein, and accordingly a guide dog may be brought by its blind master into the synagogue.

Rabbi Feinstein also suggests (although he expresses some hesitation concerning this line of reasoning) that bringing an animal into the synagogue for mundane purposes (such as protecting the animal from theft) undoubtedly constitutes an expression of dishonor to the sanctity of the synagogue. However, when an animal is brought into the synagogue to enable a blind person to pray with the community, no disrespect is shown towards the holiness of the synagogue.⁶²

Rabbi Aharon Lichtenstein⁶³ has cited Rabbi Joseph B. Soloveitchik as permitting a blind man to bring a guide dog into a synagogue, albeit utilizing a different approach than that of Rabbi Feinstein. Rabbi Soloveitchik points out that the Talmud's (*Brachot* 63a) standard for what constitutes permissible behavior in the synagogue is what one would permit to be done in his home. The Talmud states that just as one would not allow a stranger to use his house as a shortcut, so too one is forbidden to use the synagogue as a shortcut. However, just as one would allow a stranger to enter his home and not require him to remove his

shoes, so too one is not required to remove his shoes when he enters a synagogue. Similarly, argues Rabbi Soloveitchik, just as one would certainly permit a blind person to enter his home with his seeing-eye dog, so too a blind person is permitted to enter the synagogue with his guide dog.⁶⁴

However, a number of authorities rule that a blind person is forbidden to bring a guide dog into the synagogue. Rabbi Menachem Mendel Kasher (*Torah Shleima* XV, p. 147) points out that the Torah (Deuteronomy 23:19) forbids one to offer a sacrifice which was purchased with money acquired from the sale of a dog. Accordingly, Rabbi Kasher asserts, it is certainly forbidden to bring a dog into the Temple area. Rabbi Kasher argues that since many early authorities consider the sanctity of the synagogue to be of biblical origin and similar to the sanctity of the Temple, then just as one is forbidden to bring a dog into the Temple, so too one is forbidden to bring a dog into the synagogue.

Rabbi Kasher's argument is not persuasive. The fact that an activity is forbidden in the Temple does not at all imply that it is forbidden in a synagogue.⁶⁵ The laws regarding the sanctity of the Temple differ from those regarding the sanctity of the synagogue. Many activities are forbidden in the Temple and yet are permissible in the synagogue, such as wearing shoes (see *Berachot* 62b). furthermore, Rabbi Kasher fails to prove that one is forbidden to bring a guide dog into the Temple.

Two other prominent rabbis argue that a guide dog may not be brought into the synagogue. Rabbi Yaakov Breisch (*Chelkat Yaakov* 3:87) and Rabbi Solomon Braun (*Shearim Metzuyanim Behalacha* 13:2) cite chatam sofer's assertion (*Orach Chaim* 31) that if non-Jews forbid a particular activity in their place of worship then if Jews were to permit that activity it would constitute a desecration of God's name. Hence, they argue, since non-Jews do not permit animals in their houses of worship, it would be a desecration of God's name to permit a guide dog in the synagogue. Regardless of the merits of this argument,⁶⁶ it appears to be factually incorrect. In fact, the various Christian denominations in this country do not have a policy forbidding a blind person to enter their houses of worship with a guide dog.⁶⁷

Rabbi Breisch's other criticisms of Rabbi Feinstein's responsum include concern that a guide dog will disrupt prayer services. However, those familiar with seeing-eye dogs report that these animals are well trained and are very unlikely to cause a disruption. Rabbi Breisch also writes that he cannot imagine why there is no alternate means of enabling a blind person to attend the synagogue. The fact is, however, that there is a training period in which the dog and the blind individual must be together at all times. Though Rabbi Breisch has other criticisms of Rabbi Feinstein's responsum, Rabbi Feinstein's argument appears far more persuasive than that of Rabbi Breisch.

Conclusion

Most halachic authorities permit ownership of harmless pets. A pet owner, however, is confronted with many halachic problems, but with appropriate care and attention one can with relative ease overcome these problems.

COMMENTS:

1. see Ramo, *Choshen Mishpat* 409:3; *Yam Shel Shlomo Baba Kama* 7:45; *Knesset Hagedola Choshen Mishpat* 409:4; *Shulchan Aruch Harav Hilchot Shmirat Guf V'nefesh*, number 3.
2. See Rambam, *Hilchot Rotzeach*, 11.
3. There are two possible explanations of how Rambam interpret Rabbi Natan's statement which is cited *Baba Kama* 15b. One possibility is that, like Rabbi Yishmael, his opinion is a minority view which the majority opinion (presented on *Baba Kama* 79b and *Baba Kama* 83a) rejects. The other possibility is that the biblical prohibition applies only to an "evil dog". However, the rabbis extended this prohibition to all dogs. A careful examination of Rambam *Hilchot Nizkei Mammon* 5:9 appears to indicate that the prohibition is indeed on a rabbinic level.
4. Positive commandment, number 66.
5. Number 210.
6. *Choshen Mishpat* 409.
7. *Hilchot Rotzeach* chapter eleven, number three.
8. See *Yam Shel Shlomo Baba Kama* 7:45.
9. Ibid. See also *Shulchan Aruch harav, Hilchot Shmirat Guf V'nefesh number 3, Tosafot Yom Tov Baba Kama* 7:7, and *Aruch Hashulchan Choshen Mishpat* 409:4.
10. *Sheilat Yaavetz*, number 17. Rabbi Emden's position appears to be contradictory. First he states that it is forbidden to raise any dog and dismisses Rabbi Yishmael's permissive ruling as a lone view which the halacha rejects. However, later in the responsum he writes that it is permissible to possess dogs which are necessary for economic or security reasons.
11. It seems that this refers only to a frightening bark and not to every dog's bark. Only a frightening bark would be likely to cause a miscarriage.
12. A number of authorities disapprove of keeping animals as pets. Such as Rabbi Yehudah He-chasid (*Sefer Chassidim* number 1038) who condemns owning birds as "adding nonsense" (*Midrash Kohelet* 6:11 seems to be the source for this statement). He adds that the money one spends on these birds should have been donated to charity. The Sephardic halachic authority, Rabbi Chaim Pelaggi (*Tochachat Chaim, Perashat Beshatlach*, page 126) cites this opinion of Rabbi Yehuda He-cahsid. Rabbi Yaakov Breisch (*Chelkat Yaakov* 3:87) also writes that it is inconsistent with the spirit of Judaism to own a dog. However, he does not offer any proof to this assertion. In addition, a number of authorities object to owning dogs based on Kabblistic teachings (*Pele Yoetz*, s.v. *kelev*). However, these comments have not been incorporated into mainstream halachic works such as the *Shulchan Aruch*. It should be noted, though, that it is unquestionably permissible for a

blind person to own a guide dog. These dogs are well trained and do not pose a danger. In addition, owning such an animal does not mimic "the abhorrent behavior of the uncircumcised" since the owner has a great need for the dog. It also should be noted that a number of rabbinic authorities believe placing a bird into a cage to be a violation of *tzaar baalei chaim* - the prohibition to cause unnecessary pain to animals (see Rabbi J. David Bleich, *Contemporary Halachic Problems*, volume three, page 195, footnote 3).

13. The Talmud (*Baba Metzia* 71a) urges a widow not to own a dog because she will be suspected of committing bestiality (presumably, this rule is limited to a widow who lives alone). *Shulchan Aruch* (*Even Haezer* 22:18) codifies this rule but *Taz* (ad. Loc. 10) approvingly cites the opinion of Tosafot (*Baba Metzia* 71a s.v. *lo*) who state that this law is a "mere stringency" and that it is essentially permissible for a widow to own a dog "since the people of Israel are not suspected of committing bestiality" (see *Shulchan Aruch, Even Haezer* 24:1).

14. Three essays have recently been published on this topic in Hebrew. Rabbi Yaakov Navon, "*Gidul Kelavim, Nizkam, Vehamischar Bahem*" (*Techumin* IX, pp. 171-190), presents the opinions of Rabbi Luria and Rabbi Emden as authoritative. He fails to note both the *Knesset Hagedola's* recording of the common practice among Jews to follow a more lenient ruling than that of Rabbi Luria and the latter's defense of the practice of those who own dogs which bark but do not bite. Moreover, he fails to note that Rabi Emden's position is rejected by most authorities. Rabbi Yigal Ariel's essay, "*Gidul Baalei Chaim*," (*Techumin* VIII, pp. 243-258) concludes that it is preferable to restrict one's ownership of dogs to those which do not frighten people with their bark (in harmony with the position of *Yam Shel Shlomo*). In his book "*Chayto Aretz*", Rabbi Menachem Slay examines the propriety of owning pets purely for recreational purposes in a chapter entitled "*Hachzkat Chayot Bayit Ketachbiv*" pp. 53-65, and provides a wealth of sources on this topic. He notes positive aspects of pet ownership such as acquiring an appreciation of the magnificence of God's creation. It is worthwhile to note that there exist in classical rabbinic writings positive comments regarding dogs' loyalty to their masters (see *Horiyot* 13a, Jerusalem Talmud, *Terumot* 8:3, *Bereishit Rabbah* 22:12, *Bereishit Rabbah* 73:11, and *Pesikta D'Rav Kahane*, Paragraph 10 (*Beshalach*)). On the other hand, *Sefer Hachinuch* (*Mitzvah* 571) in his explanation of why the Torah (Deuteronomy 23:19) forbids offering a sacrifice purchased with money acquired from the sale of a dog writes "it is well known that dogs are brazen and mean."

15. The fact that Rabbi Joseph Karo does not record this rule in the *Shulchan Aruch* would seem to indicate that he agrees with the Rambam's position in this regard. He writes only (*Orach Chaim* 167:6) that saying "feed the animals" does not constitute an improper interruption (*hefsek*) between a blessing recited over food and eating the food.

16. Rabbi Yaakov Emden (*Sheilot Yaavetz* 17) seems also to maintain that it is biblically forbidden to eat before feeding one's animals.

17. Rabbi Yaakov Emden (*Sheilot Yaavetz* 17) writes that this law essentially does not apply to dogs and cats because "food is available for them practically everywhere since they can forage for food in garbage and the like and are not dependent on their owners for survival". (Rabbi Emden's ruling is cited by *Shaarei Teshuva* 167:9 and *Chayei Adam* 45:1). However, Rabbi Emden's ruling does not seem applicable to some animals which are confined to a house or yard and cannot find food on their own.

- 18.** *Mishnah Berurah* (167:40) and *Aruch Hashulchan* (167:13).
- 19.** *Shulchan Aruch, Orach Chaim* 448:6; *Taz, Yoreh Deah* 94:6. For summaries of the discussion concerning feeding mixtures of milk and meat to ownerless animals see *Yad Avraham, Yoreh Deah* 94:3 and *Badei Hashulchan, Yoreh Deah* 87:10.
- 20.** *Ramo, Yoreh Deah* 87:1; *Shach, Yoreh Deah* 87:2; *Taz, Yoreh Deah* 87:1
- 21.** *Shulchan Aruch, Yoreh Deah* 87:1-3.
- 22.** Much Commercial pet food contains horse meat and does not pose a halachic problem. In addition, much pet food is ground and not cooked and does not pose a halachic problem. However, steamed pet food is considered to be cooked insofar as mixtures of milk and meat are concerned. Even though many authorities rule that steaming is not considered to be cooking in the context of the prohibition of eating food cooked by a non-Jew (see *Yabia Omer Yoreh Deah* 5:9:2), this is not applicable to the laws of mixtures of milk and meat. These authorities regard the process of steaming foods to be analogous to the process of smoking foods, and smoked foods are not included in the prohibition of eating foods cooked by a non-Jew (*Yoreh Deah* 113:13). However, most authorities rule that smoking food is considered to be cooking food in the context of the laws of mixtures of milk and meat (see *Aruch Hashulchan* 87:72), and therefore, regarding these laws, steaming is considered to be cooking. Furthermore, one of the considerations of those who rule that steaming food is analogous to smoking food in the context of food cooked by a non-Jew is that the prohibition involved is rabbinic in nature, in which case one may be lenient in case of doubt. However, since in the context of the laws of mixing of meat and milk a biblical prohibition may be involved, the possibility of ruling leniently in this context is significantly diminished.
- 23.** It is unclear whether Rambam maintains this position in the *Mishneh Torah*: see *Hilchot Maachalot Assurot* 9:6, and *Dagul Merevavah Yoreh Deah* 87:3.
- 24.** One may assume that the meat in the pet food is not kosher since most of the meat in this country is either not from a kosher animal or has not been slaughtered properly (*kol d'parish mei'ruva parish*).
- 25.** *Pri Megadim*, in his introduction to the laws of mixtures of milk and meat, and *Chatam Sofer*, Responsum 92. *Dagul Merevavah, Yoreh Deah* 87:3, indicates that one may rely on the Rambam's view in *Aruch Hashulchan, Yoreh Deah* 87:12, accepts this leniency of the Rambam without any reservations or limitations. For an analysis of this issue see the essay by Rabbi Menachem Genack, "*Basar Bechalav Bevasar Neveilah*" *Mesorah* III, pp. 92-96. No halachic problem is involved with the purchase of non-kosher food on behalf of one's pets, see *Shach, Yoreh Deah* 117:3, *Aruch Hashulchan, Yoreh Deah* 117:19, and *Kerem Tzvi* number 55.
- 26.** *Mishnah Berurah* 448:33 and *Aruch Hashulchan* 448:12-13. Some authorities question the validity of the sale of the animal if the animal remains in his home and a gentile comes and feeds it *chametz*. Placing the animal in the gentile's home strengthens the validity of the sale (*Aruch Hashulchan* 448:13) and avoids the halachic difficulties that are involved when a non-Jew brings *chametz* into one's home during Passover.
- 27.** Care should be taken to ascertain that the animal was not included in the general sale of *chametz* to a non-Jew. If the animal was already sold, then one may not sell the animal to another non-Jew.
- 28.** *Shulchan Aruch* 453:1. For a discussion of *kitniyot* see Rabbi Alfred Cohen, "*Kitniyot*

- in Halachic Literature, Past and Present," *Journal of Halacha and Contemporary Society* VI, pp. 65-78.
- 29.** *Shulchan Aruch, Even Haezer* 5:11.
- 30.** For a summary of this issue see Rabbi Moshe Feinstein, *Iggerot Moshe Even Haezer* IV, 34 and Rabbi Joseph Ozarowski, "Tubal Ligation and Jewish Law: An overview," *Journal of Halacha and Contemporary Society* VII, pp. 42-52.
- 31.** For a summary of the issue see *Otzar Haposkim* 5:76.
- 32.** This prohibition applies even to encouraging or enabling a non-Jew to violate the Noahide code, see *Pesachim* 22b. For a thorough discussion of this prohibition see Rabbi Michael Broyde and Rabbi David Herzberg, "Enabling a Jew to sin: The Parameters," *Journal of Halacha and Contemporary Society* XIX pp. 7-34.
- 33.** *Shulchan Aruch, Orach Chaim* 305:20. Halacha permits one to instruct a non-Jew to perform a biblically prohibited act on Shabbat to alleviate an animal's suffering. Accordingly, it seems to be logical that one may ask a non-Jew to remove an animal's reproductive organs in order to alleviate the creature's suffering since the prohibitions to remove reproductive organs is less severe than the prohibition to violate Shabbat (violation of Shabbat constitutes a capital crime and removal of reproductive organs does not).
- 34.** *Shoel Umeishiv* 3:1:229; *Chatam Sofer Choshen Mishpat* 185; *Haelef Lecha Shlomo Even Haezer* 23; and Maharam Schick 11.
- 35.** *Avoda Zara* 14a, Ramo, *Even Haezer* 5:14; *Beit Shmuel* 5:19; and Broyde and Herzberg, JHCS XIX p. 12.
- 36.** *Chavot Yair* 53 and *Mishnah Berurah* 307:24.
- 37.** *Shulchan Aruch Even Haezer* 5:14.
- 38.** Communications from Rabbi J. David Bleich, Rabbi Reuven Feinstein, Rabbi Herschel Schachter, and Rabbi Moshe Tendler.
- 39.** Ramo, *Orach Chaim* 468:1, *Biur Ha-gra, Orach Chaim* 468:4, and *Beit Ephraim, Yoreh Deah,* number 62.
- 40.** See for example, McRae, G.I., et.al. "Long-term Reversible Suppression of Estrus in Bitches with Nafarelin Acetate, a Potent LHRH agonist," *Journal of Reproductive Fertility*, (1985) 74 389-397; and Olson, P.N., et.al. "A Need for Sterilization, Contraception, and Abortifacients: Unwanted Pets Part IV. Potential Methods of Controlling Reproduction," *Compendium of Continuing Education*, Vol. 8, No. 5, May 1986, 303-307.
- 41.** This explanation is also cited by *Beit Yosef (Orach Chaim* 308 s.v. *kofin*) and *Mishnah Berurah* (308:146).
- 42.** See *Tehilla Ledavid* 308:42 for a distinction between Kosher and non-kosher animals regarding the category of *muktza* under which they should be classified.
- 43.** However, see *Respsna halachot Ketanot* (number 45) who adopts a lenient position in this matter. Rabbi Shmuel David (*Sheilot Uteshuvot Meirosh Tzurim* 38:6) cites Chief Sepharadic Rabbi Mordechai Eliyahu who rules leniently in this matter since the issue debated by the *Rishonim* is a rabbinic law where one may rule leniently in case of doubt.
- 44.** Rabbi Shmuel David (*Sheilot Uteshuvot Meirosh Tzurim*) cogently argues that one who is accustomed to move his pets is analogous to someone who prepares a rock prior to Shabbat for use on Shabbat. In such cases the rock is no longer *muktza* since he has demonstrated that the rock has utility for him on Shabbat (ordinarily, rocks

are *muktza* since they serve no purpose on Shabbat; once one demonstrated his use for a rock then it is no longer classified as *muktza*). Similarly, one who ordinarily moves his pets demonstrates thereby that they have utility on Shabbat and hence are not *muktza*. Rabbi Auerbach (cited in *Shmirat Shabbat Kehilchata* 18, footnote 62) rules that seeing-eye dogs are not *muktza*. He reasons that since their essential function is such that they must necessarily be moved, then one surely intends to move them on Shabbat and hence their designation as *muktza* is avoided. Rabbi David points out that a rabbinic authority who rules that a seeing-eye dog is not *muktza* would not necessarily rule that a household pet is not *muktza*. One can distinguish between seeing-eye dogs whose function requires their being moved (and hence one surely intends prior to Shabbat to use them on Shabbat) and household pets which are ordinarily moved but are not necessarily moved.

45. Rabbi Y. Neuwirth rules leniently in this regard, though he expresses some hesitation in doing so; see *Shmirat Shabbat Kehilchata* 27:28 and 30 and footnote 98.

46. Rabbinical authorities disagree as to whether this prohibition applies in an area in which one is forbidden to carry only on a rabbinic level; see *Mishnah Berurah* 305:43.

47. Rabbi Y. Neuwirth's stringent ruling in this matter (*Shmirat Shabbat Kehilchata* 27:9) is surprising in light of the cogency of Rabbi Auerbach's reasoning.

48. It is appropriate to use a smaller *shiur* for a *tefach* in this context. Rabbi Feivel Cohen (*Badei Hashulchan, Hilchot Basar Bechalav*, p. 385) writes that he believes that common practice is to accept Rabbi Avraham Chaim Noeh's (smaller) measurements in a situation where adopting his approach leads to a stringent result. *Eruvim* 3b may serve as a source for this practice.

49. This is evident from the Talmud's discussion which is found on *Beitza* 24. In addition, see *Aruch Hashulchan* 316:36 and 37.

50. *Chayei Adam Hilchot Shabbat* 30:4, *Mishnah Berurah* 316:57, 59, and *Aruch Hashulchan* 316:36.

51. *Beitza* 24a, s.v. *ha detanya*.

52. *Shabbat* no. 235 and *Hilchot Yom Tov* no. 763.

53. Cited by Rosh, *Beitza* 3:1. Rosh seems to accept this position as authoritative. See *Biur Halacha* 316:12 s.v. *veyaish omrim*.

54. *Hilchot Shabbat* 10:24 (and see *Hilchot Shabbat* 1:3).

55. *Shabbat* 106b. s.v. *veain notnin*, however, see the Rosh, *Beitza* 3:1.

56. *Biur Halacha* 316:12 s.v. *veyaish omrim* lists the many Rishonim who subscribe to this position.

57. Maharshal (responsum number 10) rules in accordance with the lenient opinion and *Aruch Hashulchan (Orach Chaim* 316:35) adopts the stringent opinion.

58. Rabbi Y. Neuwirth (*Shmirat Shabbat Kehilchata* 27:35) writes that one may follow the lenient position to avoid significant financial loss or an animal's suffering.

59. Even if the master is the only person the animal offers no resistance, the animal is viewed as "already caught" and anyone may return the animal to its home; see *Biur Halacha* 316:12 s.v. "*Chaya veof birshuto*" and Rabbi Shlomo Zalman Auerbach's opinion cited in *Shmirat Shabbat Kehilchata* 27: footnote 117.

60. See *Korban Haeida* and *Pnei Moshe* ad. loc.

61. For a discussion and summary of the issue see *Biur Halacha*, 151:11 s.v. *aval* and Rabbi Joseph Stern, "The Contemporary Synagogue," *Journal of Halacha and*

62. According to this approach one would be permitted to bring a guide dog even into synagogues in Israel (which are not built with a stipulation to permit mundane activities to take place within them). However, Rabbi Feinstein expresses reservations regarding this line of reasoning and stops short of asserting that his lenient ruling also applies to Israeli synagogues. However, according to Rabbi Joseph B. Soloveitchik's approach to this issue (which will be discussed subsequently) a blind person may bring a guide dog into a synagogue even in Israel.

63. Rabbi Lichtenstein stated this in a lecture at Yeshivat Har Etzion. However, other leading students of Rabbi Soloveitchik recall that he believed it to be forbidden to bring a guide dog into a synagogue. Apparently, Rabbi Soloveitchik maintained conflicting views regarding this matter at various times.

64. Similarly, Rabbi Herschel Schachter cites ("*Beinyanei Beit Haknesset Ukedushato*" *Ohr Hamizrach* Tishrei 5746 pp. 54-55) Rabbi Soloveitchik's opinion that one is forbidden to wear galoshes or winter boots into the sanctuary of the synagogue since one removes these articles before entering a home.

65. Despite the fact that the sanctity of the synagogue is similar to that of the Temple, the intensity of their respective levels of sanctity differs. Rambam expresses this distinction by stating (*Hilchot Tefilla* 11:5) that a synagogue must be treated with respect (*kavod*) as opposed to the Temple (*Hilchot Beit Habechira* 7:1) towards which we must maintain an attitude of awe (*yirah*). Rabbi Soloveitchik explains that the distinction derives from the fact that the Temple is God's home in which we are visitors, in contradistinction to the synagogue which is our home in which God (so to speak) is a visitor (see *Shiurim Lezecher Aba Mori Zal*, pp. 63-65). Halachic authorities differ to what extent various laws regarding the synagogue should be extrapolated from the laws of the Temple. See *Haelef Lecha Shlomo Orach Chaim* 76, *Binyan Tzion* 9, *Meishiv Davar* II, 14 and Rabbi Herschel Schachter, *Ohr Hamizrach*, Tishrei 5746, pp. 54-61.

66. Rabbi Breisch criticizes Rabbi Feinstein in a similar manner regarding the latter's ruling permitting artificial insemination (*Chelkat Yaakov* 3:45). Rabbi Feinstein responds to this criticism (*Chelkat Yaakov* 3:48 and also published in the addendum to Rabbi Feinstein's commentary to tractate *Ketubot*) by limiting the principle viewed by Rabbi Breisch. For a summary of this debate see Rabbi Alfred S. Cohen, "Artificial Insemination," *Journal of Halacha and Contemporary Society* XIII pp. 51-54.

67. Communications from the National Council of Churches, The Chancery of the Roman Catholic Diocese of New York, and the Guide Dog Foundation for the Blind.